

Kukkivat sipulikasvit Helsingin kaupungin yleisillä alueilla

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lepaa, Maisemasuunnittelun koulutusohjelma

Kevät 2018

Ville Immonen

Maisemasuunnittelun koulutusohjelma

Lepaa

Tekijä	Ville Immonen	Vuosi 2018
Työn nimi	Kukkivat sipulikasvit Helsingin kaupungin yleisillä alueilla	
Työn ohjaajat	Kirsi Mäkinen	

TIIVISTELMÄ

Sipulikasveja pidetään yleisesti hyvin kustannustehokkaana keinona saada näyttäviä istutuksia kaupunkien puisto- ja katualueille. Pitkän talven jälkeen niiden merkitys ympäristön kaunistajina on korvaamaton. Kukki-
vien sipulikasvien käytöllä on ollut pitkät perinteet Helsingin kaupungin yleisillä alueilla, mutta niissä piilevä potentiaali on kuitenkin osin käyttä-
mättä. Sipulikasveja monipuolisesti hyödyntämällä niiden kukinta saa-
daan kattamaan lähes koko kasvukauden ajan. Käyttämällä niitä eri tyyppisissä kerroksellisissa istutuksissa, villiintymässä nurmialueilla ja niityillä, niiden avulla voidaan lisätä myös kaupunkiluonnon monimuotoisuutta.

Opinnäytetyön tilaaja, Helsingin kaupunkiympäristön toimiala, valmisteele sipulikukkalinjausta, jonka taustaselvitykseen tämä opinnäytetyö tuottaa materiaalia. Opinnäytetyön teoriaosuus perehtyy sipulikasveihin ja muihin geofyytteihin, selvittäen niiden biologian ja maantieteelliset kasvupaikat. Oikeiden lajivalintojen tärkeys korostuu, kun rakennetusta ympäristöstä pyritään löytämään kasvien luontaisia biotooppeja vastaavat kasvupaikat. Julkisilla alueilla kasvien kestävyydelle ja hoidon tasolle asetettavat kriteerit ovat hyvin erilaisia suhteessa yksityisiin kotipuutarhoihin. Osana opinnäytetyötä toteutettiin kysely, joka kohdistettiin kaupungin palveluksessa oleville ammattilaisille. Kyselyn avulla selvitettiin sipulikasveihin liittyviä käytäntöjä ja mielipiteitä sekä suosituksia hyvistä sipulikasvilajeista.

Tulosten perusteella sipulikukkiin liittyvät käytännöt Helsingin kaupungin organisaatiossa kaipaavat tarkennusta. Esiin nousi selkeä tarve luoda yhteiset toimintatavat ja käytännöt, jotka tukevat työtä ja tähtäävät hyvään lopputulokseen. Lisäämällä ja monipuolistamalla sipulikasvien käyttöä Helsingin yleisille alueille voidaan luoda entistä näyttävämpiä istutuksia, jotka palvelevat kaikkia asukkaita eri puolilla kaupunkia.

Avainsanat Helsinki, geofyytti, kukkasipulit, rakennettu ympäristö, julkiset tilat
Sivut 88 sivua, joista liitteitä 11 sivua

Degree Programme in Landscape Design
Lepaa

Author	Ville Immonen	Year 2018
Subject	Flowering bulb plants in the public areas of the city of Helsinki	
Supervisors	Kirsi Mäkinen	

ABSTRACT

Bulbous plants are generally regarded as a very cost-effective means of creating spectacular plantings in urban parks and street areas. After the long winter their importance in making the environment beautiful is priceless. The use of flower bulbs has had long traditions in the public areas of the city of Helsinki, but their hidden potential is not fully used. Utilizing a wide variety of bulbous plants their flowering can be extended throughout the growing season. By using them in dynamic plantings, wilderness grasslands and meadows, they can also increase the diversity of urban nature.

The commissioner of this thesis Helsinki Urban Environment Division is preparing a definition of policy for bulbous plants. This bachelor's thesis provides background material for this process. The theoretical part of the thesis familiarizes the reader with bulbous plants and other geophytes, explaining their biology and geographic locations. The importance of the correct choice of species is emphasized, when attempts are made to find planting sites from the built environment that fit natural biotopes of the plants. Criteria in the public areas of plant sustainability and the level of care are very different in relation to private home gardens. As part of the bachelor's thesis a survey was conducted for the professionals working for the city of Helsinki. The questionnaire was used to get information of the practices and opinions related to bulbous plants and recommendations for good bulb species.

Based on the results, the practices related to bulbous plants in the organization of the city of Helsinki need further clarification. There is a clear need to create common ways of working and practices that support the work and the objectives. By adding and diversifying the use of bulbous plants, more generous plantings can be created in the general areas of Helsinki, serving all residents throughout the city.

Keywords Helsinki, geophyte, flower bulbs, built environment, public spaces
Pages 88 pages including appendices 11 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Termistö	1
1.2	Opinnäytetyön tausta.....	2
1.3	Opinnäytetyön tavoitteet ja rajaukset	3
1.4	Tutkimuskysymykset	4
1.5	Taustamateriaali	4
2	GEOFYTTIT	5
2.1	Sipulit	7
2.2	Juurakot	9
2.3	Mukulat.....	9
2.4	Varsimukulat	10
2.5	Juurimukulat	10
2.6	Geofyttien maantieteelliset kasvupaikat	11
2.7	Helsinki geofyttien kasvupaikkana	16
2.7.1	Lämpötila.....	16
2.7.2	Valo.....	17
2.7.3	Kasvualustan ominaisuudet.....	19
2.8	Kevätkukkijoiden merkitys pölyttäjille	20
2.9	Geofyttien tuholaisia Helsingissä	20
3	KUKKASIPULIT JA GEOFYTTIT HELSINGISSÄ.....	21
3.1	Helsingissä kasvavat luonnonvaraiset geofytit.....	21
3.2	Istutettujen geofyttien lyhyt historiakatsaus	24
3.3	Eri tyyppisiä sipulikukkaistutuksia Helsingissä	27
3.4	Helsingin kaupungin kasvinlajauksia	33
4	KYSELY KAUPUNGIN AMMATTILAISILLE	37
4.1	Tutkimusmenetelmät ja aineiston käsittely.....	37
4.2	Kyselyn tulokset	38
4.2.1	Perustiedot	38
4.2.2	Sipulikukien merkitys kaupunkiympäristössä	40
4.2.3	Nykyiset käytännöt ja toimintatavat	41
4.2.4	Sipulikasvi-istutukset.....	50
4.2.5	Sipulikasvit.....	54
4.3	Tulosten tarkastelu ja pohdinta	61
5	LAJISUOSITUKSET JA KARTTASIOITTELU.....	65
5.1	Helsinkiin suositeltava geofyttien peruslajisto.....	65
5.2	Helsingin geofyttilajiston laajentaminen.....	66
5.3	Karttasijoittelu uusien monivuotisten sipulikukkaistutusten sijoituspaikoista	72
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	72

Liitteet

- Liite 1 Helsinkiin suositeltava geofyyttien peruslajisto
- Liite 2 Helsingin geofyyttilajiston laajentaminen
- Liite 3 Karttasijoittelu uusien monivuotisten sipulikukkaistutusten paikoista
- Liite 4 Kukkasipulikysely

1 JOHDANTO

Talven lumet ovat hädin tuskin sulaneet, kun alkaa tapahtua. Ensin nousevat lumikellot ja -pisarat. Niitä seuraavat sahraimit. Ne kurkistavat kivi-heinien ja perennojen lomasta heti, kun maa hiukan lämpenee. Tämän jälkeen pitääkin kiirettä, kun kevättähdet, pystykiurunkannukset, posliinihyasintit ja sinililjat valtaavat maan ja levittäytyvät sinisen eri sävyissä lähes kaikkialla. Seuraa niille antavat käenrieskat ja heti perään narsissien ja tulppaanien lukuisat eri variaatiot. Nurmikot hohtavat keltaisena auringossa mukulaleinikkien kukkiessa ja metsät peittyvät valkoisiksi vuokkojen armeijan vallatessa kaupungin. Kevät on saapunut Helsinkiin.

1.1 Termistö

Tämä opinnäytetyö käsittelee kukkivia sipulikasveja. Arkikielessä puhumme sipulikukista tai kukkasipuleista. Käytämme usein toista näistä termeistä, kun kyseessä ovat esimerkiksi tulppaanit (*Tulipa*), narsissit (*Narcissus*), sahraimit (*Crocus*), liljat (*Lilium*), kurjenmiekat (*Iris*) tai vuokot (*Anemone*). Kasvitieteellisestä näkökulmasta katsottuna edellä mainituista ainoastaan tulppaanit ja narsissit ovat sipuleita. Muiden osalta tulisi puhua joko varsimukuloista, mukuloista tai juurakoista. Yhteistä näille kaikille on lyhyt, mutta näyttävä kukinta ja pitkä lepotila maan alla. Sipulikukkien tai kukkasipulien sijaan tulisi puhua geofyyteistä, joka on terminä melko tuntematon ja harvoin käytetty. Geofyytit eli piilotalvehtijat ovat kasveja joiden kaikki talvehtivat osat sijaitsevat maan sisällä (Tieteen termipankki 2018).

Tätä työtä varten käytetty lähdekirjallisuus oli ruotsiksi, englanniksi ja suomeksi. Ruotsinkielisissä kirjoissa termi *geofyter* oli löydettävissä lähes kaikista ja englanninkielisistä kirjoista termi löytyi yhdestä kirjasta (Pavord 2009, 8). Suomenkielisissä kirjoissa en törmännyt siihen laisinkaan. Useimmat suomenkieliset teokset olivat kylläkin käännettyjä ja alkujaan julkaistu muualla. Englanniksi puhuttaessa kukkasipuleista käytettiin usein yleisnimitystä *bulbs* ja tarkoitettaessa vasinaisia sipulikukkia, kuten tulppaneja ja narsisseja, käytettiin toisinaan termiä *true bulbs*. Ruotsinkielisissä teoksissa *lökar* oli vastine *bulbs* sanalle, mutta *true bulbs* oli pelkästään *lökar*. Yhdessä kirjassa viitattiin näihin todellisiin sipuleihin termillä *egentliga lökar* (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 21). Oli valaisevaa huomata, että muissakin kielissä terminologiaan liittyy puhekielen tuomia haasteita.

Geofyytit voivat olla siis sipuleita, mukuloita, varsimukuloita tai juurakoita. Osa niistä saatetaan tuntea virheellisesti myös paremmin perennoina. Luettavuuden kannalta tässä työssä termeillä sipulikasvit, kukkasipulit tai

sipulikukat viitataan kaikkiin geofyytteihin. Kukkivilla sipulikasveilla halutaan korostaa nimenomaan koristekäyttöön istutettavia kasveja.

1.2 Opinnäytteen tausta

Helsingin kaupungin rakennusvirasto aloitti vuonna 2015 sipulikukkalinjauksen valmistelun Kaisu Ilosen vetämänä. Alkusysäys tälle oli asetettu vuonna 2009, jolloin Rakennusvirasto julkaisi rakennettujen viheralueiden kasvien käytön linjauksen, *Kasvit ovat kaupungin vaatteet* (Tegel 2009). Kasvien käytön viisi yleislinjausta on tarkoitettu toimintaa ohjauviksi periaatteiksi rakennetuissa julkisissa ulkotiloissa laadullisesti ja sisällöllisesti, kaikkialla kaupungissa. Tämä linjaus sisälsi myös toimenpidesuosituksia kasvien käytön yleislinjausten toteuttamiseksi. Tavoitteeksi asetettiin kasvisuunnitteluoppaan laatiminen ja sen käyttöönotto. Sipulikasvien käytöstä päätettiin laatia kokonaissuunnitelma ja istutusten hoito-ohje. (Tegel 2009, 25, 38, 41.) Kasvisuunnitteluopas sai nimekseen *Helsingin kaupunkikasviopas - Helsingin kasvisuunnittelun työkalupakki* (Tegel 2010). Opas on saatavilla ainoastaan verkkoversiona ja se päivittyy vähitellen uusilla osioilla.

Suorittaessani maisemasuunnitteluhortonomin opintoihin liittyvää työharjoittelua Helsingin kaupunkiympäristön toimialalla minulle tarjottiin mahdollisuutta tehdä opinnäytetyö liittyen sipulikukkien käyttöön Helsingin kaupungin yleisillä alueilla. Materiaaliksi minulle annettiin Ilosen (2016) aikanaan aloittaman linjauksen keskeneräinen luonnos. Lisäksi sain suuren määrän tiedostoja, kuvia, muistiinpanoja, kasvilistoja, sähköposteja ja paljon avoimia kysymyksiä. Kaisu oli jäänyt eläkkeelle, kuten moni muukin projektin parissa työskennellyt, ja työ oli jäänyt kesken. Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu palvelukokonaisuuden johtajan Jussi Luomasen, joka osoittautui intohimoiseksi sipulikukkaharrastajaksi, toivomuksena oli linjauksen saattaminen vihdoinkin valmiiksi. Päätin tarttua aiheeseen.

Linjausluonnoksen sisältö oli melko pitkälle hahmottunut, mutta linjauksen taustaselvityksestä puuttui paljon osioita. Otsikot ja tavoitteet oli asetettu, mutta itse sisältö puuttui. Pieniä tiedon murusia oli siroteltuna eri puolille ja tahtotila oli asetettu, mutta varsinainen tieto täytyisi kerätä ja kirjoittaa ylös. Sipulikukkien käytöstä ja käytännöistä Helsingin kaupungin viheralueilla ei ole aiemmin tehty selvitystä. Muutenkin pitkään alalla olleena olen saanut sen vaikutelman, että yleinen asenne kukkasipuleita kohtaan ammattipiireissä tuntuu olevan jokseenkin vähättelevä. Sipulien istuttaminen tuntuu olevan monen ammattipuutarhurin epämunakavuusalueella. Lisäksi alan suomenkielinen ammatillinen kirjallisuus on melko suppeaa, melkein jopa olematonta. Myöskään aihetta käsitteleviä opinnäytetöitä ei ole juurikaan tehty.

1.3 Opinnäytetyön tavoitteet ja rajaukset

Tämän työn tavoitteena on tuottaa materiaalia taustaselvitykseen, joka tukee valmisteilla olevaa sipulikukkalinjausta. Työ keskittyy monivuotisiin sipulikasveihin, joita istutetaan Helsingin kaupunkiympäristön toimialan vastuulla oleville yleisille alueille. Joissain osioissa saatetaan viitata myös sipulikasveihin, joita käytetään hyödettyinä kaupungin kevätistutuksissa. Kirsti Oksanen sivusi näitä viime vuonna ilmestyneessä opinnäytetyösään *Helsingin kaupungin kesäkukkaistutusten historiaa* (Oksanen 2017). Tässä työssä hyödettyihin kukkasipuleihin ainoastaan viitataan, jotta sipulikasveihin liittyvä kokonaisuus hahmottuu paremmin.

Geofyytit-osiossa perehdyn kirjallisen materiaalin avulla sipulikasveihin ja muihin geofyytteihin. Painotus on lajeissa, jotka talvehtivat meillä, ilman erillisiä toimenpiteitä. Kaikki geofyytit eivät kestä täkäläisiä talvia, mutta ovat meillä silti käytössä yleisesti kausikasveina. Joitain näitä lajeja sivutaan tässä työssä, mutta ainoastaan biologisesta näkökulmasta. Tämän työn yksi tavoite on löytää ne sipulikasvit, jotka ovat sopivia nimenomaan julkisille alueille, missä lajien kestävyydelle ja hoidon tasolle asetettavat kriteerit ovat hyvin erilaisia suhteessa yksityisiin kotipuutarhoihin. Selvitän tässä osiossa, miten geofyytit eroavat toisistaan, mistä ne ovat kotoisin ja minkä tyyppisissä kasvupaikoissa ne viihtyvät. Kasvien kanssa toimimassa on erityisen tärkeää tuntea niiden luontaiset elinpaikat ja alkuperä, jotta niitä voidaan soveltaa muihin ympäristöihin. Selvitän tässä, mitkä kasvupaikat Helsingin kaupunkiympäristössä vastaavat mahdollisimman pitkälle geofyyttien luonnollisia biotooppeja ja kuinka ne sopivat Helsingin ilmastoon. Käsittelen tässä osiossa myös geofyyttien merkitystä kevätpölyttäjille ja sipulikasvien yleisimpiä tuholaisia Helsingissä.

Kukkasipulit ja geofyytit Helsingissä -osiossa käsittelen Helsingissä luonnonvaraisina kasvavia geofyyttejä ja erilaisia sipulikukkaistutuksia kaupungin yleisillä alueilla. Raotan myös hiukan kukkasipulien käytön historiaa Helsingissä. Syvempää historiallista selvitystä kukkivien sipulikasvien käytöstä tämä työ ei kuitenkaan sisällä. Lisäksi nostan esille joitain kaupungin linjauksia ja tavoitteita, jotka tukevat sipulikasvien monipuolisempaa käyttöä. Painotus tässä on nimenomaan kasvillisuuteen liittyvissä toimenpiteissä. Tämän työn yhdeksi tavoitteeksi on asetettu tuottaa listaus sipulikasveista, joiden avulla kaupungin kasvivalikoimaa voitaisiin monipuolistaa.

Tilaaajaorganisaationa Kaupunkiympäristön toimiala hallinnoi Helsingin kaupungin puisto- ja katualueita. Niiden ylläpito ja kunnossapito kuuluvat Staralle eli Helsingin kaupungin rakentamispalveluliikelaitokselle ja osittain yksityisille urakoitsijoille. Työt tilataan ja sopimusten sisällöt määritellään vuosittain. Staran kaupunkitekniikan ylläpito vastaa omien hoitoalueittensa sipulikukkaistutusten suunnittelusta, istutuksesta ja hoidosta. Työt on sisällytetty vuosisopimukseen, eikä sipuleille ole kohdistettu erillistä rahoitusta. Sipuleihin liittyvät toiminnot ovat viime vuosina olleet siis

pitkälti viheralueiden ylläpitäjän harkinnan varassa, eikä tilaaja organisaatio ole johdonmukaisesti ohjannut näitä asioita (Ilonen 2016, 8). Käytännössä suurin vastuu on ollut piiripuutarhureilla ja heidän panostuksestaan on riippunut miten, minne ja kuinka paljon sipuleita on istutettu.

Tämän opinnäytetyön yksi tavoite on selvittää sipulikukkiin liittyviä käytäntöjä ja ohjeistuksia, auttamaan linjauksen tekemisessä. Tähän haettiin vastauksia kyselyn avulla ja niitä käsitellään tarkemmin Tulokset-osiossa. Samalla tiedusteltiin sipulikasvien parissa työskentelevien, kaupungin palveluksessa olevien ammattilaisten asenteita ja mielipiteitä sipulikasveista ja suosituksia hyvistä sipulikasvilajeista. Kirjallisia lähteitä ja kyselyn tuloksia yhdistelemällä tämä opinnäytetyö tuottaa lajilistaukset Helsinkiin suositeltavasta geofyyttien peruslajistosta. Tämän lisäksi esitän listauksen lajeista, joiden avulla Helsingin geofyyttien lajivalikoimaa voidaan laajentaa. Karttasijoittelussa hahmottelen mahdollisten uusien monivuotisten sipulikukkaistutusten paikkoja, jotka nousivat esiin kyselystä.

1.4 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset muotoutuivat keskeneräisestä taustaselvityksestä työn alkuvaiheessa. Tilaaja halusi selvittää sipulikukkalinjausta varten listaukset hyviksi todetuista sipulikasveista. Samalla haluttiin kartoittaa minkä lajien avulla valikoimaa voitaisiin laajentaa. Tarve oli muodostaa listaukset suositeltavista peruslajeista (Ilonen 2016, 27). Tätä opinnäytetyötä varten asetettiin kolme tutkimuskysymystä:

- Mitkä ovat kestävä ja hyviksi todetut sipulikasvilajit käytettäväksi Helsingin kaupungin yleisillä alueilla?
- Minkä lajien avulla kaupungin sipulikasvi- ja geofyyttivalikoimaa olisi mahdollista laajentaa?
- Miten uudet ja näyttävät monivuotiset sipulikukkaistutukset voitaisiin sijoittaa eri puolille kaupunkia.

1.5 Taustamateriaali

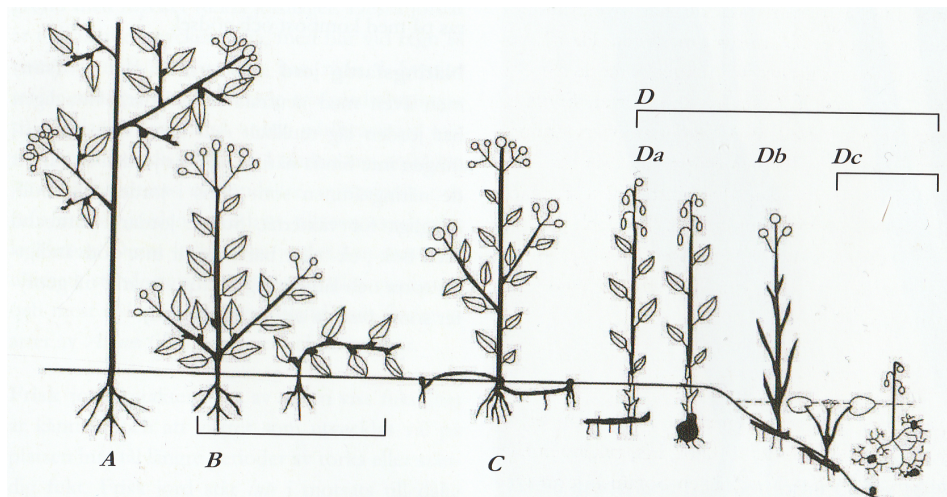
Sipulikukista ja niiden käytöstä löytyy paljon kirjallisuutta ja puutarha-alan lehdetkin käsittelevät niitä säännöllisesti. Ongelma ammattilaisen näkökulmasta on, että monet niistä ovat pääsääntöisesti suunnattu puutarhaharrastajien iloksi tai ne eivät ole suomenkielisiä. Ulkomailta kustannettujen kirjojen ongelmaksi muodostuu myös niiden sijoittuminen sikäläiseen ympäristöön. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa, missä ilmasto-olosuhteet ovat erilaiset, lajivalikoima on huomattavasti laajempi verrattuna tšekäläisiin olosuhteisiin. Näiden tietojen suora soveltaminen meillä on ongelmallista. Lisäksi vaihtelut kestävydessä voivat olla suuria sekä sukujen sisällä että välillä (Lorentzon 2006). Kattavalle, sipulikasveja laajasti käsittelevälle, tšekäläisiin ilmasto-olosuhteisiin keskittyvälle, suomenkieliselle julkaisulle olisi tarvetta.

Tätä työtä varten keskeisin tieto tuli ruotsinkielisistä julkaisuista. Erityisesti Eric Wahlsteenin ja Kenneth Lorentzonin kirja, *Geofyter - lökar och knölar för offetnlig miljö* (2013), oli suureksi avuksi. Kirja on nimenomaan keskittynyt geofyytteihin ja niiden käyttöön julkisilla alueilla. Lisäksi ruotsalainen ilmasto vastaa suurilta osin helsinkiläistä ilmastoa. Edellä mainitun kirjan lisäksi tietoa haettiin muista sipulikasveja käsittelevistä kirjoista ja viheralan suomalaisista ja ruotsalaisista julkaisuista. Tärkeiksi aineistoiksi muodostuivat myös Helsingin kaupungin julkaisemat linjaukset, selvitykset ja oppaat. Osa käytetystä materiaalista on löydettävissä ainoastaan kaupungin verkkoasemien kansioista, arkistoista ja työhuoneiden mapeista. Nämä olivat piirrettyjä suunnitelmia ja vihkoihin kirjattuja lajilistoja sekä tiedostoina löytyviä taulukoita.

2 GEOFYTTIT

Termin geofyytti esitteli tanskalainen kasvitieteilijä Christen Raunkiaer 1900-luvun alussa. Luokittelujärjestelmä perustui mm. kasvien kasvupaan ja ulkomuotoon. Keskeisintä jaottelussa oli kuitenkin, missä kasvien kasvua jatkavat silmut sijaitsevat kasveissa lepokauden aikana, kun ne joutuvat selviytymään epäsuotuisista jaksoista, kuten talvesta ja kuivista kausista (Kuva 1). Kasvit joiden silmut talvehtivat kokonaan maan alla, kuten sipulit, mukulat ja juurakot, Raunkiaer nimitti geofyyteiksi. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 21.)

Kasvit varastoivat ravinteita, jotta ne voivat lepokausien jälkeen lähteä nopeasti uuteen kasvuun. Puut ja pensaat varastoivat ravinteet juuriin, runkoon ja oksiin. Hemikryptofyyteillä, joihin perennat kuuluvat, varastointi tapahtuu juuristossa. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 20.) Puilla ja pensaille talvehtivia osia ovat maanpäälliset versot silmuineen. Useimmilla perennoilla talvehtivat silmut sijaitsevat aivan maan rajassa, lumen ja kasvin omien lakastuneiden tyviosien suojassa. (Pankakoski 2003, 140, 141.)

Kuva 1. Kasvien erilaisia elomuotoja Raunkiaerin mukaan. Talvehtivat osat on merkattu tummemmalla. (A) *Fanerofyyteillä*, kuten puut ja pensaat, talvehtivat silmut sijaitsevat yli 25 cm maanpinnan yläpuolella. (B) *Kamefyyteillä*, joita ovat mm matalat pensaat, silmut sijaitsevat alle 25 cm maanpinnan yläpuolella. (C) *Hemikryptofyyttien* eli perennojen silmut sijaitsevat juuri maanpinnan rajassa. (D) Kryptofyytit talvehtivat kokonaan maan alla, joista (Da) *geofyytit* kuivassa maassa, (Db) *helofyytit* kosteassa maassa ja (Dc) *hydrofyytit* vedessä tai pohjassa. (Wahlsten & Lorentzon 2013, 20-21.)

Lepokausissa esiintyy kuitenkin eroavuuksia. Useimmissa ilmastovyöhykkeissä esiintyy usein jakso, joka on kasvien normaaleille elintoiminnoille epäsuotuisa. Suomessa ja muissa viileissä ja lauhkeissa vyöhykkeissä se on talvi. Lämpimillä vyöhykkeillä se on useimmiten kuiva sateeton kausi. Joillain alueilla saattaa esiintyä kaksikin epäedullista kautta: kylmä talvi ja kuiva kesä. Kasvu- ja lepokausien vuorottelu on osa kasvien normaalia vuosirytmää. (Pankakoski 2003, 136.) Osalle kasveista, tietyillä alueilla tai tietyissä biotoopeissa, ilmasto-olosuhteet ovat niin epäedulliset, että niiden täytyy olla lepotilassa suurin osa vuodesta. Usein kasvua rajoittavat tekijät ovat valon ja veden puute. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 20.) Myös Pankakoski (2003, 140) kuvaa kirjassaan kasvien erilaisia talvehtimistapoja ja jakaa ne viiteen eri elomuotoon. Geofyyttejä tai Raunkiaerin elomuotoja hän ei mainitse, mutta kuvaus on hyvin saman kaltainen: ”Ruohomaiset kasvit, joiden kaikki maanpäälliset osat kuihtuvat talveksi, usein jo varhain lämpimänä aikana. Talvehtimiseliminä ovat maanpinnan alla olevat sipulit, varsi- tai juurimukulat tai juurakot silmuineen. Tätä talvehtimistyyppiä on suhteellisesti runsaimmin sellaisilla alueilla, joissa kasvukautta rajoittaa sekä talven kylmyys että kesän kuivuus, niin että matalajuurisille kasveille jää tehokkaaseen käyttöön vain kevätkausi.”

Bryan (1989, 3) kuvaa englanninsinililjan (*Hyacinthoides non-scripta*) elinkaarta. Kasvi viihtyy hyvin Britannian leudossa ilmastossa ja keväällä maan lämmitettyä ja sopivissa kosteusoloissa sen lehdet nousevat maasta esiin. Englanninsinililja on melko yleinen maan lehtimetsissä ja kukinta tapahtuu ennen lehtien puhkeamista. Silloin maahan osuu riittävästi valoa, jotta se pystyy varastoimaan tarpeeksi ravinteita seuraavan vuoden kukintaa varten. Puiden lehvästöjen varjostaessa metsäpohjan on englanninsinililja jo siirtynyt lepotilaan. Havumetsissä, missä valoa on vähemmän, englanninsinililja ei kasva. Valo ei kuitenkaan ole ainut syy tähän. Toinen tekijä on sopiva maan kosteus. Ennen lehtien puhkeamista maa on vielä kostea, mutta myöhemmin niiden juuret kuivattavat pinta- maata niin, ettei vettä riitä enää englanninsinililjojen hennoille juurille.

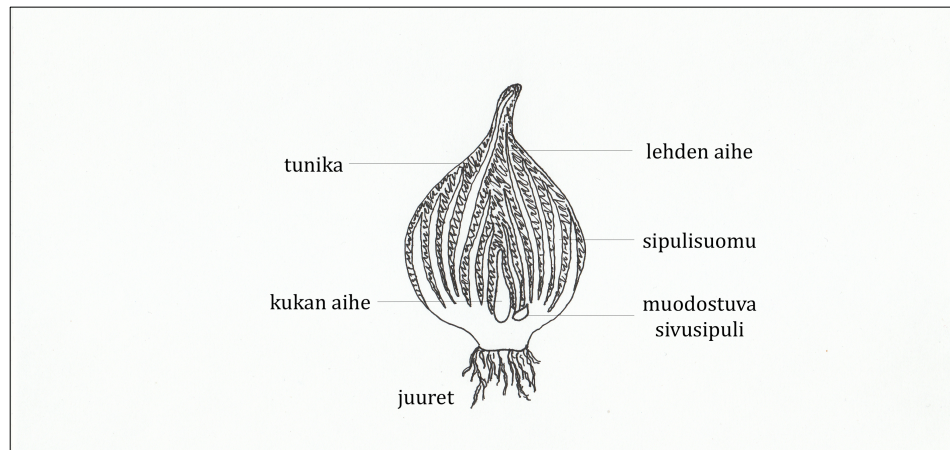
Bryanin (1989, 3) mukaan voidaan kuitenkin olettaa, että kaikki toiminnot eivät kuitenkaan lopu, vaikka sipulikasvit ovatkin lepotilassa, sillä lepotilan aikana tapahtuu toimintaa. Bryan kuvaa tätä sahramin (*Crocus*) vuosikierron kautta. Sahrakit viihtyvät kuivilla ja aurinkoisilla paikoilla, missä

maa on hyvin läpäisevää. Ne nousevat maasta ja puhkeavat kukkaan heti kun maa on sopivan kosteaa sulaneen lumen jäljiltä. Lyhyen kukinnan jälkeen lehdet lakastuvat ja kasvi vaipuu lepotilaan kuivan kesän ajaksi. Syksyllä maan kosteus kasvaa sateiden myötä ja sahramin mukula kasvattaa uudet juuret ennen talvea, jotta se on taas seuraavana keväänä valmiina nousemaan heti lumien sulettua. Myös Pavord (2009, 10) nostaa esiin sipulissa tapahtuvat muutokset lepotilan aikana: vaikka ulospäin mitään muutosta ei voi havaita, seuraavan vuoden kukinta saatetaan alulle sipulissa auringon lämmössä. Hän myös huomauttaa puutarhureiden oletta- van, että sipuli nousee automaattisesti aina uudestaan joka vuosi. Näin kuitenkin tapahtuu vain, jos sipulin lehdet ovat saaneet kesän aikana tarpeeksi ravintoa varastoitua ja aurinko on sitä riittävästi hellinyt.

Geofyyttien olomuodot voivat olla hyvin moninaisia ja monet niistä muis- tuttavatkin perinteisiä perennoja. Erona on, että perennojen talvehtivat silmut sijaitsevat aivan maanpinnan rajassa ja niiden juuret eivät ole samalla lailla paisuneita, varastoidakseen ravinteita pitkiksi ajoiksi. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 24.) Lähdekirjallisuudessa löytyi eroja niin jaottelussa kuin termeissäkin. Pankakoski (2003, 48-51) kirjoitti juurakoista, sipuleista ja mukulavarsista. Mukulavarret hän jakoi kahteen eri tyyppiin: tyvimukuloihin (varsimukulat) ja rönsymukuloihin (mukulat). Hänen kirjansa – *Puutarhurin kasvioppi* – ei varsinaisesti ole sipulikasveja käsittelevä julkaisu. Teos käsittelee yleisesti kasvien rakennetta ja aineenvaihduntaa, kasvua ja kehitysvaiheita ja lisääntymistä ja periytymistä. Ruotsalaiset Hansson & Hansson (2013, 8-11) ja Wahlsteen & Lorentzon (2013, 21-24) jaottelivat geofyytit viiteen eri ryhmään, kuten: *lök* (sipuli), *rhizom* (juurakot), *knöl* (mukula), *stamknöl* (varsimukula) ja *rotknöl* (juurimukula). Tønsberg & Ingebretsen (2013, 9) tekivät jaottelun sipuleihin, mukuloihin ja juurakoihin. Bryan (1989, 11) ja Pavord (2009, 13) käyttivät neljää termiä: *true bulb* (sipuli), *corm* (varsimukula), *rhizome* (juurakko) ja *tuber* (mukula). Lisäksi Bryan mainitsi myös termin *tuberous root* (juurimukula), daalioiden (*Dahlia*) yhteydessä. Tässä työssä geofyytit on jaettu viiteen eri ryhmään: sipulit, juurakot, mukulat, varsimukulat ja juurimukulat.

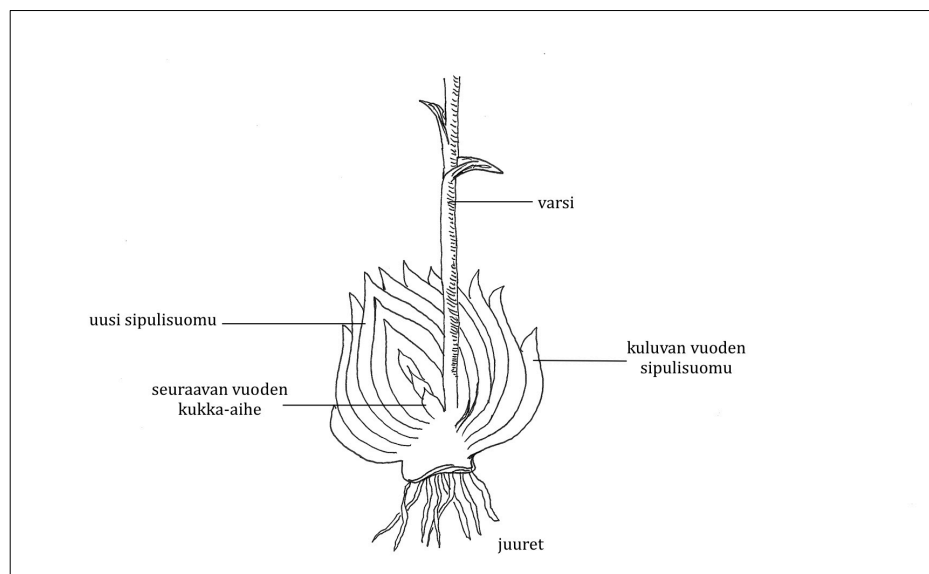
2.1 Sipulit

Sipulit (englanti = *true bulb/bulb*; ruotsi = *lök*) voivat olla yksi- tai monivuotisia. Yksivuotiset sipulit, kuten tulppaanit (*Tulipa*), kukkivat vain kerran (Kuva 2). Narsissit (*Narcissus*) ja helmililjat (*Muscari*) ovat esimerkkejä monivuotisista sipuleista, ja ne kukkivat useita vuosia peräkkäin samalla, kun ne kasvattavat uusia sivusipuleita. Yksivuotiset sipulit kasvattavat uuden sivusipulin joka vuosi. (Hansson & Hansson 2013, 9; Bryan 1989, 11.)

Kuva 2. Tulppaanin sipulin poikkileikkaus syksyllä kukinnan jälkeen (Hansson & Hansson 2013, 8; piirros Ville Immonen).

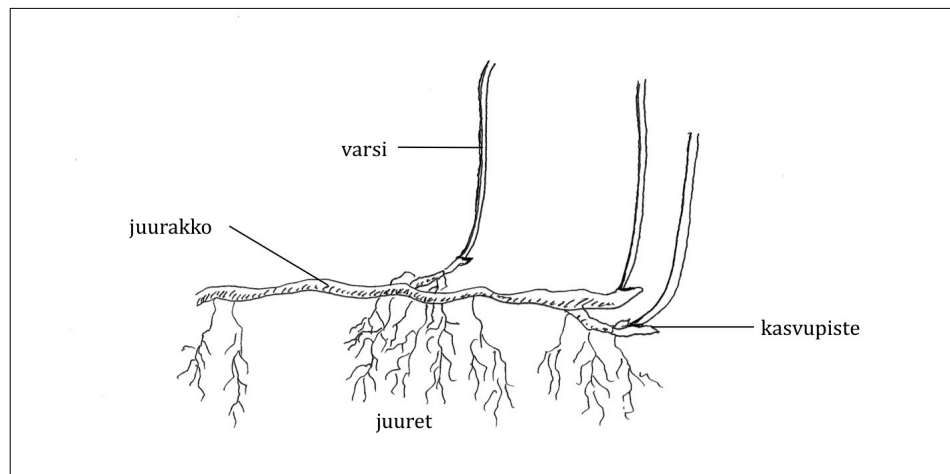
Kasvitieteellisestä näkökulmasta katsottuna sipuli on ”tiivis maaverso, joka koostuu useista paksuista ja värittömistä, sipulisuomuiksi kutsutuista lehdistä, jotka ovat kiinnittyneet lyhyeen varteen” (Tønsberg & Ingebretsen 2013, 9). Monia sipuleita päällystää uloimpana kerroksena ohut ja kuiva kuori, tunika. Tämä suojaa sipulia nestehukalta kesäisin sen ollessa lepotilassa maan alla. Tunikalliset sipulit kestävät myös paremmin säilytyksen ja kuljetuksen aikaista kuivuutta. Tästä syystä esimerkiksi liljat (*Lilium*) ja pikarililjat (*Fritillaria*) tulisi istuttaa mahdollisimman nopeasti, sillä niiltä puuttuu tunikan antama suoja (Kuva 3). (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 22.) Bryan (1989, 11) tarkentaa kirjassaan tunikallisten sipulien sipulisuomullisten lehtien kietoutuvan varren ympärille, tiiviisti toistensa päälle, jolloin uloimmat lehdet muodostavat suojaavan tunikan. Muilla sipuleilla lehdet asettuvat lomittain toistensa päälle ja näin tunikaa ei pääse muodostumaan. Sipuleita ovat mm. tulppaanit (*Tulipa*), narsissit (*Narcissus*), liljat (*Lilium*), pikarililjat (*Fritillaria*), helmililjat (*Muscari*) ja laukat (*Allium*).

Kuva 3. Poikkileikkaus liljan sipulista syksyllä kukinnan jälkeen (Hansson & Hansson 2013, 9; piirros Ville Immonen).

2.2 Juurakot

Juurakot (englanti = *rhizome*; ruotsi = *rhizom*) ovat maanalaisia varsia. Ne saattavat kasvaa myös aivan maan pinnallakin. Ne eroavat muista mukulallisista kasveista levittäytymällä horisontaalisesti. Kasvupiste sijaitsee ainoastaan toisessa päässä ja sen avulla juurakot leviävät tehokkaasti (Kuva 4). Maavarressa on useita piilosilmuja, joista lehdet versoavat ja nousevat maan päälle. Juurakoilta puuttuu sipuleita suojaava tunika joten ne ovat melko alttiita kuivuudelle. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 22.) Juurakot ovat melko aggressiivisia kasvutavaltaan ja ne voivat levitä laajoiksi kasvustoiksi (Hansson & Hansson 2013, 11). Juurakkoja ovat mm. vuokot (*Anemone*), kurjenmiekat (*Iris*), kannat (*Canna*) ja kolmilehdet (*Trillium*)

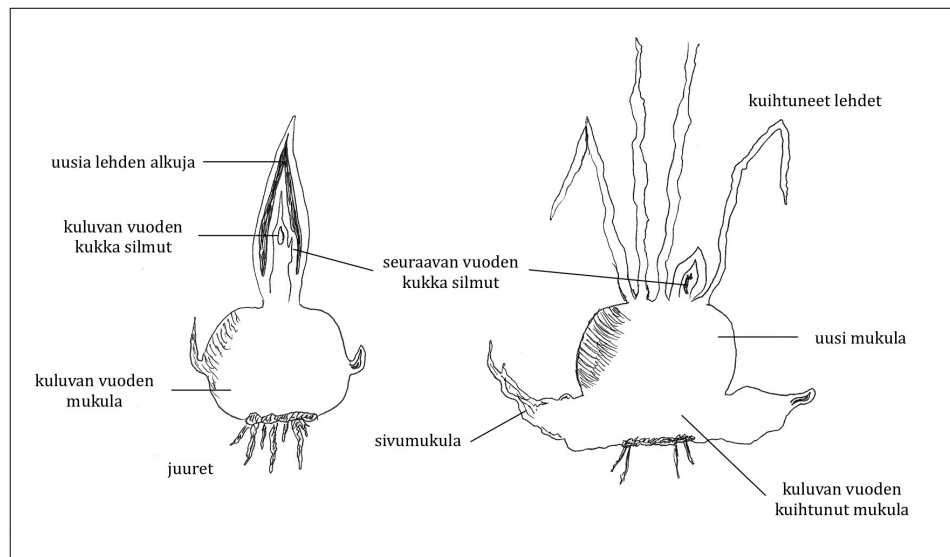
Kuva 4. Valkovuokon juurakon rakenne (Hansson & Hansson 2013, 11; piirros Ville Immonen).

2.3 Mukulat

Mukulat (englanti = *tuber*; ruotsi = *knöl*) ovat muuntuneita varsia, jotka toimivat varastoina ravinteille. Ne ovat hyvin epäsymmetrisiä muodoltaan ja yhdessä mukulassa on usein monta kasvupistettä. Tyypillinen esimerkki mukulasta on peruna (*Solanum tuberosum*), jonka epämuodostuneessa pinnassa on useita ituja. Usein mukula kasvaa kokoa kasvin vanhetessa. Perunan kohdalla mukulan tilalle kasvaa uusi mukula ja vanha kuolee. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 23.) Mukuloita ovat mm. syklaami (*Cyclamen*), munkinhuput (*Arum*), jotkut begoniat (*Begonia*) ja mukulaleinikki (*Ficaria verna*).

2.4 Varsimukulat

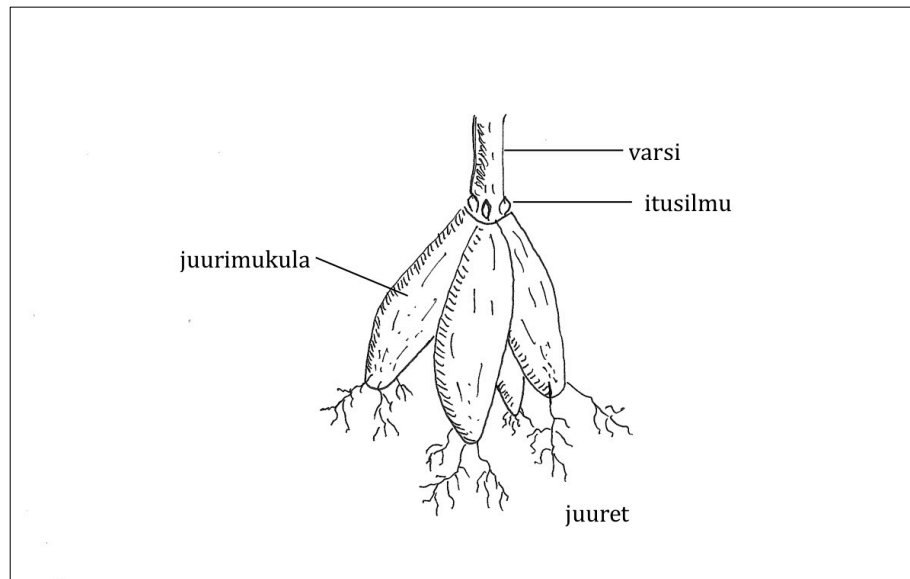
Varsimukulat (englanti = *corm*; ruotsi = *stamknöl*) muistuttavat ulkoisesti sipuleita, mutta ovat itse asiassa paisuneita mukulaversoja (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 23; Tønsberg & Ingebretsen 2013, 9). Pankakoski (2013, 50, 51) nimittää niitä tyvimukuloiksi. Näin ne eroavat sipuleista, joilla ravinteet ovat varastoituneet sipulisuomuihin. Varsimukula, nimensä mukaisesti, on uuden kasvin uusi varsi, johon ravinteet ovat varastoituneet. Ne ovat yksivuotisia ja kukinnan jälkeen uusi varsi kasvaa vanhan varren päälle (Kuva 5). Varsimukulat ovat usein hyvin epäsymmetrisiä ja niiden pintakerros muistuttaa sipulien tunikaa. Kyseessä on kuitenkin edellisvuoden kuihtuneet lehtilavat, eikä uuden kasvin lehdet, kuten sipuleilla. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 23.) Varsimukuloita ovat esimerkiksi sahrarit (*Crocus*), myrkkyliljat (*Colchicum*) ja miekkaliljat (*Gladiolus*).

Kuva 5. Sahramin poikkileikkaus vasemmalla kuvaa varsimukulaa keväällä ennen kukintaa ja oikealla kesällä kukinnan jälkeen (Hansson & Hansson 2013, 10; piirros Ville Immonen).

2.5 Juurimukulat

Juurimukula (englanti = *tuberous root*; ruotsi = *rotknöl*) on maanalainen, ravinnolla varustettu, paisunut juuri (Hansson & Hansson 2013, 11). Uudet silmut muodostuvat juurimukulan yläosaan, vanhan varren tyvelle (Bryan 1989, 11). Yleensä juurimukulat ovat kaksivuotisia. Ensimmäisenä vuonna muodostuvat juurimukulat, jonka avulla seuraavana vuonna uusi kasvi kasvattaa lehdet ja kukkii (kuva 6). Samalla uudet juurimukulat kasvavat taas vanhojen tilalle. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 23.) Tyypillisiä juurimukalakasveja ovat daaliat (*Dahlia*) ja marskinliljat (*Eremurus*).

Kuva 6. Daalian juurimukula piirrettynä (Hansson & Hansson 2013, 11; piirros Ville Immonen).

2.6 Geofyttien maantieteelliset kasvupaikat

Geofyyttejä esiintyy kaikkialla maailmassa, mutta ensisijaisesti alueilla, joissa säännöllisesti esiintyy kuivia kausia. Ruotsalaiseen ilmastoon parhaiten sopivat lajit tulevat ensisijaisesti Pohjois-Amerikasta, Euroopasta, Keski-Aasiasta, Aasiasta ja Etelä-Afrikasta (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 12). Tätä voidaan melko hyvin soveltaa myös Suomen ilmastoon. Suomi ja suurin osa Ruotsista kuuluvat Köppenin ilmastoluokituksen mukaan lumimetsäilmaston kostea- ja kylmätalviseen tyyppiin. Eteläinen Ruotsi taas sijoittuu lauhkean ilmaston kosteanlauhkeaan ilmastoon. (Rinne, Koistinen & Saltikoff 2008, 178-181.) Myös Hämet-Ahdin (1970) esittelemien bioklimaatisten kasvillisuusvyöhykkeiden ja lohkojen perusteella Suomea suuresti muistuttavat alueet ovat ne osat Ruotsia, joissa boreaaliset vyöhykkeet ovat mereisyys-mantereisuus asteeltaan samanlaiset kuin meillä (kuva 7).

Kuva 7. Luoteis-Euroopan kasvillisuusvyöhykkeet ja -lohkot. B = boreaalinen, S = etelä-, M = keski- ja N = pohjoisboreaalinen. (Hämets-Ahti 1970.)

Bioklimaattisten kasvillisuusvyöhykkeiden ja lohkojen avulla voidaan vertailla kaukana toisistaan sijaitsevia ja lajistoltaan erilaisia alueita (Hämets-Ahti 1970). Tämä voisi olla avuksi myös geofyyttien kohdalla, kun vertaillaan eri puolilta maailmaa tulevien kasvien soveltuvuutta omaan maantieteelliseen sijaintiimme. Tässä työssä esiteltävät geofyyttien maantieteelliset kasvupaikat esitellään lähdekirjallisuuden avulla. Syvempää bioklimaattista kasvillisuusvyöhykkeiden vertailua tämä työ ei kuitenkaan sisällä. Joitain karttoja on liitetty kuvina mukaan, jotta alueiden maantieteelliset sijainnit olisi helpompi hahmottaa. Tarkempaa maantieteellistä rajausta niihin ei ole kuitenkaan tehty, johtuen lähdekirjallisuudessa määrittäjien alueiden suunta-antavuudesta.

Keski-Aasia

Tämä laaja alue rajautuu lännessä Kaspianmereen, idässä Kiinaan, pohjoisessa Siperiaan ja etelässä Iraniin (kuva 8). Alue kattaa maat Kazakstan, Kirgisia, Turkmenistan ja Uzbekistan. Luonto on hyvin vaihtelevaa ja ilmasto melko tyyppinen sisämaanilmasto, koska alueella ei sijaitse isoja vesistöjä ilmastoa lämmittämässä. Lämpötilan vaihtelut vuorokauden aikana ovat suuria. Päivisin saattaa vallita paahtava kuumuus ja öisin esiintyä pakkasta. Alueen tärkeimmät biomit ovat aro, ruohosavanni ja kuiva pensasto, mutta myös alppiniityt, aavikot ja havumetsät. Tärkeimmät geofyyttisuvut alueelta ovat *Tulipa*, *Fritillaria*, *Iris*, *Crocus* ja *Allium*. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 6.)

Kuva 8. Keski-Aasian alue sijoittuu Kaspianmeren ja Kiinan väliin (Google Maps n.d. a).

Kaukasian alue

Alue rajautuu lännessä Mustaanmereen, idässä Kaspianmereen, pohjoisessa Venäjän rajaan ja etelässä Pohjois-Iraniin, Itä-Turkkiin ja Pohjois-Irakiin (Kuva 9). Kaukasusvuoret kulkevat pohjoisosassa pitkin Venäjän ja Georgian rajaa, ja vaikuttavat ilmastoon merkittävästi. Vuoriston huiput ovat alati lumen peittämiä ja alangot ovat lämpimiä. Vuorijonon pohjoispuolella keskilämpötila on jopa kolme astetta matalampi kuin eteläpuolella. Suurimmat sadannat esiintyvät vuorten huipuilla ja alangot ja laaksot ovat kuivempia. Sademäärä kasvaa idästä lännen suuntaan. Kuivinta on Itä-Kaukasuksella ja siitä etelään, kohti Irania. Sademäärä vuorijonon eteläpuolella on keskimäärin suurempi, kuin pohjoispuolella, mikä on suurelta osin lumen peittämää. Osa alueista peittyy vuosittain 5-7 metriä paksuun lumipeitteeseen. Pohjoisosien rinteiden kasvillisuus koostuu tammista, valkopyökkimetsistä, vaahteroista ja saarnista. Korkeimmilla alueilla kasvillisuus muuttuu koivuiksi ja männyiksi. Luoteisosissa esiintyy kuusia ja pihtoja. Etelärinteiden kasvillisuus muodostuu pyökeistä, vaahteroista, tammista, valkopyökeistä ja saarnista, joita korkeammalla täydentävät kastanjat, jalavat ja puksipuut. Kauempana etelässä sijaitsevan Vähä-Kaukasuksen alueella ilmasto on kuivempi ja lämpimämpi. Metsät koostuvat kastanjoista, jalavista ja pyökeistä, sekä pensaskasvillisuudesta kuten puksipuusta. Alueella alppiniityt korostuvat ja alankoalueilla esiintyy myös aroja ja nurmikenttiä. Kaukasuksen alueen tärkeimmät geofyysisuudet ovat *Galanthus*, *Crocus* ja *Fritillaria* (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 6-7.)

Kuva 9. Kaukasian aluetta hallitsevat vuoristot ja vesistöt (Google Maps n.d. b; kuvan muokkaus Ville Immonen).

Välimeren alue

Alue kattaa Välimeren ympäröivät maat ja keskeisimmät lajit tulevat Espanjasta, Portugalista, Etelä-Ranskasta, Italiasta, Kreikasta, Turkista ja entisen Jugoslavian alueilta. Välimeren alue on tyypillistä subtrooppista aluetta, missä kesät ovat kuivia ja lämpimiä ja talvet leutoja ja kosteita. Alueen erilaiset biomit kattavat kuivimmilla alueilla pensasmetsät, savannit ja niittymaat, sekä harvapuiset avoimet tammi- ja mäntymetsät ja vesistöjen lähistöllä sijaitsevat, kesäisin sateiset, suljetut tammi- ja mäntymetsät. Tärkeimmät sipulikasvisuvut alueelta ovat: *Scilla*, *Tulipa*, *Crocus*, *Allium*, *Iris* ja *Galanthus*. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 6.)

Keski- ja Pohjois-Eurooppa

Keski- ja Pohjois-Euroopan kostea ilmasto mahdollistaa kasveille hyvät olosuhteet menestyä. Tästä syystä geofyyttejä esiintyy täällä suhteessa vähemmän, sillä kasvien ei ole tarvinnut kasvattaa maanalaisia lisääntymiselimiä selviytyäkseen. Tärkeitä alueita geofyyttien kannalta ovat Alpit ja Karpaatit, mutta myös Itä-Euroopan laajat tasangot. Ilmasto on alueella lauhkeaa ja Golfvirran ansiosta alueella esiintyy lämpimiä tuulia ja sateita. Suhteessa muihin saman leveysasteen alueisiin, Keski- ja Pohjois-Eurooppa ovat muita sateisempia. Euroopan keski- ja itäosat kuuluvat mannerilmastoon, missä talvet ovat kylmiä ja kesät lämpimiä ja vuodenaikojen vaihtelut ovat selkeitä. Euroopan rannikkoalueilla talvet ovat päinvastoin leudompia ja kesät kosteita. Vuodenaikojen vaihtelut eivät ole niin selkeitä. Keskeisin vaikuttava tekijä maanalaisille lisääntymiselimille näillä alueilla on metsät, joiden lehvästö kasvaa kesän aikana. Lyhyen ajan keväällä on metsien aluskasvillisuudella aikaa kasvaa ja kukkia ennen kuin lehdet kasvavat ja varjotavat metsäalueet. Tästä syystä esimerkiksi valkokuokko (*Anemone nemorosa*), kiurunkannus (*Corydalis*) ja

lumikello (*Galanthus*) ovat kasvattaneet maanalaiset lisääntymiselimet, joiden avulla ne säilyvät lepotilassa suurimman osan vuodesta. Tärkeitä geofyyttilajeja ovat kirjopikarililja (*Fritillaria meleagris*), puistolumikello (*Galanthus nivalis*) ja geofyyttisuvut *Narcissus*, *Corydalis*, *Leucojum* ja *Ornithogalum*. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 9, 12.)

Pohjois-Amerikan itärannikko

Itärannikolla tärkeä ilmastoon vaikuttava alue on Appalakkien vuoristojojo. Luonteenomaista alueelle ovat lauhkeat lehti- ja sekametsät, joissa vallitsevina puulajeina ovat tammi, hikkori, vaahtera ja hemlocki. Alueen ilmasto on suotuisaa kasveille, joten geofyyttejä esiintyy vähän. Metsä-alueilla esiintyy kolmilehteä (*Trillium*), joka valkovuokon (*Anemone nemorosa*) tapaan on lepotilassa kesällä ja talvella. Pohjois-Amerikan Atlantin valtameren vaikutusalueella sijaitsevat myös suuret preeriatasangot, jotka rajautuvat idässä Appalakkeihin, lännessä Kalliovuoriin, pohjoisessa Kanadan havupuumetsiin ja etelässä kuiviin ja hedelmättömiin puoliaavikoihin. Näillä alueilla sijaitsee aroja, savanneja ja pensasalueita, jotka vaativat kasveilta hyvin erilaisia selviytymiskeinoja. Suurin osa geofyyteistä tuleeekin näiltä alueilta. Tärkeitä sipulikasvisukuja ovat *Allium*, *Trillium*, *Lilium* ja *Erythronium*. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 12.)

Pohjois-Amerikan länsirannikko

Alueen ilmasto on hyvin moninaista. Tyynen Valtameren ja vuoristojen välissä vallitsee merellinen ilmasto, kun taas ylempänä vuorilla vuoristoilmasto. Idässä on kuivia ja puolikuivia alueita ja pohjoiseen mentäessä ilmasto muuttuu subarktiseksi. Suurin osa Pohjois-Amerikan länsirannikosta on lehtimetsää ja täällä tavataan maailman suurimmat lauhkeat sademetsät. Suuret vuoristojonot, kuten Rannikkovuoret, Kaskaadit ja Kalliovuoret rajaavat aluetta. Geofyyttejä tavataan toisinaan kosteimmissä metsissä ja kuivemmilla alueilla vuorten itäisillä rinteillä. Tärkeitä sipulikasvisukuja ovat *Trillium*, *Erythronium* ja *Lilium*. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 12-13.)

Itä-Aasia

Jostain syystä geofyyttejä ei esiinny täällä kovinkaan paljon, vaikka ilmastonsa puolesta mitään rajoittavaa tekijää ei ole. Alue on todella laaja ja ilmasto moninainen. Itä-Aasian alue kattaa Japanin, Korean, Kiinan, itäisen Himalajan ja alueet Korean niemimaan pohjoispuolella, kuten Amurin ja Sahalinin. Eteläiset osat ovat monsuunialuetta, mikä näkyy selkeänä sadekautena kesäisin ja huomattavasti kuivempuna talvikautena. Pohjoisosat eivät kuulu monsuunialueeseen, vaan täällä ilmastoon vaikuttavat kylmät napa-tuulet. Tämä selvästi kosteampi ilmasto ei ole geofyyttien ominaisinta seutua. Sen sijaan alueella esiintyy paljon perennoja, pensaita ja puita. Keskeiset sipulikasvisuvut Itä-Aasian laajalta alueelta ovat *Lilium*, *Allium*, *Corydalis*, *Arisaema* ja *Trillium*. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 13.)

Etelä-Afrikka

Alue on kasvistoltaan erittäin moninainen. Sisäosat ovat laajoja pensas- metsiä, jotka muuttuvat yhä kuivemmiksi pohjoisessa, luoteeseen Nami- biasta. Pääsääntöisesti Etelä-Afrikan ilmasto on lauhkeaa, mutta kuiten- kin miedompi kuin pohjoisella pallonpuoliskolla. Talvikausi sijoittuu kesä- elokuulle. Lounaisosissa, läntisessä Kapmaassa, vallitsee välimerellinen ilmasto. Geofyyttisuuista Etelä-Afrikasta tulevat *Gladiolus*, *Galtona*, *Crinum*, *Eucomis* ja *Crocoshmia*. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 13.)

2.7 Helsinki geofyyttien kasvupaikkana

Suomi sijaitsee Euraasian mantereen länsireunassa rannikkoilmasto- vyöhykkeellä. Ominaista on sekä meri- että mannerilmaston erilaiset piir- teet, riippuen ilmavirtausten suunnasta. Lämpötila on korkeampi kuin muilla vastaavilla leveyspiirivyöhykkeillä sijaitsevilla alueilla. (Rinne, Kois- tinen & Saltikoff 2008, 170) Helsingin ja koko Uudenmaan ilmastoa lei- maa merellisyys. Keväällä ja alkukesästä meri viilentää rannikkoseutuja, kun taas syksyllä ja talvella vaikutus on päinvastainen. Hallaöiden esiin- tyminen kesä- elokuussa on hyvin harvinaista. Lämpimän meren ansiosta syksyt ovat sateisia ja pitkiä. Verrattuna muuhun Suomeen, lumioloissa on suurta vaihtelevuutta. Helsinki sijaitsee hemiboreaalisella kasvillisuus- vyöhykkeellä, jota kutsutaan myös tammivyöhykkeeksi. Tammen ohella muita jalopuita ovat vaahtera, lehmus ja pähkinäpensaat, mutta yleisim- mät puulajit ovat kuitenkin metsäkuusi, mänty, haapa, lepät ja koivut. (Ilmasto-opas n.d.)

Kasvupaikka on osittain synonyymi biotoopin kanssa, mutta kuvaa paikan sopivuutta elinympäristöksi tietyille lajille kasvin näkökulmasta, kun taas biotooppi on alueen luontotyyppi yleisellä tasolla. Eri biotoopeista voi löytyä sopivia kasvupaikkoja samalle lajille, eli kaksi erilaista biotooppia voi tarjota samankaltaiset kasvupaikkaolosuhteet. Toisaalta sama bio- tooppi voi sisältää enemmän tai vähemmän sopivia kasvupaikkoja samal- le lajille. Tärkeimmät kasvupaikkaan vaikuttavat tekijät ovat lämpötila, va- lo ja maaperän ominaisuudet. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 14-15.) On tärkeää tietää nämä luontaiset tekijät ja miten ne vaikuttavat kasvin sel- viytymiseen ja kehittymiseen. Käsittelen seuraavaksi geofyyttien erilaisia kasvupaikkoja ja niiden sopimista Helsingin ilmastoon. Mitkä kasvupaikat kaupungin yleisillä alueilla vastaavat mahdollisimman hyvin geofyyttien luonnollisia biotooppeja ja mitkä lajit sopivat mihinkin.

2.7.1 Lämpötila

Lämpötilan vaikutus kasvupaikkaan on ehkä keskeisin tekijä, kun tarkas- tellaan geofyyttien menestymistä Helsingissä. Kasvupaikkaan vaikuttavis- ta tekijöistä emme pysty siihen juurikaan vaikuttamaan. Talvet ovat täällä kylmiä ja kosteita ja kesät lämpöisiä. Tammi- helmikuussa esiintyvät kovet pakkaset asettavat haasteita aremmille kasveille, varsinkin jos lumipeite

on jäänyt ohueksi. Wahlsteenin ja Lorentzonin (2013, 15-16) mukaan lämpöä suosivat geofyytit kuuluvat kasveihin, jotka ovat meidän ilmastossa niillä rajoilla, että voimme niitä kasvattaa. Ne ovat kotoisin Euroopasta, Keski-Aasiasta, Etelä-Kiinasta ja Pohjois-Amerikan eteläosista. Lämpimät kesät ovat edellytys näiden lajien seuraavan vuoden kukinnan onnistumiselle.

Viileitä kasvupaikkoja suosivat kasvit tulevat eri puolilta maailmaa, korkeilta alueilta, 2500-4000 m meren pinnan yläpuolelta. Näillä alueilla ei yleensä kasva puita ja ilmasto on kesäisin viileää ja valon säteily korkeaa. Nämä alppikasveiksikin kutsutut kasvit kuuluvat niihin kasveihin, jotka ovat hyvin suosittuja puutarhaintoilijoiden keskuudessa ympäri maailman. Julkisilla alueilla ne ovat harvinaisempia. Meillä nämä kasvit eivät ole kovinkaan käytännöllisiä, koska kesät ovat liian kuumia ja auringonsäteily heikkoa. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 14-16.)

Pakkasenarat kasvit tulevat alueilta, missä kesät eivät ole kovinkaan kuumia ja talvet ovat leutoja. Näitä paikkoja löytyy esimerkiksi Etelä-Afrikasta ja Etelä-Amerikasta ja jopa Kiinan ja Amerikan eteläosien lämpimämmistä osista. Pakkasenarat kasvit eivät talvehdi meillä ja sopivat parhaiten käytettäväksi ulkona ruukuissa. Pakkasenarkoja geofyyttejä ovat mm. pisarat *Lachenalia spp.* ja ritarinkukat *Hippeastrum spp.* (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 14-16.)

2.7.2 Valo

Kasvupaikkatekijöistä valon määrään voimme vaikuttaa osittain valitsemalla oikeat kasvit oikeille paikoille. Tavallisesti luokitus kasvien valolosuhteista tapahtuu kolmeen ryhmään: aurinkoinen, puolivarjo ja varjo. Wahlsteen ja Lorentzon (2013, 16) ottavat geofyyttien kanssa käyttöön kaksi muuta kategoriaa: *solöppet* ja *solfrånvänt*. Ne voisi kuvausten perusteella vapaasti suomentaa *suora auringonvalo* ja *hajavallo*.

Suora auringonvalo -kasvupaikka on aurinkoinen aamusta iltaan ja sijaitsee etelärinteillä. Kasvupaikkaa täydentää paljas maa, joka heijastaa niin valoa kuin lämpöä kasveille. Ero aurinkoinen-kasvupaikkaan on pieni ja perustuu etupäässä heijastukseen ja sen tuottamaan lämpöön. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 16-17.) Kaupunkiympäristössä ja yleisillä alueilla avoimen auringon paikkoja voivat olla esimerkiksi liikenneympyrät, liikenteen jakajat, raitiovaunujen nurmikivikaistaleet, paahteiset kivikkoperennaryhmät ja kivimuurien ja rakennusten eteläseinustat. Sopivia lajeja löytyy mm. laukkojen (*Allium*), tulppaanien (*Tulipa*) ja marskinliljojen (*Eremurus*) sukuista.

Aurinkoinen-kasvupaikka on alttiina paisteelle aamusta iltaan, varsinkin päivän kuumimpina tunteina. Monet aurinkoisen paikan kasveista sietävät kuitenkin pitkää iltahämärää ja kasvien ja rakennusten aiheuttamaa ajoittaista varjostusta. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 17.) Tämän tyyppi-

siä kasvupaikkoja sipulikasveille löytyy aurinkoisista perennaryhmistä ja avoimilta nurmi- ja niittyalueilta. Sopivia geofyyttisukuja, edellisessä ryhmässä mainittujen lisäksi, ovat myrkkyliljat (*Colchicum*), tähtihyasintit (*Camassia*), kiurunkannukset (*Corydalis*), sahamit (*Crocus*), talventähdet (*Eranthis*), pikarililjat (*Fritillaria*), lumikellot (*Galanthus*), kurjenmiekat (*Iris*), liljat (*Lilium*), helmililjat (*Muscari*), narsissit (*Narcissus*), kevättähdet (*Scilla*) ja hajulaukka (*Nectaroscordum siculum*).

Hajavalo-kasvupaikassa valon määrä on suurimmillaan, mutta kasvit eivät altistu suoralle auringon paisteelle. Tämä kasvupaikka voi olla esimerkiksi osittain lehtipuiden ja pensaiden varjostama tai jopa kiven osittain varjostama paikka kukkapenkissä tai kivipuutarhassa. Paras esimerkki paikasta on jyrkän pohjoisrinteen yläosa. Hajavalo-kasvupaikka tarjoaa kasveille suuren määrän valoa, ilman altistumista paahteelle. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 17.)

Puolivarjo-kasvupaikka on suurimman osan päivästä varjossa, erityisesti päivän kuumimmat hetket, tai se on kevyesti varjostettu koko päivän ajan. Varjo voi muodostua kasvillisuudesta tai rakennuksista (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 17.) Helsingin monet luonnonhoidon metsäalueet, lähimetsät ja arboretumit tarjoavat luonnonmukaisia puolivarjon kasvupaikkoja geofyyteille. Kaupunkiympäristössä istutuspaikkoja löytyy rakennusten itä- tai länsipuolella sijaitsevilta istutusalueilta ja pensasryhmien alta. Puolivarjon geofyyttejä löytyy suvuista laukat (*Allium*), vuokot (*Anemone*), munkinhuput (*Arum*), kiurunkannukset (*Corydalis*), pikarililjat (*Fritillaria*), lumipisararat (*Leucojum*), liljat (*Lilium*), mukulaleinikki (*Ficaria verna*) ja kolmilehdet (*Trillium*).

Varjo on paikka, jota kasvillisuus tai rakennukset varjostavat koko päivän. Rakennusten aiheuttama varjo on syvää varjoa, sillä ne eivät päästä mitään valoa läpi. Syvä varjo on samalla kylmää varjoa, verrattuna kasvien tarjoamaan varjoon. Lämpöero voi olla kauniina kesäpäivänä jopa kaksi astetta. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 17.) Syvät varjopaikat ovat haasteellisia geofyyteille. Kyse on enemmänkin siitä, mitkä lajit sietävät varjoa, vaikka niiden ihanteellisin kasvupaikka olisi toisenlainen. Varjoa sietäviä geofyyttejä ovat mm. valkovuokko (*Anemone nemrosa*), keltavuokko (*Anemone ranunculoides*), karhunlaukka (*Allium ursinum*), kärsäkallat (*Arisaema*) ja koiranhampaat (*Erythronium*).

Sukujen sisällä on suuria eroja ja yksittäisten lajien vaatimukset vaihtelevat. Esimerkiksi laukoista suurin osa viihtyy parhaiten aurinkoisessa ja jopa paahtavassa kasvupaikassa. Jotkut kuitenkin sietävät myös puolivarjon kasvupaikkaa kuten jättilaukka (*Allium giganteum*). Varjossa se ei kuitenkaan menesty. Sen sijaan keltalaukka (*Allium moly*) ja karhunlaukka (*Allium ursinum*) viihtyvät puolivarjossa, mutta aurinkoiset paikat ovat niille liian kuumia. Karhunlaukka sietää myös varjoa melko hyvin. Geofyyttien valo-olosuhteita mietittäessä tulee ottaa huomioon myös niiden näyttämisy- ja kukinta-aika. Esimerkiksi lehtipuuvaltaista metsäpohjaa ei tulisi

automaattisesti määrittää varjoisaksi: keväällä valkovuokon ja kiurunkanuksen kukkiessa, juuri lehtien puhjettua, sen valo-olosuhteet ovat lähempänä puolivarjoa tai aurinkoa.

2.7.3 Kasvualustan ominaisuudet

Kasvupaikkatekijöistä kasvualustan ominaisuuksiin on helpointa vaikuttaa. Yleisillä alueilla käytettävien kasvualustojen tulee useimmiten soveltaa monille eri kasvilajeille; kasvikohaisten kasvualustojen tekeminen on hankalaa. Suunnittelijalla on suuri vastuu tuntea kasvit ja niiden vaatimukset. Maan koostumus ja ominaisuudet ovat keskeiset tekijät kasvupaikan määrittämisessä. Tärkeintä on maan pH ja kapasiteetti pidättää vettä ja ravinteita.

Kuiva kasvupaikka on yleensä puhdasta hiekkamaata tai karkeaa moreenia, jossa ei ole hienoa nolla-ainesta mukana. Maa ei pidätä vettä, eikä ravinteita ja on usein siksi ravintoköyhää. Tuoreissa maaperissäkin saattaa esiintyä tietyissä paikoissa kuivia alueita: metsissä maa saattaa olla kuivaa, vaikka sade läpäiseekin puiden lehvästön; puiden pintajuuret imevät maan kuivaksi hyvin tehokkaasti. Monille geofyyteille kuiva ja niukka maaperä tarjoaa hyvän kasvupaikan. Lajeja kuiville maille löytyy laukoista (*Allium*), sahrameista (*Crocus*), helmililjoista (*Muscari*) ja tulppaneista (*Tulipa*). (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 18.)

Kuiva ja ravinteikas maa sijoittuu luonnossa kalkkipitoisille alueille, missä pintamaan paksaus on ohut. Pääsääntöisesti nämä ovat hyvin kuivia paikkoja, mutta sateiden aikana ne muuttuvat hyvin kosteiksi, jolloin maan happipitoisuus laskee. Kaupungeissa tämän tyyppisiä paikkoja edustavat esimerkiksi liikenneympyrät ja keskikaistaleet, joissa maa on usein puhdasta hiekkaa tai kalkkimurskettä. Tämän tyyppiset kalkkipitoiset maat ovat sopivia kasvupaikkoja mm. laukoille (*Allium*), tulppaneille (*Tulipa*) ja marskinliljoille (*Eremurus*). (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 18.)

Tuore maa on siinä viihtyville kasveille koko ajan tasaisen kosteaa, eivätkä ne joudu kokemaan pitkiä aikoja kuivuutta tai seisovaa märkyyttä. Puhuttaessa hyvästä puutarhamaasta, tarkoitetaan nimenomaan tuoretta maata. (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 17.) Kaupunkimetsien ja arboretumien lehto- ja sekametsät sekä tuoreet niityt ja pellot vastaavat hyvin tätä maatyyppeä. Sipuleita tuoreeseen maahan ovat esimerkiksi kevät kellot (*Leucojum*) ja lumikellot (*Galanthus*), sekä karhunlaukka (*Allium ursinum*) ja kirjopikarililja (*Fritillaria meleagris*). Maan märkyys asettaa Helsingissä suuret haasteet monille sipulikasveille. Viime vuosina syksyt ovat olleet pitkiä ja märkiä ja maa on ollut usein hyvin märkää talvipakkasten alkaessa. Lähes kaikki sipulikasvit sietävät ajoittaista kosteutta, mutta liian märkä maa ei kuitenkaan ole niille hyväksi: se ei vastaa useimpien lajien luontaisia olosuhteita niiden alkuperäisillä esiintymisalueilla.

Ravinteikas maa on luonnossa pH-arvoltaan neutraali tai emäksinen. Sillä on kapasiteetti pidättää ravinteita, ilman säännöllistä lannoitusta. Helsingin yleisillä alueilla suurin osa perennapenkeistä ja puistoistutuksista edustavat tuoretta maata. Ravinnepitoisuuksiltaan ne ovat korkeita, joutuksen säännöllisistä lannoituksista ja kalkituksista. Ravinnepitoisuudeltaan köyhässä maassa on usein alhainen pH-arvo. Monesti ne ovat happamia tai jopa neutraaleita hiekkamaita, joiden multapitoisuus on alhainen. Tästä syystä ne eivät kykene sitomaan ravinteita tai alhaisen pH-arvon takia kasvit eivät kykene käyttämään siinä olevia ravinteita hyväkseen. Suurin osa tuntemistamme puutarhakasveista viihtyy parhaiten ravinteikkaassa maassa. Köyhän maaperän kasvit useimmiten kuitenkin taantuvat ravinteikkaassa maassa ja ajan myötä katoavat kokonaan (Wahlsteen & Lorentzon 2013, 19).

2.8 Kevätkukkijoiden merkitys pölyttäjiille

Kevään ensimmäisinä kukkijoina sipulikasvit nähdään usein tärkeinä pölyttäjiille. Tämä on osin totta tiettyjen lajien osalta. Lisäksi jotkut kasvit tarjoavat vain mettä tai siitepölyä, toiset kasvit molempia. Eri kasvien ominaisuuksissa on suurta vaihtelua. (Suomen Mehiläishoitajain Liitto ry 2018.) Kaikista aikaisimmat lajit, kuten lumi- ja kevätkellot, nousevat niin aikaisin, että useimmat pölyttäjät eivät ole vielä lähteneet liikkeelle.

Toukokuussa kukkivat valkovuokot (*Anemone nemorosa*) ovat mehiläisille hyviä keväisiä siitepölykasveja. Ne saavat niistä proteiinia pesässä kasvaville toukille. (Suomen Mehiläishoitajain Liitto ry 2018). Mehiläisten ohella myös kimalaiset vierailevat valkovuokoissa. Kasvin merkitys molemmille piilee siitepölyssä, sillä mettä kasvissa ei ole. Perhosille valkovuokoilla ei ole suurtakaan merkitystä. (Mikkola & Tanner 2001, 93.)

Pienistä sipulikasveista suosituimpia mehiläisille ovat sinililjat (*Scilla*), kevättähdet (*Scilla*, ent. *Chionodoxa*), helmililjat (*Muscari*) ja sagramit (*Crocus*). Meden puolesta tuottoisin on helmililja, mutta siitepölyä se tarjoaa melko vähän. Sagramit puolestaan tarjoavat hyvänlaatuista siitepölyä, mutta mesi on mehiläisille liian syvällä. Perhoset ulottuvat niiden mesilähteille paremmin. (Ollikka 2005, 11.) Mikkola ja Tanner (2001, 106) nimeävät aikaisista kevätkukkijoista hyviksi perhoskasveiksi myös hento-helmililjan (*Muscari botryoides*), idänsinililjan (*Scilla siberica*), isokäenrieskan (*Gagea lutea*) ja jalokiurunkannuksen (*Corydalis nobilis*).

2.9 Geofyyttien tuholaisia Helsingissä

Yleisesti sipulikasveilla esiintyy melko vähän kasvitauteja ja tuholaisia (Tønsberg & Ingebretsen 2013, 32). Näiden puolesta niiden kasvattaminen on siis melko vaivatonta. Paras keino ehkäistä altistumista taudeille ja tuholaisille on tarjota kasveille ihanteelliset kasvuolosuhteet (Hansson & Hansson 2013, 22.) Jälleen kerran oikean kasvin valitseminen oikealle

kasvupaikalle korostuu. Seuraavaksi on lueteltuina joitain yleisimpiä tuhoalaisia, joita sipulikasvit kohtaavat Helsingissä. Asiaa tiedusteltiin myös kyselyn yhteydessä ja siihen palataan myöhemmin Tulokset -osiossa.

Helsingissä vieraslajina esiintyvän villikanin (*Oryctolagus cuniculus*) ravinnoksi kelpaavat keväällä kukkivien sipulien lehdet ja kukat. Suvuista ainakin laukat (*Allium*), sahamit (*Crocus*) ja tulppaanit kelpaavat niille (Leikas & Rautiainen 2010, 56). Kokemuksesta nämä kelpaavat myös rusakolle (*Lepus europaeus*). Tarkastelemalla kukkasipulilistoja istutetuista kukkasipuleista (Kaupunginpuutarha n.d.), erityisesti sahamien istuttamisessa näkyy selvä notkahdus. Vielä vuonna 2001 istutettiin 18 erilaista sahamia, yhteensä 21 950 varsimukulaa. Vuonna 2015 määrä oli tippunut 2 800 ja lajien tai lajikkeiden määrä kuuteen.

Monet sipulikasvit maistuvat vesimyyrille (*Arvicola amphibius*). Niille kelpaavat kasvien kukat, mutta suurinta haittaa aiheutuu, kun ne syövät maan alla olevia sipuleita (Tønberg & Ingebretsen 2013, 32.) Pahoina myyrä vuosina ne voivat aiheuttaa suurta tuhoa. Narsissit (*Narcissus*), laukat (*Allium*) ja liljat (*Lilium*) ovat niiltä useimmiten turvassa.

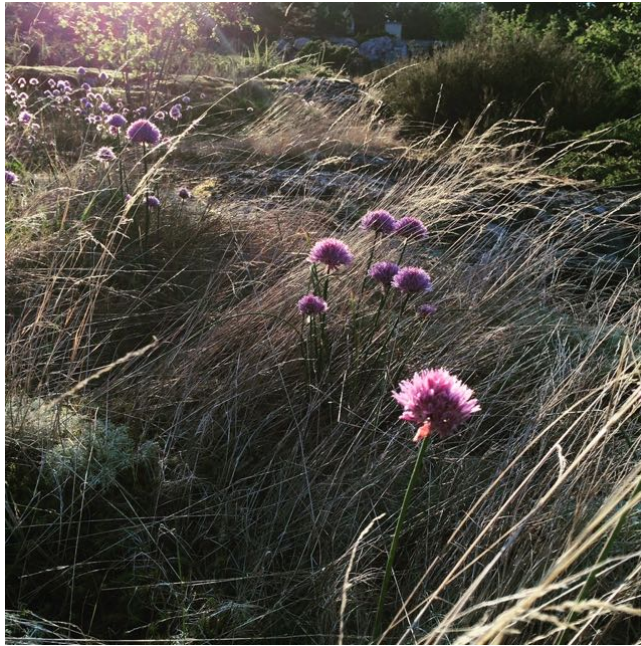
Liljakukko (*Lilioceris lili*) on liljakasvien (*Liliaceae*) ja etenkin liljojen (*Lilium*) ja pikarililjojen (*Fritillaria*) riesana. Tämä punainen kovakuoriainen syö niiden lehtiä, kukkia ja varsia sekä aikuisena että toukkavaiheessa. Torjunta kannattaa aloittaa heti keväällä poistamalla kasveissa esiintyvät yksilöt, ennen kuin ne kerkeävät munimaan (Hansson & Hansson 2013, 22.)

3 KUKKASIPULIT JA GEOFYTTIT HELSINGISSÄ

3.1 Helsingissä kasvavat luonnonvaraiset geofyytit

Helsingin suotuisa ilmasto ja moninainen luonto mahdollistaa pohjoisessa sijaitsevalle pääkaupungille varsin rikkaan kasvivalikoiman. Kurtto ja Helynranta (1998) kartoittivat 1990-luvulla Helsingin kasveja. He löysivät yli 1100 luonnonvaraista lajia, joiden seassa on myös geofyyttejä.

Ruoholaukka (*Allium schoenoprasum*) kasvaa Helsingin rannoilla ja saaristossa ja se on lajina meillä täysin alkuperäinen. Sisämaassa se esiintyy viljelysjäänteinä ja osin myös alkuperäisenä kallioilla, jotka aikanaan sijaitsivat vielä merenrannalla. Tavallisesti kukkien väri on sinipunainen, mutta myös valkokukkaisia ruoholaukkoja esiintyy paikoitellen. (Kurtto & Helynranta 1998, 14.) Ruoholaukka on myös laukkayökkösen (*Hydraecia nordstroemi*) ainoa tunnettu ravintokasvi (Mikkola & Tanner 2001, 115).

Kuva 10. Ruoholaukka tunnetaan myös nimellä ruohosipuli (Aino Huovio 2016).

Valkovuokko (*Anemone nemorosa*) puhkeaa kukkaan toukokuussa ja näyttäytyy laajoina kasvustoina eri puolilla kaupunkia (Kuva 22). Se on yksi näyttävimpiä kevään kukkijoita Helsingin metsissä. Valkovuokon sukulinen keltavuokko (*Anemone ranunculoides*) on kasvupaikkansa suhteen huomattavasti vaativampi (kuva 11). Keltavuokkoesiintymät sijoittuvat kaupungin lehtoihin ja lehtomaisiin metsiin. Luonnonkasvina keltavuokko on yksi Helsingin harvinaisimpia. (Kurtto & Helynranta 1998, 138.)

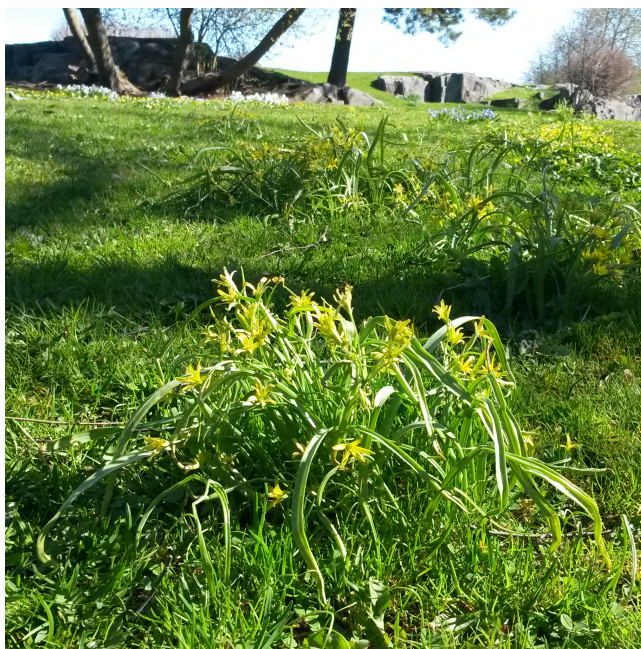
Kuva 11. Keltavuokko kuuluu Helsingin alkuperäislajeihin (Satu Tegel 2012).

Pystykiurunkannus (*Corydalis solida*) on luonnonkasvina sukunsa ainoa edustaja Helsingissä (kuva 12). Suurimmat esiintymät sijoittuvat kartanoiden ympärille, rannikon tuntumaan ja jokien varsille, multaville lehtomaille. Metsissä, puistoissa ja pihoilla kiurunkannusta tavataan sekä jäänteinä että siirännäisenä. (Kurtto & Helynranta 1998, 124.)

Kuva 12. Pystykiurunkannus kuuluu kevään ensimmäisiin kukkijoihin (Satu Tegel 2016).

Isokäenrieskaa (*Gagea lutea*) tavataan harvinaisena alkuperäislajina kaupungin jokivarsilla (Kuva 13). Ihmisen toimesta se on siirtynyt myös puistoihin ja kartanoiden pihoille. Näitä esiintymiä löytyy mm. Linnunlaulusta, Hesperian puistosta ja Tähtitorninmäeltä. (Kurtto & Helynranta 1998, 122.)

Kuva 13. Isokäenrieska kukkii Tähtitorninvuorella keväisin (Ville Immonen 2018).

Mukulaleinikkiä (*Ficaria verna*) esiintyy luontaisena jokivarsilla ja meren sisälahtien tulvaisilla rannoilla (Kuva 16). Sieltä se on ihmisen toimesta siirtynyt puistoihin ja puutarhoihin. Laji lisääntyy ainoastaan kasvullisesti mukulasta ja peittää näyttävällä keväisellä kukinnallaan nurmikoita esimerkiksi Topeliuksen puistossa ja Kaivopuistossa. (Kurtto & Helynranta 1998, 236.)

3.2 Istutettujen geofyyttien lyhyt historiakatsaus

Rakennusviraston julkaisussa *Puistomuistoja* (Rive 2000, 16-17) nimi-merkki *Lapsi Tähtikseltä* muistelee: ”Harvoin häntä näimme. Kerran, kun Vuorimiehenkadulle laskeutuvassa rinteessä punaiset tulppaanit olivat taas uhkeimmillaan hevosenkengänmuotoisessa penkissään, halusimme kokeilla, saammeko vahdin tulemaan kukkia poimimalla. Taitoimme yhden ja sitten vielä toisenkin, mutta mitään ei tapahtunut. Katkotut tulppaanit vain retkottivat murheellisina käsissämme. Jäimme ihmettelemään, mitä virkaa sellaisella puistovahdilla oli joka ei edes tulppaaneja vartioinut.” Kuvauksen perusteella kyseessä on Ullanpuistikon perennapenkki, ja ajankohta sijoittuu jonnekin 1920-luvulle. Tuossa samaisessa penkissä punaiset tulppaanit kukkivat tänäkin keväänä.

Sipulikasvien käytöstä Helsingin yleisillä alueilla on olemassa vähän kirjattua tietoa. Edellä kuvatulla muistelolla on todistusarvoa sipulikukkien käytöstä puistoissa, mutta myös niiden merkityksestä ihmisille. Tulppaanien tarkka kuvailu kertoo, miten vahva vaikutus kukilla on ollut jo lapselle. Sipulikasveja on käytetty ja kasvatettu puistoissa ja puutarhoissa ainakin 1800-luvun lopulta lähtien (Ilonen 2016, 8). Yleistä historiakirjallisuutta kaupungin puistoista ja niiden kehitymisestä on toki julkaistu (esim. Häyrynen 1994), mutta nämä keskittyvät usein puutarhataiteeseen ja kasvillisuuden käsittely on melko suurpiirteistä. Rakennusvirasto on julkaissut myös lukuisia selvityksiä Helsingin kaupungin kasveista. Näissä painotus on kuitenkin ollut enemmän puuvartisissa kasveissa ja perenoissa. Erilaiset kasvillisuusinventaarit ja hoito- ja kehittämissuunnitelmien historiaselvitykset antavat kuitenkin vihjeitä sipulikasvien käytöstä (esim. Hemgård, Taipale & Larjosto 2011, 13; Tuomisaari 2007, 24).

Kartanoiden puutarhakulttuuri kukoisti Helsingissä 1700-luvulta lähtien (Jaakkola, Karisto, Kuokkanen-Suomi & Kiljunen-Siirula 2013, 76). Ne ovat toimineet esikuvina uusien hyöty- ja koristekasvien maahantuojina ja kasvattajina. Helsingissä mm. idänsinililja (*Scilla siberica*) kuuluu niihin koristekasveihin, joita istutettiin kartanoiden pihaille ja puutarhoihin ennen niiden yleistymistä muualle. Munkkiniemen, Meilahden, Tuomarinkylän, Fallkullan, Tullisaaren, Degerön, Vartiosaaren Sunnavikin ja Puotilan kartanoiden pihat ja niitä ympäröivät metsät ovat peittyneet sinisen väreihin keväisin. (Kurtto & Helynranta 1998, 138).

Myös huvilakulttuurilla on ollut vaikutuksensa idänsinililjan leviämiseen kaupungissa. Ensimmäiset huvilat nousivat Töölönlahden, Eläintarhanlahden ja Meilahden ympäristöön 1870-luvulta lähtien (Kurtto & Helynranta 1998, 138). Huviloiden puutarhat olivat näyttäviä ja kasvivalikoimat eksoottisia. Aikansa tunnetut puutarha-arkkitehdit, kuten Paul Olsson ja Bengt Schalin, suunnittelivat 1920-30 -luvuilla huviloiden puutarhoja ja kansainväliset puutarhataiteen tyyli-suunnat vaikuttivat niissä. Ajan myötä monet puistoalueet siirtyivät yksityisomistuksesta kaupungin haltuun ja samalla niiden suunnittelusta tuli kaupungin viranomaisten tehtävä. (Jaakkola ym. 2013, 78).

Varsinainen Kunnallinen puistopoliittikka alkoi, kun Svante Olssonista tuli Helsingin ensimmäinen kaupunginpuutarhuri vuonna 1889. Puistosuunnittelun esikuvat tulivat Keski-Euroopan kaupungeista 1900-luvun alussa. Niissä toiminnot rajoittuivat rauhalliseen kävelyyn puistokäytävillä ja istutuksista ja näkymistä ihailuun. Istutusryhmät olivat loistokkaita ja kasvillisuus eksoottista. (Jaakkola ym. 2013, 78.) Sipulikukkien käytöstä ja istutuksesta kaupungin puistoihin kertovat vuodesta 1925 satunnaisesti säilyneet listat istutettujen kukkasipulien määristä, lajeista ja kohteista. Listoja tarkastelemalla pystyy tekemään joitain mielenkiintoisia huomioita. Tässä historiaosiossa tarkastellaan tarkemmin Helsingin kaupunginpuutarhan listoja istutetuista kukkasipuleista vuosilta 1925–51 (Taulukko 1).

Syksyllä 1925 kaupungin puistoihin on istutettu 7 610 kukkasipulia. Kohteita on ollut kuusi ja sipuleista 3 355 oli tulppaaneja (*Tulipa*) ja loput sahrumeita (*Crocus*). Vuoden 1926 listat puuttuvat, mutta syksyllä 1927 kohteiden määrä on jo 15 ja istutettujen sipulien määrä 13 746 kpl. Sahrakit ovat tällöin jääneet pois, mutta tulppaanien ohella on istutettu narsisseja (*Narcissus*). Tämä näytti olevan melko toistuvaa, että pikkusipuleita ei ole istutettu vuosittain. Vuosien 1925–51 välille sijoittuvassa tarkastelussa yllättävää oli muutenkin pikkusipulien vähyys. Idänsinililjaa oli istutettu ainoastaan kolmena vuonna ja nekin ainoastaan kaupunginpuutarhan alueelle. Sama koski puistolumikelloa (*Galanthus nivalis*), jota oli istutettu kahtena vuonna. Kohteiden määrä vaihteli suuresti ja oli pienimmillään kuusi kohdetta (v.1925) ja suurimmillaan 48 kohdetta (v.1930). Vuosien 1937–45 ajalta listoja ei löytynyt, mikä osin selittynee sotavuosien sijoittumisesta kyseiseen ajanjaksoon. Istutuskohteet ovat myös hyvin keskustapainotteisia. Tätä voitaneen selittää sen ajan keskeisten puistojen sijoittumisella keskustaan tai sen välittömään läheisyyteen. Monet kohteet, kuten Esplanadi, Tähtitorninmäki, Aleksanteri II:n patsas, Eiran puisto, Engelin aukio, Ritaripuistikko, Vanhan kirkon puisto ja monet muut ovat mainittuina. Joihinkin näistä kohteista sipuleja istutetaan edelleen, mutta osasta ne ovat jääneet pois tai ne on korvattu kausikasveilla, joissa sipuleita käytetään hyödettyinä yhdessä orvokkien kanssa.

Taulukko 1. Vuosina 1925–51 istutetut kukkasipulimäärät (Ville Immonen). Kaikilta vuosilta tietoa ei ollut saatavilla.

Vuosi	1925	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1946	1949	1950	1951
Sipulit / kpl	7 610	13 746	21 528	39 673	45 766	31 239	26 444	16 601	22 867	28 570	45 601	8 547	8 697	16 718	12 100
Kohteet / kpl	6	15	26	39	46	35	15	12	19	22	32	13	20	34	24

Listoja tarkastelemalla nousi esiin myös kertaistutuksia, jotka voitaneen katsoa koeistutuksiksi. Esplanadille istutettiin syksyllä 1949 jättimarskinliiloja (*Eremurus robusta*) ja samana vuonna kaupunginpuutarhalle pienet erät eri vuokkolajeja (*Anemone apennina* 'Dark Blue', *Anemone blanda* 'Atrocaerulea', *Anemone fulgens* ja *Anemone nemorosa* 'Royal Blue'). Samaiseen paikkaan oli myös edellisenä vuonna istutettu *Fritillaria citrina* ja *Fritillaria acmopetalaa*. Kiinnostava yksityiskohta on myös syksyllä 1951 istutetut 1 183 narsissia (kuva 13). Nämä 17 eri lajia oletettavasti juhlistivat Helsingin vuoden 1952 kesäolympiakisaja.

Esplanaadit, Runebergin patsaalla.				
Tulpaani,	Eros	250	16/50	4125:-
"	Fantasy	750	24/-	18000:-
		1000		
" nurmikolle.				
Narsisseja,	Merkara	50	14/-	700:-
"	Tunis	50	33/-	1650:-
"	Havelock	50	11/50	575:-
"	Orange Cocarde	50	22/-	1100:-
"	Rembrandt	50	17/-	850:-
"	Dorine	50	12/-	600:-
"	Caroline	50	11/50	575:-
"	Lady Diana Manners	50	14/30	715:-
"	Scarlet Leader	50	33/-	1650:-
"	Roxane	50	28/-	1400:-
"	Gertie Miller	50	16/50	825:-
"	Chastity	50	19/20	960:-
"	Blazing Sword	50	22/-	1100:-
"	Mrs E.A.Krelage	50	21/50	1075:-
"	Ruston Pasha	10	110/-	1100:-
"	Scarlet Elegance, vanh.115		13/-	1495:-
"	Flower Record	358	13/-	4654:-
		1183		

Kuva 14. Syksyllä 1951 istutetut kukkasipulit Esplanadille. Tulppaaneja on istutettu kukkapenkkiin, Runebergin patsaan ympärille, ja narsisseista on luotu kertaluontoinen istutus nurmialueelle (Kaupunginpuutarha n.d.).

Myöhempiäkin listoja tarkastelemalla voi huomata istutettujen sipulien määrissä olevan vaihtelua. Keskeiset istutuspaikat ja lajit ovat kuitenkin pysyneet aina mukana. Vuodesta 1985 alkaen järjestetyt Vihervuodet nousevat esiin myös suurempina istutusmäärinä. Tällöin on ollut tapana istuttaa esimerkiksi näyttäviä kertaluontoisia istutuksia. Eri tyyppisistä istutuksista kaupungin yleisillä alueilla kerrotaan myöhemmin tässä työssä. Vuodesta 1952 aina 1990-luvun loppuun saakka kokonaismääriä ei ole laskettu listoissa yhteen ja listoja puuttui myös monelta vuodelta. Oksasen (2018) mukaan hyödettyjen sipulikasvien käyttö alkoi yleistymään vasta 1980-luvulla, kun Kaupunginpuutarhalle 70-luvulla rakennettuja

kylmiöitä alettiin kunnolla hyödyntämään. Syynä tähän oli syksyllä kukkpenkkeihin istutettujen sipuli-istutusten epätasaisuus. Esimerkiksi Runebergin patsaan ympärillä istutusalueet joutuivat syksyn ja talven aikana ihmisten tallomiksi, millä oli vaikutusta istutusten laatuun. Ennen hyödyttämisen aloitusta sipuleita oli myös istutettu astioihin syksyisin ja annettu niiden talvehtia ulkona aumoissa ja maapenkeissä.

2000-luvulle tultaessa kukkasipulimäärät on järjestelmällisesti kerätty talteen Staran vihersuunnittelijan Kirsti Oksasen toimesta. Tälle vuosituhannelle istutettujen sipulien määrät ovat nousseet huomattavasti, jos lukuja vertaa aiempaan taulukkoon (taulukko 2). Myös lajien ja lajikkeiden määrät ovat kasvaneet. Osaltaan luvut selittyvät kaupungin kasvamisella ja tämän myötä uusien istutuspaikkojen lisääntymisellä. Aivan viime vuosina on tapahtunut kuitenkin pientä laskua. Tätä voitaneen osin selittää sipulikukkien sisällyttämisellä ylläpidon vuosisopimuksiin ilman erillistä rahoitusta.

Taulukko 2. Istutettujen kukkasipulien määriä 2000-luvulla (Ville Immonen.)

Vuosi	2001	2005	2010	2015	2017
Sipulit / kpl	234 361	88 775	113 095	125 502	109 803

3.3 Eri tyyppisiä sipulikukkaistutuksia Helsingissä

Helsingin yleisillä alueilla olevat sipulikukkaistutukset ovat hyvin monipuolisia. Sipulikasveja on käytetty eri kohteissa hyvin kattavasti ja kohteiden määrät ovat vaihdelleet vuosittain; kokeiluja on tehty niin lajien kuin istutustenkin suhteen. Tässä osiossa käydään läpi erityyppisiä istutuksia ja kokeiluja, joita Helsingin yleisillä alueilla on nykyään ja joita on testattu. Ryhmittelyn muodostamisen apuna on käytetty Ilosen (2016) aloittamaa linjausta, Helsingin kaupungin eri julkaisuja ja kaupungin sisäistä materiaalia.

Vanhat monivuotiset sipulikukkaistutukset

Kartano- ja huvilapuutarhojen alueilla sekä vanhoissa puistoissa sijaitsevat vanhat monivuotiset sipulikukkaistutukset ovat osa vaalittavaa helsinkiläistä kulttuuriperintöä. Nämä istutukset muodostuvat villiintyneistä geofyyttikasvustoista ja ne ovat pinta-alaltaan laajoja ja kukkiessaan hyvin näyttäviä (kuva 15). Sijainnit voivat olla esimerkiksi rinteillä, puiden ja pensaiden alusilla ja kaupunkimetsissä. Keskeistä näille istutuksille on niiden pitkä ikä: pienemmistä istutuksista alkunsa saaneina ne ovat puolivahingossa ja jopa sadan vuoden aikana muodostuneita. Nykyään nämä istutukset kukkivat nähtävyytsuontoisesti eri puolilla Helsinkiä ja ne ovat keskeinen osa keväistä kaupunkikuvaa. Näitä istutuksia tavataan mm. Kaupunginpuutarhalla, Kaupungin teatterin ympäristössä, Linnunlaulussa

ja Tullisaaren kartanopuistossa. Lajirikkaina biotooppeina kartanoympäristöjä tulisi tarkastella täysin omina sipulikukkakohteina, joista useimpiin sijoittuu hyvin eri tyyppisiäkin sipulikukkaistutuksia, joita myös tässä käydään läpi. Alueilla tulisi suosia paikan luonnetta ja puutarhahistoriaa kunnioittavia historiallisia sipulikukkalajeja, kuten käenrieskaa (*Gagea*), kiurkannusta (*Corydalis*), mukulaleinikkiä (*Ranunculus ficaria*), sinililjoja (*Scilla*), lumikelloja (*Galanthus*), vuokkoja (*Anemone*) ja valkonarsissin (runoilijannarsissi, *Narcissus poeticus*) vanhoja lajikkeita.

Kuva 15. Kaupungin puutarhan villiintyneet sipulikasvit ovat monilajisia (Satu Tegel 2004).

Hoidettujen nurmialueiden pikkusipulit

Nurmialueiden monivuotisia sipulikasvi-istutuksia sijaitsee eri kohteissa ja hyvin eri muotoisina. Jotkut näistä ovat jo hyvin vanhoja ja vakiintuneet vuosikymmenien saatossa (kuva 16). Pääsääntöisesti nämä muodostuvat pikkusipuleista ja eroavat edellisestä ryhmästä sijoituessaan hoidetuille nurmialueille. Sijainnit A1- tai A2-hoitoluokkien nurmialueilla ovat haasteellisia ylläpidolle, johtuen nurmikön leikkuusta; ensimmäinen leikkaus tulisi suorittaa vasta kasvien tuleentumisen jälkeen. Korvaavien vaihtoehtojen löytäminen nurmikoille on kovassa kasvussa. Eri tyyppiset, useista kasvilajeista koostuvat, *grass free lawn* -alueet edistävät luonnon monimuotoisuutta nurmialueita enemmän, joten näihin tullaan varmasti panostamaan tulevaisuudessa. Oletettavasti keväällä kukkivilla geofyyteillä tulee myös olemaan roolinsa tämän tyyppisissä istutuksissa. Jatkossa näiden sijoitteluun tulee kiinnittää huomiota, jotta suunnittelu ja ylläpidon kohtaamat haasteet hoitolukitusten vaatimusten kanssa kohtaavat.

Kuva 16. Kaivopuiston mukulaleinikkikasvustot ovat Helsingin näyttävimmät ja perua alueen huvila-ajoilta (Tuuli Ylikotila 2013).

Sipulikukkaniityt

Kukkasipuleita sisältäviä vanhoja niittyjä löytyy esimerkiksi Annalan kartanolta (kuva 17). Niittyjen hoito ei ole yhtä säännöllistä kuin nurmialueiden, joten niissä sipulikasveilla on paremmin aikaa tulleentua rauhassa. Niityille sopiikin paremmin korkeammat sipulikasvilajit, jotta ne tulevat esiin ympäröivästä niittykasvillisuudesta. Monivuotisina ja kestävinä eri narsissilajit sopivat näihin kohteisiin mainiosti. Sipulien kukkiessa alkuksasta niityt ovat näyttäviä vierailu kohteita monille kaupunkilaisille. Monimuotoisina alueina sipulikukkaniittyjen määrää tulisi jatkossa kasvattaa.

Kuva 17. Annalan narsissiniitty (Satu Tegel 2012).

Puistojen pensas- ja perenna-alueiden sipulikasvit

Puistosuunnitelmiin kuuluvat sipulikukkaistutukset ovat olennainen osa puiston kokonaisilmettä (kuva 18). Istutukset ovat eri kokoisia ja luonteisia ja useimmiten ne sijoittuvat pensas- ja perennaistutusten yhteyteen. Tämän tyyppisten kohteiden vuosittaisesta uudelleen istuttamisesta tulisi olla maininnat suunnitteluasiakirjoissa ja ylläpidon vuosisopimuksissa, jotta yhdessä kaupungin linjausten kanssa niiden säilyminen turvattaisiin.

Kuva 18. Alli Tryggin puiston sipulikukkaistutukset ovat keskeinen osa puiston kokonaissuunnitelmaa (Satu Tegel 2007).

Kertaluontoiset sipulikukkaistutukset

Kertaluontoiset sipulikukkaistutukset ovat suuria ja näyttäviä (kuva 19). Sipulikasveilla on luotu tehokkaita katseenvangitsijoita juhlistamaan merkkivuosisia ja tapahtumia. Sipulien hankinnoissa on hyödynnetty sponsoreita ja tapahtumien järjestäjiä ja istutuksissa on ollut mukana vapaaehtoisia ja eri järjestöjä (Ilonen 2016, 3). Perinteisesti Tähtitorninvuori on toiminut paikkana näille ympäristötaidetta muistuttaville istutuksille. Jatkossa näitä voisi rohkeasti sijoittaa eri puolille kaupunkia vaihtuvin tekein.

Kuva 19. Kertaluontoisia istutuksia Tähtitorninvuorella (Satu Tegel 2008).

Katualueiden sipuli-istutukset

Katualueiden sipulikukkaistutukset sijoittuvat kiertoliittymiin, väylien välikaistoille ja teiden pientareille (kuva 20). Myös kaupungin laajentuva pyöräilyverkosto viherympäristöineen tarjoaa jatkossakin uusia hyviä kohteita sipuli-istutuksille. Sijoittelussa tulee ottaa huomioon liikenneturvallisuus, lumihuolto, alueiden hoito ja maanalainen infrastruktuuri. Keskeisten väylien varsille ja liikenteen solmukohtiin sijoitetut istutukset ovat tehokas tapa tavoittaa kaupunkilaisia ja tuoda iloa ihmisten arkeen.

Kuva 20. Narsissit kukkivat vuosittain Sörnäisten rantatiellä, taiteilija Miina Äkkijyrkän peltilehmien ympärillä (Ville Immonen 2018).

Koneellisia istutuksia voitaisiin katualueilla hyödyntää mm. tienpientareilla. Helsingin kaupungilla on kokeiltu koneellisia istutuksia muutamissa kohteissa (kuva 21). Istutukset ovat koostuneet eri lajeista ja tavoitteena on ollut mahdollisimman pitkä kevätukinta. Pääsääntöisesti kokeilut eivät ole onnistuneet odotusten mukaisesti. Syksyllä 2015 sipuleita istutettiin kolmeen kohteeseen, joista vain yhdessä oli jokseenkin onnistunut

kukinta seuraavana keväänä. Epäonnistumisen syiksi veikkailtiin monia tekijöitä: märkää syksyä, jota seurasi kylmä alkutalvi ilman lumikerrosta ja osassa kohteita liian syvää istutusta ja tiivistä kasvualustaa. Myös seuraavana vuonna itsenäisyyden juhluvuotta varten istutetut koneelliset istutukset eivät onnistuneet suunnitellusti.

Kuva 21. Koneellinen istutus Sigurd Steniuksen puistossa (Satu Tegel 2016).

Metsien geofyytiesiintymät

Luonnonhoidon alueiden ja metsäpuutarhojen geofyytit sijoittuvat kaupungin lehtoihin, lehtomaisiin metsiin ja arboretumeihin. Ne ovat lajivalikoimaltaan vaihtelevia ja muodostuvat pääsääntöisesti kotimaisista luonnonlajeista, kuten valko- ja keltavuokoista ja kiurunkannuksista. Näitä kohteita sijaitsee eri puolilla kaupunkia, mutta laajemmassa mittakaavassa erityisesti Keskuspuiston alueella. Valkovuokon merkitystä kevään kukkijana kaupungin metsissä ei voi koskaan korostaa liikaa (kuva 22).

Kuva 22. Valkovuokkojen kukintaa Niskalan arboretumissa (Tuuli Ylikotila 2012).

Hyödetyt kukkasipulit kausikasvi-istutuksissa

Keväällä istutettavat kausikasvi-istutukset muodostuvat hyödetyistä sipulikasveista ja usein myös muista keväällä istutettavista kasveista kuten orvokeista (kuva 23). Istutukset sijoitetaan ainoastaan kaupunkikuvallisesti keskeisiin kohteisiin ja niitä seuraavat kesäkukkaistutukset kesäkuun alussa (Tegel 2006, 64). Keväällä istutetaan myös istutusastioihin ja ruukkuihin kausikasveja, jotka koostuvat hyödetyistä sipulikasveista. Näiden sijoituspaikat sijaitsevat eri puolilla kaupunkia.

Kuva 23. Keväinen kausikasvi-istutus Esplanadilla (Ville Immonen 2018).

3.4 Helsingin kaupungin kasvinjauksia

Sipulikasvien monipuolinen käyttö ja pitkä historia kaupungin yleisillä alueilla ovat luoneet hyvän perustan niiden tulevaisuudelle. Niissä piilevä potentiaali on Helsingissä vielä kuitenkin osin käyttämättä. Nostan tässä osiossa esiin joitain kaupungin linjauksia, tavoitteita ja ohjeistuksia, jotka ottavat kantaa sipulikasveihin. Tarkastelussa ovat:

- *Kasvit ovat kaupungin vaatteet – Helsingin rakennettujen viheralueiden kasvien käytön linjaus*
- *Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaaminen – Toimintaohjelma vuosille 2008-2017*
- *Helsingin kaupunkikasviopas*
- *Helsingin kaupunkitilaohje*
- *Ylläpidon tuotekortit – 2600 Kasvillisuuden hoito*

Kasvien käytön linjauksessa Helsingin kaupunki asetti tavoitteeksi, että sipulikasveille tehdään oma linjauksensa ja istutusten hoito-ohje (Tegel 2009, 41). Kasvien käytön viisi yleislinjausta ovat:

1. Helsingin puistojen kasviperinteen ylläpitäminen ja kehittäminen.
2. Kasvillisuuden arvostuksen lisääminen päätöksenteossa.
3. Monimuotoisuuden ja ekologisen kestävyuden edistäminen.
4. Elämyksellisyyden ja kauneuden tavoittelemine.

5. Laadukkuuteen, pitkäikäisyyteen ja ylläpidettävyyteen panostaminen.

Kaikki nämä tukevat osaltaan myös sipulikasvien monipuolisempaa käyttöä, joista tarkemmin seuraavaksi.

Linjaus 1. Helsingin puistojen kasviperinteen ylläpitäminen ja kehittäminen asettaa tavoitteeksi monipuolistaa kaupungin istutuksissa suositettavaa kasvivalikoimaa (Tegel 2009, 25). Tähän tämä opinnäytetyö osaltaan antaa vastauksia. Työn lopussa listataan geofyytilajeja, joiden avulla kasvivalikoimaa voidaan laajentaa. Sipulikasveja tehokkaasti käyttämällä niiden kukinta saadaan kattamaan lähes koko kasvukauden ajan.

Linjaus 2. Kasvillisuuden arvostuksen lisääminen päätöksenteossa asettaa tavoitteeksi ”että viheralueiden kasvit ja kasvillisuus ymmärretään Helsingissä yhdeksi kaupunkikuvaa muokkaavaksi imagotekijäksi sekä asukkaiden henkisen ja fyysisen terveyden edistäjäksi”. Vetovoimaisten istutusten määrää halutaan tässä edistää. (Tegel 2009, 28.) Näyttävät sipulikasvi-istutukset keväisin voisivat olla yksi Helsingin vetonaula ja matkailuvaltti. Esimerkiksi Ruotsissa kuntien kukkaistutukset ovat hyvin suosittuja ja tarjoavat väriloistoa sekä asukkaille että turisteille jo kevään ensimmäisistä kukkijoista alkaen (Malrnäs 2017). Tässä kohdassa asetetaan tavoitteeksi myös asuinalueiden ja eri kaupunginosien identiteettien vahvistaminen erilaisilla kasvivalinnoilla ja istutusratkaisuilla. Sipulikasvien avulla kaupunginosa voidaan elävöittää jatkossa enemmän ja niiden identiteettiä tuoda enemmän esille. Tasavertaisuuden nimissä istutusten pitäisi levittäytyä tasaisesti eri puolille kaupunkia, jotta kaikilla on mahdollisuus nauttia niistä omassa lähiympäristössään. Vapaaehtoistyö on saatu jo hyvin liikkeelle kaupungissa ja onnistuneita sipulikukkaistutuksia on toteutettu viime vuosina runsaasti. Jatkossa tätä voitaisiin vahvistaa entisestään, ja näin saada ihmiset vielä enemmän osallisiksi oman ympäristönsä elävöittämistä

Linjaus 3. Monimuotoisuuden ja ekologisen kestävyden edistäminen linjaa kasvisuunnittelun pyrkivän monilajiseen, monimuotoiseen ja kerrokselliseen kasvillisuuteen. Tavoitteeksi on asetettu kaupunkibiotoopin monipuolistaminen. (Tegel 2009, 30.) Dynaamisten istutusten lisääminen ja niissä sipulikasvien hyödyntäminen tukisivat tätä. Myös luonnonmukaisten ja rakennettujen ympäristöjen reuna-alueilla voitaisiin tehokkaammin hyödyntää sipulikasveja pensaiden alla ja villiintymässä niityillä ja nurmialueilla. Villiintyviä sipulikukkaistutuksia nurmialueilla ja niityillä lisäämällä vähennetään samalla nurmikon leikkuuta viheralueilla. Nurmialueet ovat kalliita ylläpitää ja niiden leikkuun vähentäminen alentaa hiilidioksidipäästöjä. Jatkossa vaihtoehtoja nurmikoille tulisi lisätä ja etsiä uusia ratkaisuja nurmialueiden korvaamiseksi. Kukkaniityt ja *grass free lawn* -alueet voisivat toimia vaihtoehtoina nurmikoille ja sipulikasvit ja muut geofyytit voivat olla luonteva lisä näissä vaihtoehtoissa.

Kasvien käytön kolmannen yleislinjauksen tarkoitus on kiinnittää huomiota myös kestäväen kehityksen mukaisiin ratkaisuihin. Sipulikasvit eivät kasvimateriaalina ole kaikista ekologisimpia, kun lähes kaikki sipulit ovat tuontitavaraa ja rahtikuluista aiheutuu jo itsessään suuri hiilijalanjälki. Ajatustasolla tätä voi verrata lähellä tuotettuun kotimaiseen taimeen. Tästä johtuen sipulikasvien kohdalla tulisikin panostaa kestäviin lajeihin ja monivuotisiin istutuksiin. Kierrätyksessä tavoitteeksi voisi asettaa kausikasvi-istutuksissa käytettävien hyödettyjen sipulien 100 % kierrättäminen. Jo nyt osat niistä lahjoitetaan vapaaehtoisille asukasyhdistyksille ja muille tahoille, jotka istuttavat niitä eteenpäin. Joitain määriä istutetaan myös kaupungin omille alueille. Vaikkakin pois heitettävät sipulit menevät kompostoitavaksi, kierrättämisen kehää voisi pienentää.

Linjaus 4. Elämyksellisyyden ja kauneuden tavoittelemisen sisältää jo itsessään sipulikasvien käytön lisäämisen suunnitelmallisesti (Tegel 2009, 32). Tämän saavuttamiseksi tarvitaan kuitenkin selkeät tavat ja käytännöt toimia, suunnitella ja ylläpitää uusia ja olemassa olevia istutuksia.

Linjaus 5. Laadukkuuteen, pitkäikäisyyteen ja ylläpidettävyyteen panostaminen linjaa materiaaleihin ja kasvillisuuteen liittyviä valintoja (Tegel 2009, 34). Sipulikukkia pidetään usein hyvin kustannustehokkaana keinona saada aikaan näyttäviä istutuksia. Varsin hyvin tämä pätee, jos puhutaan istutuksista, joissa sipulit saavat villiintyä. Tällöin lähtökustannukset ovat korkeat, mutta vuotuiset kustannukset laskevat, kun sipuleita ei tarvitse istuttaa joka vuosi (Lorentzon 2006). Tässä kohdassa painotetaan myös kestävien lajien käyttämistä ja nimenomaan niitä lajeja, jotka kestävät vaativissa kaupunkiolosuhteissa. Kestävä lajivalikoiman selvittäminen on tämän opinnäytetyön yksi tutkimuskysymyksistä.

Kasvien käytön linjaus on siis jo lähes kymmenen vuotta sitten ottanut huomioon luonnon monimuotoisuuden edistämisen. Samoihin aikoihin julkaistiin myös *Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma vuosille 2008-2017* (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2010). Sieltä löytyy hyvin samantapaisia tavoitteita kasvivalikoiman monipuolistamisesta ja niittymäisten ja luonnonmukaisten alueiden lisäämisestä. Myös vanhojen puistojen siemenpankkien turvaaminen peruskorjausten yhteydessä otetaan huomioon (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2010, 16-17). Maamassat tulisi varastoida kaivutöiden yhteydessä ja palauttaa takaisin samoille paikoille. Näin maan alla piilossa olevat geofyytit saadaan säilytettyä alkuperäisillä kasvupaikoillaan. Tämä on osa arvokasta alkuperäisen kasviston suojelemista.

Kasvien käytön linjaus sisälsi myös toimenpidesuositukset kasvien käytön yleislinjausten toteuttamiseksi. Tavoitteeksi asetettiin kasvisuunnitteluoppaan laatiminen ja sen käyttöönotto. Kasvinsuunnitteluopas sai nimekseen *Helsingin kaupunkikasviopas - Helsingin kasvisuunnittelun työkalupakki* (Tegel 2010). Oppaan esipuheessa mainitaan: ”Tämän työkalupakin on tarkoitus toimia innoittajana ja ideoiden lähteenä joka-

päiväisessä kasvisuunnittelussa.” Opas on avoimesti saatavilla verkkoversiona ja se päivittyy vähitellen uusilla osioilla. Sipulikasvien osalta oppaassa on valmiina yleiset periaatteet, jotka myötäilevät kasvien käytön linjasta melko hyvin. Oppaaseen on tarkoitettu lisätä suositeltava sipulikasvien peruslajisto sen valmistuttua.

Helsingin kaupunkitilaohje (Helsingin kaupunki 2018) on niin ikään verkossa avoimena ja päivittyvänä tietolähteenä. Se on julkisen tilan hankintojen, suunnittelun, rakentamisen ja ylläpidon käsikirja suunnittelijoille, viranomaisille ja päättäjille. Sivustolle on kerätty myös käytettävästä kasvillisuudesta ohjeistus. Sipulikasvien osalta työ on vielä keskeneräinen, mutta alkulauseet antavat viitettä tulevista: *”Helsingin sipulikukat kasvavat suurina ryhminä näkyvillä paikoilla, pääasiassa pensaiden ja perennojen lomassa, mutta myös nurmikossa villiintyvänä pikkusipuleina tai sipulikukkataideteoksina. Historiallisissa ympäristöissä myös kukkasipulit ovat historiallisia lajeja ja lajikkeita.”*

Ylläpidon tuotekortit – 2600 Kasvillisuuden hoito (Helsingin kaupungin rakennusvirasto 2016) pitää sisällään ohjeistuksen, johon ylläpidolta tilattavat työt perustuvat. Sipuli- ja mukulakasveille on oma osionsa. Ohjeessa sanotaan: *”Mikäli suunnitelmassa on erikseen mainittu, hoidetaan sipulikasvi-istutusta pysyvänä istutuksena. Muuten sipulikasveja hoidetaan kertaluontoisiksi tarkoitettuina istutuksina, eikä kasvun ja kukinnan taantuessa niitä täydennysistuteta.”* (Helsingin kaupungin rakennusvirasto 2016, 30.) Ohjeistus vaatisi päivitystä, jos haluamme jatkossa lisätä sipulien istuttamista. Monista kohteista määritykset tuntuvat tällä hetkellä puuttuvan ja vanhojen kohteiden osalta tietoja ei välttämättä ole saatavilla. Ylläpidettävät ja vuosittain istutettavat kohteet tulee määritellä selkeästi. Lisäksi ohjeistus mainitsee katualueille istutettavien sipulistutusten olevan kertaluontoisia. Tämäkin olisi hyvä mieltä uudestaan, jos haluamme jatkossa lisätä monivuotisten ja kerroksellisten istutusten määriä. Ohjeistuksen mukaan A1-alueilla ei ole sipuli- ja mukulakasveja. Tämä ei pidä paikkaansa – monet historialliset arvopuistot ovat täynnä villiintyneitä sipulikukkaistutuksia, joita esiteltiin aiemmin tässä työssä. Sipulikasveista on maininta myös A2-nurmikoiden hoidon ohjeistuksessa: *”Sellaisilla nurmikkoalueilla, joilla on sipulikasveja, ei nurmikkoa saa leikata ennen kuin sipulikasvit ovat tuleentuneet.”* (Helsingin kaupungin rakennusvirasto 2016, 13.) Tämän ohjeistuksen tärkeyttä ei voi vähätellä.

4 KYSELY KAUPUNGIN AMMATTILAISILLE

4.1 Tutkimusmenetelmät ja aineiston käsittely

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa sipulikasveihin liittyviä käytäntöjä Helsingin kaupungilla ja tuottaa suosituslajilistaukset tekeillä olevaan linjaukseen. Tapaustutkimuksen tiedon keruuta varten laadittiin kysely, jonka otanta kohdistui henkilöihin, joiden työt joltain osin sivuavat sipulikasveja. Kaikki henkilöt olivat Helsingin kaupungin palveluksessa. Kvalitatiivinen tutkimus suosii ihmisiä tiedon keruun välineenä ja tätä varten tehty kysely kohdistettiin tarkoituksen mukaan valitulle kohdejoukolle. Kyselylomake sisälsi sekä määrällisiä että laadullisia kysymyksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 129, 153, 155.)

Työn alkaessa tiedon keruun vaihtoehtoina olivat kysely ja teemahaastattelut. Tietoa haluttiin saada mahdollisimman laajalta ammattikunnalta, kaupungin eri organisaatioista. Lopulta katsottiin, että kyselyn avulla tämä saavutettaisiin paremmin. Kysely toteutettiin Google Drive -sivuston Forms-sovelluksella ja se jaettiin sähköpostin liitteenä (LIITE 4). Piiripuu-tarhurit ja muut esimiehet toimivat osittain kyselyn välittäjinä, jotta kysely saatiin jaettua mahdollisimman laajalle. Tähän päädyttiin, koska kaikilla ei ole käytössään kaupungin sähköpostiosoitetta. Esimiehet jakoivat kyselyn eteenpäin valitsemilleen henkilöille. Lisäksi katsottiin, että esimiehet olivat parhaat sanomaan henkilöstöstään ne, jotka ovat tekemisissä käsiteltävän asian kanssa.

Kyselyllä haluttiin kartoittaa työntekijöiden asenteita ja mielipiteitä liittyen sipulikasveihin ja erilaisiin istutustyyppeihin. Linjausta ajatellen haluttiin myös saada tietoa eri käytännöistä ja ohjeistuksista, jotka voisivat olla avuksi linjauksen muodostamisessa. Viimeisessä osiossa tiedusteltiin hyviksi todettuja lajeja ja lajikkeita, joiden pohjalta voidaan muodostaa suosituslajilistaukset käytettävistä sipulikasveista kaupungin yleisille alueille. Kysely oli jaettu viiteen osioon seuraavasti:

- Perustiedot
- Sipulikukkien merkitys kaupunkiympäristössä
- Nykyiset käytännöt ja toimintatavat
- Sipulikasvi-istutukset
- Sipulikasvit

Kysely lähetettiin 71 henkilölle, joista osa vastasi kyselyyn pareittain. Tuloksissa vastauksia käsitellään kuitenkin yksilövastauksina ja tuloksissa esitetyt lainaukset esitetään nimettöminä. Kysely koostui sekä monivalintakysymyksistä että avoimista kysymyksistä. Useassa kohtaa monivalintakysymystä seurasi avoin kysymys, jossa vaadittiin perusteluja edelliselle vastaukselle. Näin saatiin kerättyä lisätietoa hyödynnettäväksi tutkimusta varten. Etukäteen oli arvattavissa, että kaikki vastaajat eivät tule vastaamaan kaikkiin kysymyksiin. Tämä oli otettu huomioon jo saatekirjeessä, jossa kehoitettiin ihmisiä vastaamaan kysymyksiin, joihin osaavat.

Kaikki monivalintakysymykset oli määritelty pakollisiksi, jotta niistä saataisiin vastaukset kaikilta kyselyyn osallistuneilta. Niistä saatu aineisto perustuu vastausten määrään ja on näin ollen kvantitatiivista (Hirsjärvi ym. 1997, 131). Näitä tuloksia kuvaillaan prosenttitaulukoiden avulla. Suurin osa kysymyksistä oli avovastauksia. Tähän päädyttiin, jotta vastaajat saisivat ilmaista itseään omin sanoin. Samalla katsottiin kerättävän materiaalin olevan sen mukaista, että pelkät strukturoidut monivalintakysymykset olisivat sitoneet vastaajia liikaa annettuihin vaihtoehtoihin. Avovastauksen tuottama aineisto on kvalitatiivista ja niitä tarkastellaan yksityiskohtaisemmin, induktiivista analyysiä hyödyntäen. Siinä lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. (Hirsjärvi ym. 1997, 155, 190.)

Kaikki avovastaukset kirjoitettiin auki ja analysoitiin. Kustakin vastauksesta poimittiin keskeiset seikat ja ne ryhmiteltiin teemoittain. Teemat koottiin taulukkomuotoon analysoinnin helpottamiseksi. Seuraavaksi esimerkki kyselyn toisesta osiosta:

Kysymys: Mikä on mielestäsi sipulikasvien tärkein rooli tai tehtävä Helsingin kaupungin yleisillä alueilla?

Vastaus: ”Kaunistaa keväällä muuten ankeaa ympäristöä sekä olla kevät-pölyttäjien ravinnonlähde”

Tästä vastauksesta poimittiin sanat kaunistaa, kevät, ympäristö ja kevät-pölyttäjät. Kaunistamisella viitataan tässä esteettisyyteen. Muita esiin nousseita esteettisyyteen viittaavia sanoja olivat mm. värit ja kukinta. Keväällä tässä vastauksessa halutaan painottaa nimenomaan sipulikasvien roolia keväällä. Muista vuodenajoista esiin nousivat myös kesä ja syksy. Ympäristöllä tässä vastauksessa katsottiin viitattavan kaupunkikuvan ja maiseman elävöittämiseen. Kaikki avovastaukset käsiteltiin tällä periaatteella ja kunkin kysymyksen kohdalla mietittiin, mikä on ollut vastaajan perimmäinen tarkoitus.

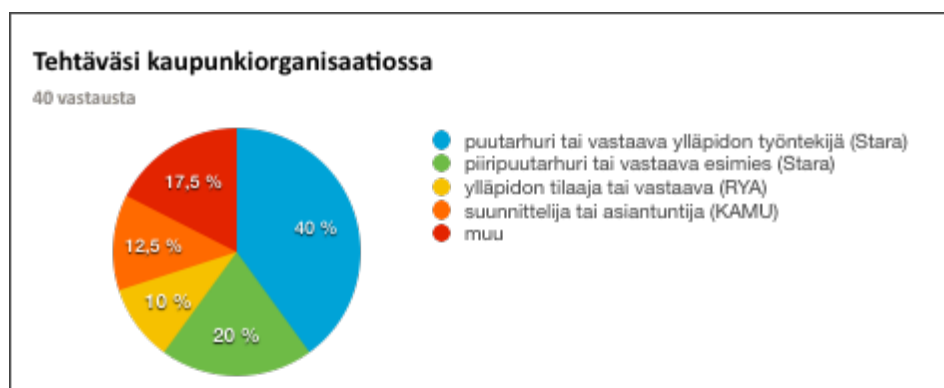
4.2 Kyselyn tulokset

4.2.1 Perustiedot

Kyselyyn saatiin vastauksia 40 henkilöltä. Tämän perusteella vastausprosentiksi muodostui 56 %. Ensimmäisessä osiossa kysyttiin vastaajien perustietoja, heidän sijoittumisestaan Helsingin kaupungin organisaatiossa ja heidän töidensä liittymisestä sipulikasveihin (Kuva 24). Suurin osa vastasi kyselyyn omalla nimellään tai tunnustettavalla sähköpostilla. Ainoastaan neljä henkilöä vastasi nimimerkillä. Suurin yhtenäinen vastaajaryhmä, 16 henkilöä, koostui Staran puutarhureista. Staran piiripuutarhureilta ja muilta esimiehiltä vastauksia tuli 8 henkilöltä. Kaupunkiympäristön toimi-

alan puolelta, rakennusten ja yleisten alueiden (RYA) ylläpidon tilaajista vastasi 4 henkilöä ja kaupunkitila ja maisemasuunnittelun (KAMU) puolelta 5 henkilöä. ”Muu” -ryhmä koostuu 7 henkilöstä ja he ilmoittivat sijoittumisensa organisaatiossa seuraavasti:

- tarkastaja
- vastaava työnjohtaja, KTR 1
- esimies, entinen suunnittelija
- vastaava työnjohtaja, infrarakentaminen Viher
- viljelijä, Stara
- tuotantoassistentti, entinen puutarhuri
- tiimipäällikkö, RYA

Kuva 24. Vastaajien sijoittuminen Helsingin kaupungin organisaatiossa (Google Forms -kyselyn vastausten perusteella koonnut Ville Immonen).

Ensimmäisen osion avovastauksessa kysyttiin: *Miten työtehtäväsi liittyvät sipulikasveihin?* Kysymys oli kaikille pakollinen. Avovastausten käsittelyssä toimittiin aiemmin kuvatun käytännön mukaisesti ja vastaukset ryhmiteltiin esiin nousseiden teemojen mukaan (Taulukko 3). Vastaukset myötäilivät melko pitkälle edellisen kysymyksen tehtäväkuvia. Useissa vastauksissa työnkuva oli kerrottu hyvin selkeästi:

”Ryhmänvetäjänä olen mukana miettimässä kasvivalintoja sekä mukana istuttamassa ja hoitamassa kasveja”

Jotkut vastaukset taas olivat hyvin lyhyitä:

”istutus”

”Muut” -ryhmään sijoitettiin vastaukset, joiden työ sivusi kukkasipuleita asiantuntijatasolla, sipulien jakelun kautta tai entisten työtehtävien kautta.

Taulukko 3. Sipulikukkiin liittyviä työtehtäviä tiedusteltiin kysymyksessä: *Miten työtehtäväsi liittyvät sipulikasveihin?* (Ville Immonen).

Tehtävä	Mainintoja vastauksissa
istutus / ylläpito	20
suunnittelu	9
sipulien tilaus	8
työn suunnittelu	5
yleisellä tasolla / muut	5
hoidon tilaaminen	3
kuntalaisten kautta	2
ei mitenkään	1
ei tiedä	1

4.2.2 Sipulikukkien merkitys kaupunkiympäristössä

Tässä osiossa haluttiin selvittää, miten vastaajat kokevat sipulikasvit Helsingin yleisillä alueilla. Mikä on niiden merkitys kaupunkimiljöössä ja tulisiko niiden käyttöä lisätä? Ensimmäinen kysymys oli pakollinen avovastauskysymys ja se oli pyritty rakentamaan siihen muotoon, jotta vastauksiin saataisiin vaihtelevuutta. Kysymys kuului: *Mikä on mielestäsi sipulikasvien tärkein rooli tai tehtävä Helsingin kaupungin yleisillä alueilla?* Vastauksista esiin nousseet teemat on esitetty taulukossa 4.

Keskeiseksi rooliksi nousi sipulikukkien esteettinen merkitys. Hyvin tyyppilinen vastaus oli:

”Ne ovat kauniita väriläiskä viheralueilla ja lisäävät sitä kautta viihtyisyyttä.”

Ainoastaan kaksi vastaajaa ei ottanut mitään kantaa niiden estetiikkaan:

”Kevään ja kesän airut”

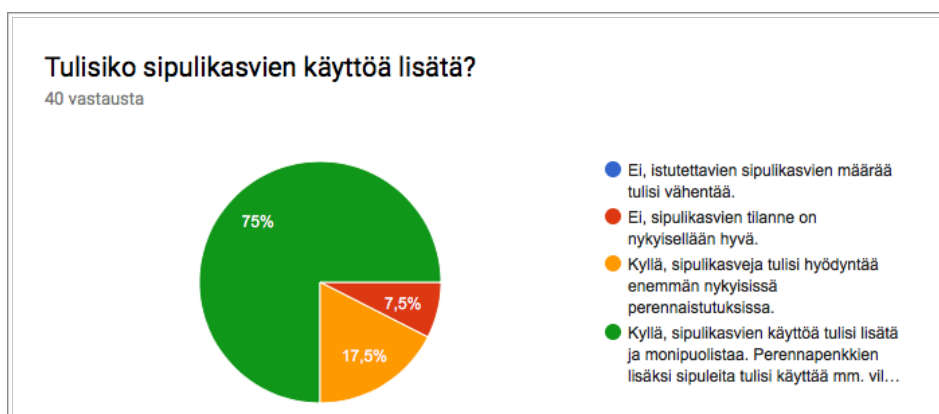
”Sipulikasvit ovat edullinen tapa lisätä monimuotoisuutta ja monilajisuutta erilaisessa rakennetussa ympäristössä. Myös kasvukautta saadaan pidennettyä varhaisesta kevästä myöhäiseen syksyyn.”

Jälkimmäinen vastaus on ainut, joka otti esille sipulikasvien edullisuuden. Yhdeksässä vastauksessa nousi esille sipulikasvien merkitys nimenomaan kaupunkilaisille ja ainoastaan kaksi huomio kevätkukkijoiden merkityksen pölyttäjille. Monimuotoisuus otettiin esille neljässä vastauksessa. Moni vastaaja mainitsi sipulikasveilla olevan kaupunkikuvaan tai maisemaan vaikutusta ja kevään painottuminen nousi merkittävästi esille. Ainostaan kaksi mainitsi sipulikukkien käytön syksyisin ja kolme kesällä.

Taulukko 4. Kysymyksestä – Mikä on mielestäsi sipulikasvien tärkein rooli tai tehtävä Helsingin kaupungin yleisillä alueilla? – esiin nousseet teemat (Ville Immonen).

Teema	Mainintoja vastauksissa
esteettisyys	38
kevät	30
maiseman ja kaupunkikuvan elävöittäminen	24
tuoda iloa kaupunkilaisille	9
viihtyisyyden lisääminen	4
monimuotoisuuden lisääminen	4
kesä	3
tärkeitä pölyttäjiä	2
vaihtelun tuominen	2
syksy	2
elämyksellisuuden tuottaminen	1
edullisuus	1
helppohoitoisuus	1

Osion toinen pakollinen kysymys liittyi sipulikasvien käytön lisäämiseen. Suurin osa vastaajista oli sipulikasvien monipuolisemman hyödyntämisen kannalla (Kuva 25).

Kuva 25. Vastaajista 30 kannatti sipulikasvien huomattavaa lisäämistä ja monipuolisempaa käyttöä ja kolme piti nykyistä tilannetta hyvänä (Google Forms).

4.2.3 Nykyiset käytännöt ja toimintatavat

Tässä osiossa haluttiin selvittää, mihin ohjeisiin ja toimintatapoihin ihmisten työ sipulikasvien parissa perustuu. Kokemuksen perusteella kaupun-

gin sisällä tuntuu olevan hyvin vaihtelevia tapoja. Tämän osion tarkoitus oli löytää mahdollisia perusteita linjauksen tarpeellisuudelle. Lisäksi tiedusteltiin, minkä tyyppisiä haasteita ihmiset kohtaavat työssään sipulikasvien kanssa ja kuinka niihin liittyviä käytäntöjä voitaisiin kehittää. Ensimmäinen pakollinen kysymys kartoitti, kuinka moni noudattaa työssään jotain ohjeistusta (Kuva 26).

Kuva 26. Vastaajista 21 ilmoitti, että heidän työlleen on jokin ohjeistus ja 17 ilmoitti ettei ohjeistusta ole. Vastaajista kaksi ei osannut sanoa (Google Forms).

Seuraava avoin kysymys – *Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, niin mitä ohjeistusta tai toimintamallia noudatat?* – määrittyi edellisen kysymyksen perusteella. Yhdeksästä vastauksesta sai vaikutelman, että toimintatapa perustuu vakiintuneeseen käytäntöön ja näistä seitsemässä ei maininnut mitään ohjeistusta (Taulukko 5).

Taulukko 5. Kysymykseen – *Mitä ohjeistusta tai toimintamallia noudatat?* – vastasi 21 henkilöä, mutta varsinaisen ohjeistuksen määrittäminen oli monelle vaikeaa (Ville Immonen).

Ohjeistus	Mainintoja vastauksissa
vakiintunut käytäntö	9
ei ohjeistusta	7
suunnitelma / työselostus	5
VHT '14	4
vuosisopimus	2
piiripuutarhurin ohjeistus	2
tuotekortti	1
VRT	1

Seuraava monivalintakysymys oli myös pakollinen (Kuva 27).

Kuva 27. Vastaajista 19 oli sitä mieltä, että käytäntöjä tulisi tarkentaa ja 11 henkilön mielestä siihen ei ole tarvetta. Vastaajista 10 ei osannut sanoa (Google Forms).

Seuraavassa kysymyksessä pyydettiin perusteluja edellisen kysymyksen vastaukseen. Tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia asioita olisi syytä ohjeistaa ja mitkä asiat kaipaavat tarkennusta. ”Kyllä” -vastaukset lajiteltiin esiin nousseiden teemojen mukaan (Taulukko 6). Lähtökohtaisesti kaikki ”kyllä” -vastaukset puolsivat ohjeistuksiin tarkennuksia ja 12 vastauksessa löytyi viittauksia yhtenäisen toimintamallin muodostamiseksi. Tarkennuksia toivottiin mm. eri tyyppisiin istutuksiin ja istutusten sijoitteluun:

” Olisi hienoa saada jonkinlainen ohjeistus istutuspaikoista, eli suositaan-ko esim. perennapenkkejä vai voiko käyttää vapaampaa tyyliä. Näin ei ehkä joka vuosi tarvitsisi perustella työntekijöille, miksi vaikkapa tulpapaanisipuleita ei kannata istuttaa yksitellen ympäri laajaa nurmikkoo.”

”Kaipaen pidemmän tähtäimen suunnitelmaa missä ja miten sipulikukkia käytetään, uusia kohteita. Miten alueita, joihin on istutettu sipuleita pidetään sipulikukkia yllä. Siis etteivät katoa vuosien aikana. Suunnittelu- vaiheessa voisi hyödyntää laajoja sipuli- istutuksia esim. teiden varsilla.”

Kahdeksassa vastauksessa nousi esiin toiveita sipulikukkiin liittyvän suunnittelun parantamiseksi. Esiin tuli sekä istutuksiin että laajempaan kokonaisuuteen liittyviä toiveita:

”Suunnitelmallisuutta voitaisiin parantaa.”

”suunnittelussa ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota, ovat viimeisistä viimeisin. suurin osa sipuleista taitaa olla itse asiassa staran puutarhureiden istuttamia ja suunnittelema. Mitä kun urakointi lisääntyy?”

Joissain vastauksissa oli viitteitä, että tarkentamalla ohjeistusta henkilös- tölle saataisiin myös paremmin jaettua tietoa sipulikasveihin liittyen:

”Ihmisillä on aika suppeat näkemykset, mihin sipulikasveja voi käyttää.”

"Sellainen tarkennus, että aina on laitettava. Osa kokee ylläpitäjistä että hankaloittavat perennojen hoitoa kun lakastuvat. Vaatii siksi ohjeistuksen. Ja hyvin suunniteltu perenna/niittyalue sipuleineen kun on kunnolla perustettu ja kasvien rytmi mietitty, niin ei ole ongelma. Ruohikkoisten alueiden leikkuuohje on oltava, muuten pikkusipulit eivät ehdi siementämään kun hätäiset nurmikon leikkaajat ovat leikanneet nurmikon joukossa ennen tulentumista."

Taulukko 6. "Kyllä" -vastauksista löytyneitä perusteluja kysymykseen: *Tulisiko sipulikasvien käyttöön liittyviä käytäntöjä mielestäsi tarkentaa nykyistä yksityiskohtaisemmin?* (Ville Immonen).

"KYLLÄ" -vastausten perusteluja	Mainintoja vastauksissa
Yhtenäinen toimintamalli ja näkemys	14
Istutuspaikkoihin tai -tyyppisiin tarkennusta	8
Suunnitteluun panostusta	5
Ylläpidettävien sipulistiutusten määrittely	4
Henkilöstön koulutus	4
Suunnitelma-asiakirjoihin tarkemmat määritykset	1
Asukasyhteistyön lisääminen	1

"Ei" -vastauksista löytyi perusteluja, jotka voitiin myös ryhmittää (Taulukko 7). Vastaajista neljä vaikutti olevan tyytyväisiä nykyiseen ohjeistukseen. Heistä kaksi vastasi:

"Minusta periaatteellisella tasolla kuvio on kunnossa. Eri asia onko ajatus välittynyt joka toimijalle."

"Hyvät ohjeistukset ja työtavat jo käytössä"

Kaksi vastaajaa ilmoitti, ettei ohjeistukselle ole mitään tarvetta. Toinen heistä vastasi:

"omasta mielestäni ei ole tarvetta"

Muutamassa vastauksessa oltiin myös huolissaan, että liialla ohjeistuksella on rajoittavia vaikutuksia:

"jos kaikki olisi yksityiskohtaisesti määritelty niin siinä katoaisi työnilo"

"paikkavaihtelevuus kärsii jos kontrollia enemmän"

Taulukko 7. ”Ei” -vastausten yksi epäselvä ja liian monitulkintainen vastaus kysymykseen – *Tulisiko sipulikasveihin liittyviä käytäntöjä tarkentaa nykyistä yksityiskohtaisemmin?* – kuului: *”en ole kone”* (Ville Immonen).

”Ei” -vastausten perusteluja	Mainintoja vastauksissa
Nykyinen ohjeistus riittävä	4
Liian tarkka ohjeistus rajoittaa	3
Ei syytä ohjeistaa	2
Oma harkinta riittää	1
Epäselvä vastaus	1

”En osaa sanoa” -vastauksista saatiin ryhmiteltyä kolmen tyyppisiä vastauksia (Taulukko 8). Viidessä ei osattu ottaa kantaa asiaan tai syytä vastaamiseen ei löytynyt. Heistä kolme vastasi:

”En osaa ottaa kantaa tähän”

”Piirissämmme on pyritty suuriin ryhmiin ja istuttamaan kerralla näyttävästi. Se on hyvä. En osaa kommentoida yleistä sipulikasvien käytön ohjausta.”

”Kasvien käyttö mietitään jo suunnitteluvaiheessa ja me rakentajina toteutamme suunnitelman sellaisena kuin se on. Toisinaan suunnitelmassa mainittua kasvia ei ole saatavilla ja silloin laji/lajikemuutoksesta sovitaan erikseen tilaajan (esim. RYA/KYMP) ja suunnittelijan kanssa.”

Viimeinen vastaaja oletettavasti kokee, että käytäntöjen tarkentamisesta ei olisi vaikutusta hänen nykyisessä työssään, eikä siksi osaa ottaa kantaa puolesta tai vastaan.

Osa vastaajista ei osannut sanoa, koska nykyiset käytännöt ovat epäselviä tai niitä ei ole:

”En tiedä ollenkaan millaisia ohjeistuksia muilla on”

”Käytänteet ovat välillä hyvin epäselviä, kuka tilaa, mihin saa tilata ja mitä saa tilata?”

Taulukko 8. ”En osaa sanoa” -vastausten perusteluja kysymykseen: *Tulisiko sipulikasveihin liittyviä käytäntöjä tarkentaa nykyistä yksityiskohtaisemmin?* (Ville Immonen).

"En osaa sanoa" - vastausten perusteluja	Mainintoja vastauksissa
Ei perustelua	5
Käytäntöjä ei ole tai ne ovat epäselvät	4
Nykyiset käytännöt riittävät	1

Osion seuraava pakollinen kysymys kuului: *Mitkä ovat oman työsi kannalta suurimmat haasteet liittyen sipulikasveihin?* Vastauksista nousi esiin useita teemoja (Taulukko 9). Istutusten sijoitteluun ja sijainteihin liittyvät kysymykset korostuivat eri tavalla useassa vastauksessa. Ongelmia tuottivat mm. puistoissa tapahtuvat kaivutyöt:

"Isot istutusalueet ovat näyttävimpiä, mutta niiden sijoittelu on haasteellista. Istutusalue saatetaan kaivaa tulevaisuudessa ylös esim. rakennustöiden takia, joista meillä ei ole tietoa. Pienten alueiden osalta sitä ongelmaa ei niinkään ole."

Lumien auraus talvella ja keväällä tehtävä hiekanpoisto tulivat myös esiin.

"Lumen auraaminen istutuksien päälle; katuhiekkaa ja suolaa . Lumenkasauspaikkoihin tulisi katusuunnittelussa kiinnittää huomiota! Kasvillisuus ja nurmikot kovilla. Hiekan poisto istutusalueilta todella vaikeaa."

Osaltaan edellinen vastaus liittyi myös tiedonkulkuun, kun katuylläpidolla ei ole tietoa istutusten sijainneista. Istutusten sijoittelussa nousi esiin myös muita ylläpidon kohtaamia ongelmia:

"suunnitelmat välillä huonot -> kasvit joutuvat tallotuksi & koirien pissapenkeiksi"

Ylläpitoon ja istuttamiseen liittyviä ongelmia oli eri eritelty vain joissain vastauksissa:

"Istuttaminen kivikovaan maahan oli toisinaan turhauttavaa, mutta perennoiden keskelle tulevia istutuksia on hankala jyrsiä etukäteen"

"Työ on aika mekaanista ja sipulit istutetaan sen enempiä ajattelematta."

Tiedonkulkuun ja aikatauluihin liittyvät ongelmat liittyivät organisaation eri toimijoiden välille:

"oikeaan aikaan tuoda esille tarve ja halu käyttää näitä"

"Ilmoitus siitä että kukkasipulit ovat tulleet kaupunginpuutarhalle ei useinkaan tule meille saakka ja on käynyt niin kun niitä on haettu, ne on"

jo annettu muualle tai sitten ovat menneet jonkun muun kanssa sekaisin, ehkä tilaisin ne itse suoraan hankintapaikasta omalle työmaalleeni, olisi selkeä ratkaisu.”

Suunnitteluun kaivattiin rohkeutta ja monipuolisuutta useassa vastauksessa:

”Monikerroksellinen suunnittelu ja ennakkoluuloton sijoittelun sekä kokeilun halun puuttuminen.”

”Suunnitteluvaiheeseen olisi hienoa saada lisää luovuutta.”

”Kaipaam kukkasipulien käyttöön rohkeutta monin tavoin, lajien osalta sekä suurempia sipulimääriä.”

Moni vastaaja koki myös, ettei sipulikasveille löydy tarpeeksi aikaa muun työn ohesta:

”Saada istutettavat sipulit ajallaan istutettua”

”Ajan vähyyys suunnitteluun ja toteutukseen.”

”Ajankäyttö suunnitteluun”

Viime vuosien huonot talvet sipulikasvien kannalta nousivat esiin kahdessa vastauksessa, samoin kuin rahan puute. Asiakirjoihin tehtävät merkin­nät koettiin puutteellisiksi yhdessä vastauksessa. Yhden maininnan sai myös sipulien käsittelystä aiheutuvat allergiset reaktiot.

Taulukko 9. Kysymyksestä – *Mitkä ovat oman työsi kannalta suurimmat haasteet liittyen sipulikasveihin?* – esiin nousseet haasteet (Ville Immonen).

Haaste	Mainintoja vastauksissa
istutusten sijainnit	9
ylläpitoon ja istuttamiseen liittyvät tekijät	9
suunnitteluun liittyvät kysymykset	8
ilkivalta	6
ajan puute	6
tuholaiset	5
tiedonkulku ja aikataulut	5
sään vaikutus	2
raha	2
ei mainittavia haasteita	2
sipulien saatavuus	2
yhteisten toimintatapojen puute	2
asiakirjoissa olevat puutteet	1
työterveys	1

Tämän osion viimeisen kysymyksen – *Miten sipulikasveihin liittyviä käytäntöjä ja toimintatapoja voitaisiin kehittää?* – avulla haluttiin saada kerättyä uusia ideoita liittyen sipulikasvien käyttöön. Vastauksia kertyi 33, joista yhdeksän oli tyhjiä tai niissä ei otettu kantaa (Taulukko 10). Suurin osa ehdotuksista liittyi istutettavien sipulimäärien lisäämiseen tai eri tyyppisten istutusten lisäämiseen:

”Sipulikasveilla voisi piristää myös pikkuruusia tienvieruslänntejä. Sipuli-istutukset voisivat olla kuin ”kylän porttina” ja kutsua tutustumaan muihinkin viheralueisiin. Juhlavuosia voisi juhlistaa kevätkukkijoilla; vihervuodet ja kaupungin juhluvuodet huomattaisiin jo ympäristöä katsomalla.”

”Enemmän värejä ja yllätyksiä. Voisi olla hauska suosia vaihtelevina vuosina vaikka tiettyjä puistoja ja yllättää kansalaiset uudella väriloistolla keväällä. Eli sen lisäksi, että samat puistot saisivat vuosittain perinteiset sipulinsa, voisi jokin harmaampi puisto yllättää uudella tyylillään.”

”Lisää vaan ja paljon.”

”Sipulikasveja tulisi istuttaa enemmän villiintymään. Istuttamisen tulisi olla laajamittaista ja niin koneellistettua, kuin se vain on mahdollista.”

"Hankitaan valmiita mietittyjä ja testattuja kukkasipulisekoituksia ulkolaisilta toimittajilta."

Eri tyyppinen tiedon jakaminen ja koulutuksen lisääminen nousi joistain vastauksissa omaksi teemakseen:

"Hyvistä lajikkeista ja istutusyhdistelmistä voisi ottaa esim. kuvia ja koota niin, että muutkin näkisivät onnistuneita istutuksia."

"Ruotsalaiset ovat edellä Suomea, heiltä voisi tulla tänne joku kertomaan käyttötavoista ja ideoista."

"Vaikkapa intran sivuille/watch up/some tms. kokeilutulos- / kokeile tätä - tms. pläjäyksiä => tietoa helposti näkyviin"

Lisäksi sekä vapaaehtoistoiminnan ja yhteistyökumppanien lisääminen että sipulien tehokkaampi kierrättäminen saivat useamman maininnan:

"enemmän vapaaehtoistoimintaa johon kaupunkilaiset pääsisivät itse mukaan toimimaan ja istuttamaan, ihmiset osaisivat arvostaa istutuksia enemmän jos ovat olleet toiminnassa mukana"

"Lisätä yritysyhteistyötä ja sitä kautta kertaluonteisiakin istutuksia, jotka voisivat olla hyvinkin poikkeavia."

"Kaikki kausisipulikasvit tulisi lahjoittaa uudelleen istutettaviksi asukkaille tai yhdistyksille."

"Muu" -ryhmä koostuu ehdotuksista, jotka eivät sijoitu muiden teemojen alle:

"Kevyitä, helposti asennettavia&irrotettavia , esteettisiä pieniä "aitoja" komeimpien/haastavien paikkojen/käytävien läheisien istutuksien suojaksi keväällä."

"Sipulikasvien tuotantoketjun ekologinen kestävyys pitäisi selvittää: myrkyt, onko luomua olemassa, entä reilun kaupan sipuleita? Ja myös, onko mahdollista 'suosia suomalaista'. Joka tapauksessa on hyvä suosia ei-taantuvia kasveja."

"Onkohan sipulikasveista olemassa samanlaista rekisteriä kuin puista? Kun kasvien käyttö eri kohteissa olisi "kartalla", sipulikasvien käyttöä ja ylläpitoa voisi monipuolistaa ja koordinoida paremmin."

"Aluesuunnittelijan ja puistovastaavan kanssa sovitut istutukset ja korvamerkityt rahat."

Taulukko 10. Kysymyksellä – *Miten sipulikasveihin liittyviä käytäntöjä ja toimintatapoja voitaisiin kehittää?* – haluttiin saada uusia ideoita kentältä (Ville Immonen).

Toiminnan kehittäminen	Mainintoja vastauksissa
enemmän sipulieta tai eri tyyppisiä istutuksia	21
ei kantaa	9
tiedon jakaminen ja koulutus	5
enemmän vapaaehtoistoimintaa tai	4
muut	2
sipulien tehokkaampi kierrätys	2
istutusten suojaaminen	1
ekologisuuden huomioiminen	1
paikkatietorekisteriin vieminen	1
rahoituksen määrittäminen kukkasipuleille	1

4.2.4 Sipulikasvi-istutukset

Tässä osiossa haluttiin selvittää vastaajien mielipiteitä eri tyyppisistä istutuksista ja niiden sijoittumista kaupungin yleisillä alueilla. Ensimmäinen kysymys oli pakollinen monivalintakysymys (Kuva 28).

Kuva 28. Ainoastaan viisi vastasi kysymykseen ”kyllä” ja ”ei” -vastauksia tuli 17. Vastaajista 18 valitsi ”en osaa sanoa” -vaihtoehdon (Google Forms).

Seuraavassa kysymyksessä pyydettiin jälleen kerran perusteluja edellisen kysymyksen vastaukseen. Vastauksia saatiin 33, mutta niistä ei noussut

esiin kovinkaan merkittävää tietoa. Tästä johtuen niiden taulukoiminen on jätetty tässä pois. ”Kyllä” -vastauksista neljä ei perustellut vastaustaan tai se oli liian monitulkintainen. Yhdessä vastauksessa perustelu tuntui olevan enemmänkin mielikuva, että sipulikasvit ovat jakautuneet tasaisesti eri puolille kaupunkia:

”Kyllä näitä pyritään istuttamaan kaikkialle. Myös asukkailla on mahdollista istuttaa sipuleita puistokummitoiminnan kautta.”

”Ei” -vastanneista yhdeksän oli sitä mieltä, että keskustan alueet korostuvat muuta kaupunkia enemmän. Kuudessa vastauksessa sipulikasvien epätasaisen sijoittelun katsottiin johtuvan hoitopiirien vastuusta. Heistä kaksi vastasi:

”Riippuu alueen vastaavista ja hoitajista”

”Näkemykseni mukaan sipulikasvien istuttaminen on ollut piiripuutarhureiden vastuulla, joten jokainen piiripuutarhuri on voinut vetää omaa linjaansa.”

”En osaa sanoa” -vastauksista seitsemän oli joko tyhjiä tai annetusta vastauksesta ei löytynyt perustelua. Vastauksista 11 nousi esiin, ettei asiasta ollut kokonaiskuvaa. Lisäksi näistä kahdessa oletettiin sipulikukkien painottuvan enemmän keskustaan:

”Liikun itse liian pienellä alueella voidakseni vastata tuohon varmuudella, mutta mielikuvani on, että sipulit ovat aika pitkälle keskittyneet keskustaan ja sen lähialueille.”

”Toimin lähinnä keskustan läntisellä keskusta-alueella ja sipulikasveja on istutettu lähes kaikkiin kohteisiin viime vuosina. Oma tuntuma on se, että käyttö on vähäisempää kantakaupungin ulkopuolella.”

Osion kolmas kysymys – *Missä tällä hetkellä sijaitsee mielestäsi erityisen näyttäviä sipulikasvi-istutuksia?* – oli myös asetettu pakolliseksi. Kysymyksessä oli pyydetty olla huomioimatta keväiset kausikasvi-istutukset, joissa käytetään hyödettyjä sipuleita. Ainoastaan yksi vastasi ”en osaa sanoa”. Kohteet jotka saivat useamman vastauksen koottiin taulukkoon 11.

Eniten mainintoja sai Kaupunginpuutarhan sipulikasvi-istutukset ja keskusta-alueen eri puistoja nimettiin lähes yhtä monessa vastauksessa. Muuten yksittäisistä puistoista esiin nousi Harjutorin perennaistutuksissa sijaitsevat sipulikukat ja Annalan kartanon ympäristö. Vastauksia ja vastaajia vertaamalla näytti, että monet mainitsivat itselleen tutut alueet. Yksittäisiä mainintoja saivat seuraavat paikat: Nordensköldin aukio, Porolahden kukkula, Aimo Tukiaisen puisto, Alli Tryggin puisto, Sörnäisten rantatien lehmäpatsaat, Gert Skytten puisto, Itsenäisyyspuisto, Vallilan puisto, Tarja Halosen puisto, Sigurd Steniuksen puisto, Mäntymäen kentän

kukkula, Itä-Pakilan liikenneympyrä, Pitäjänmäen liikenneympyrä, Pirkkolantien varsi, Kaisaniemen kasvitieteellinen puutarha, kaupunkimetsät, Maila Talvion puisto, Meilahden ja Munkkiniemen kartanot, kartano- ja puistoalueet eri puolilla kaupunkia ja ABC -kiertoliittymä.

Taulukko 11. Kysymyksen – *Missä tällä hetkellä sijaitsee mielestäsi erityisen näyttäviä sipulikasvi-istutuksia?* – vastauksia. ”Kaupunginpuutarha ympäristöineen” sisältää Villa Jyrängön ja Vauhtitien. ”Keskustan arvopuistot” sisältää Kaivopuiston, Meripuiston, Tähtitorninvuoren, Dianapuiston, Esplanadin ja Kaisaniemen puiston (Ville Immonen).

Kohde	Mainintoja vastauksissa
Kaupunginpuutarha ympäristöineen	16
Keskustan arvopuistot	14
Annalan kartano	8
Harjutori	7
Tuomarinkylän kartanopuisto	4
Töölönlahti	2
Lapinlahden sairaala	2
Linnanmäen rinne	2
Tullisaaren puisto	2
Käskynhaltijantien liikenneympyrä	2
Meilahden arboretum	2

Osion seuraava kysymys muodostui kuudesta kuvasta, jotka edustivat erityyppisiä sipulikukkaistutuksia. Vastaajat saivat valita kolme mieluisinta istutustyyppiä, joita he haluaisivat nähdä jatkossa enemmän. Kysymys oli kaikille pakollinen ja tulokset on esitetty kuvassa 29.

Kuva 29. Vastaajien toivomukset eri tyyppisistä sipulikukkaistutuksista jakautuivat melko tasapuolisesti (Ville Immonen).

Osion viimeisessä avovastauksessa sai ehdottaa kohdetta, jonne voisi sijoittaa uuden ja näyttävän sipulikukkaistutuksen. Vastauksia saatiin 31 joista 14 oli joko tyhjiä tai niissä ei mainittu mitään tiettyä paikkaa. Seitsemässä vastauksessa ehdotettiin istutustyyppiä tai ideaa, joista seuraavaksi yksi esimerkki:

”Suunniteltu keväinen reitti kuntalaisille ja turisteille, jossa kukkasipuleita käytetty monipuolisesti eri puistoissa.”

Yhdet maininnat annettiin 23 kohteelle ja yhdeksän kohdetta sai useamman kuin yhden maininnan (Taulukko 12). Ehdotettujen kohteiden perusteella on muodostettu karttasuunnitelma uusista sipulikukkakohteista, joka esitellään myöhemmin tässä työssä. Yhden maininnan saivat seuraavat kohteet: Savelanpuisto, Jokerireitin varsi, Tarja Halosen puisto, Käpyläntien ja Oulunkyläntien liikenneympyrä, Paciuksenkatu, Kaisaniemen puisto, Vihdintie, Sibeliuksen puisto, Agrokseenmäki, Tähtitorninvuori, Alppikylänpuisto, Puistola, Toukolan rantapuisto, Arabian rantapuisto, Esplanadi, Jätkäsaari, Kulosaaren metroasema, Maaherranpuisto, Velodromipuisto, Töölönlahden puisto, Leninipuisto, Annalan kartanon perennapenkit sekä Hämeentien ja Kustaa Vaasan tien risteyksen nurmikalue.

Taulukko 12. Ehdotuksia uusien sipulikukkaistutusten kohteiksi (Ville Immonen).

Kohde	Mainintoja vastauksissa
Kumtähdenkenttä	3
Kaupungin sisääntuloväylät ja kulkureittien vierustat	3
Hesperian puisto, Töölönlahti	2
Pikkuhuopalahden puistot	2
Allotriapuisto	2
Dallapénpuisto	2
Mustakivenpuisto, Vuosaari	2
Tokoinranta	2
Vallilanlaakso	2

4.2.5 Sipulikasvit

Kyselyn viimeisessä osiossa haluttiin kartoittaa hyviksi todettuja sipulikasvilajeja ja -lajikkeita. Kaikki osion kysymykset olivat avokysymyksiä, eikä niitä ollut asetettu pakollisiksi. Osion alkuun oli koottu listaukset yleisimmistä sipulikasvisuvuista ja muista geofyyttisuvuista. Ennakkoon tehtyjen testivastausten ja niistä saatujen palautteiden perusteella tämän katsottiin helpottavan vastaamista kysymyksiin. Palautteissa oli todettu, että sukuja oli vaikea muistaa äkkiseltään, joten varsinaiseen kyselyyn ne laitettiin mukaan muistin virkistämiseksi. Kaikissa lajikysymyksissä kysyttiin myös perusteluja, miksi ko. kasvi on todettu hyväksi. Vastausten käsitteilyssä taulukoihin kerättiin ensisijaisesti laadulliset ominaisuudet ja esteettiset ominaisuudet jätettiin lähes täysin ulkopuolelle. Myöskään aivan kaikkia mainittuja ominaisuuksia ei taulukoissa mainita, niiden samankaltaisuuden vuoksi.

Tulppaanit

Ensimmäiseen kysymykseen - *Mitkä ovat kokemuksesi pohjalta hyviä tulppaanilajeja ja -lajikkeita ja miksi?* – saatiin vastauksia 30, joista viidesosä ei osattu vastata tai niistä ei saatu mitään tietoa. Vastauksissa esiintyneet lajit ja lajikkeet on esitetty taulukossa 13. Näiden lisäksi seitsemässä vastauksessa mainittiin kasvitieteelliset tulppaanit ilman tarkempaa määrittystä. Perusteluiksi näille oli mainittu:

- kestävät hyvin vuosia
- ovat aikaisia ja peittyvät perennojen alle
- helppohoitoisia
- leviävät siemenistä

Lisäksi yhden maininnan sai kerrannaiskukkaiset tulppaanit:

”Kerrannaiskukkaiset oat myös hyviä, kukkivat pitkään.”

Monessa vastauksessa oli mainittuna ainoastaan lajike nimi, joka vastausten litteroinnin yhteydessä yhdistettiin oikeaan lajiin tai ryhmään. Nimien kirjoitusasu on myös tarvittaessa korjattu.

Taulukko 13. Kyselyn vastauksissa mainitut tulppaanilajit ja -lajikkeet on ryhmitelty kansainvälisen luokituksen mukaan, joka perustuu pääosin kukinta-aikaan ja kukan muotoon (Puutarhaliitto 2017, 149; taulukko Ville Immonen).

Suku	Laji / Ryhmä	Suomenkielinen nimi	Mainittuja lajikkeita	Mainintoja	Mainituja ominaisuuksia
Tulipa	<i>gesneriana</i> Yksinkertaiset aikaiset -Ryhmä	tarhatulppaani	'Princes irene', 'Apricot Beauty', 'Yokohama'	2	mensty hyvin
	<i>gesneriana</i> Triumph-Ryhmä	triumftulppaani		2	kukkii useana vuonna
	Darwinhybridi-Ryhmä	darwinhybriditulppaani	'Apeldoorn', 'Golden Apeldoorn', 'Spryng Break', 'Sunlover'	13	ei taannu, pitkäikäinen, näyttävä, kestäviä
	<i>gesneriana</i> Yksinkertaiset myöhäiset -Ryhmä	tarhatulppaani	'Queen of the Night'	1	kestäviä, kukkivat useana vuonna
	<i>gesneriana</i> Liljakukkaiset-Ryhmä	liljatulppaani	'Aladdin', 'Burgundy', 'Ballade', 'Ballerina', 'White Triumphator'	5	mensty hyvin
	Kaufmanniana-Ryhmä	lummetulppaani	'Showwinner'	1	ei taannu
	Fosteriana-Ryhmä	tulitulppaani	'Atlantis', 'Purissima'	7	kestäviä, aikaisia
	Greigii-Ryhmä	raitatulppaani		1	kestävä
	<i>praetans</i>	terttutulppaani	'Fusilier'	3	näyttävä
	<i>tarda</i>	parvitulppaani		7	ei taannu, edullinen, villiintyy, menesty hyvin
	<i>turkestanica</i>	kääpiötulppaani		2	menesty hyvin
	<i>sylvestris</i>	metsätulppaani		2	edullinen, villiintyy

Narsissit

Seuraava kysymys koski kestäviä narsissilajeja ja -lajikkeita. Vastauksia tähän saatiin 29, joista 9 ei osannut vastata tai niissä ei saatu kysyttyä tietoa. Taulukossa 14 mainittujen lajien ja lajikkeiden lisäksi yhdet maininnat saivat "*runoilijanarsissit*", "*poetica*", "*yksinkertaiset*", "*annalan narskut*" ja "*perusnarskut*". Lisäksi maatiaisnarsissit mainittiin neljässä vastauksessa. Kaikki nämä olivat liian epämääräisiä sijoitettavaksi taulukkoon. Kuten edellisessä tulppaani -kysymyksessä niin tässäkin moni oli maininnut ainoastaan lajikkeen, joka litteroitaessa yhdistettiin oikeaan lajiin. Narsissien luokitus eroaa kuitenkin tulppaanien luokituksesta: yhden lajin eri lajikkeet voivat kuulua eri luokkiin. Tästä johtuen taulukointi poikkeaa hiukan tulppaanien vastaavasta.

Taulukko 14. Narsissit taulukoitiin kansainvälisen luokituksen mukaan (Puutarhaliitto 2017, 99; taulukko Ville Immonen).

Narsissien luokitus	Suku/ Laji / Lajike	Suomenkielinen nimi	Mainintoja	Mainituja ominaisuuksia
1. Torvinarsissit	<i>Narcissus pseudonarcissus</i> 'Golden Harvest'	keltanarsissi	6	mahtavan keltainen ja kestävä
	<i>Narcissus pseudonarcissus</i> 'King Alfred'	keltanarsissi	1	hyvä ja vuosittain ilmaantuva
	<i>Narcissus pseudonarcissus</i> 'Mount Hood'	keltanarsissi	1	hyvä ja vuosittain ilmaantuva
2. Isotorvinarsissit	<i>Narcissus x incomparabilis</i> 'Carlton'	tähtinarsissi	8	varma ja tasalaatuinen, kestävä, näyttävä ja monivuotinen
	<i>Narcissus x incomparabilis</i> 'Red Rascal'	tähtinarsissi	1	varma ja tasalaatuinen
	<i>Narcissus x incomparabilis</i> 'Ice Follies'	tähtinarsissi	2	kestävä, leviävä ja hyvin kukkivia
	<i>Narcissus x incomparabilis</i> 'Flower Record'	tähtinarsissi	1	
4. Kerrannaiset	<i>Narcissus poeticus</i> 'Plenus'	valkonarsissi	1	
	<i>Narcissus x incomparabilis</i> 'Tahiti'	tähtinarsissi	3	kestävä, leviävä ja hyvin kukkivia
5. Triandrus-Ryhmä	<i>Narcissus</i> 'Thalia'	orkideanarsissi	1	kestävä, leviävä ja hyvin kukkivia
6. Cyclamineus-Ryhmä	<i>Narcissus</i> 'Jet Fire'	syklaaminarsissi	2	kestävä ja monivuotinen
7. Jonquilla-Ryhmä	<i>Narcissus</i> 'Sun Disc'	nunnanarsissi	1	
9. Poeticus-Ryhmä	<i>Narcissus poeticus</i> 'Actaea'	valkonarsissi	2	leviää mukavasti
12. Muut narsissiristeyvät ja -lajit	<i>Narcissus</i> 'Tete-á-Tete'	narsissi 'Tete-á-Tete'	3	mukavan pieni ja aikainen, ei taannu, menestyy vain suotuisilla paikoilla

Varhaiset kevätkukkijat

Osion kolmannessa kysymyksessä tiedusteltiin: *Mitkä ovat kokemuksesi pohjalta hyviä varhaisia kevätkukkijoita ja miksi?* Vastauksia kertyi 30, joista neljä ei osannut sanoa tai niistä ei saatu tietoa. Lähes kaikissa vastauksissa nimettiin ainoastaan sukuja, joko suomenkielisen tai tieteellisen nimen mukaan. Taulukossa 15 on esitetty kaikki saadut tulokset.

Taulukko 15. Vastauksista esiin nousseet varhaiset kevätkukkijat (Ville Immonen).

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Mainintoja	Mainittuja lajeja	Mainituja ominaisuuksia
<i>Allium</i>	laukat	1		
<i>Chionodoxa (Scilla)</i>	kevättähdet	8		kanit eivät kiinnostu, kestäviä
<i>Colchicum bulbocodium</i>	virvalilja	1	entinen <i>Bulbocodium vernum</i>	
<i>Corydalis</i>	kiurunkannukset	3	<i>C. solida</i> - <i>pystykiurunkannus</i>	kanit eivät kiinnostu, lisääntyy hienosti
<i>Crocus</i>	sahramit	7	<i>C. tommasinianus</i> - <i>tähtisahrami</i>	kestäviä, hyviä, leviäviä
<i>Eranthis</i>	talventähdet	6	<i>E. hyemalis</i> - <i>italiantalventähti</i>	arka, varhainen, hyvä lisääntymään, jyräjät ei syö
<i>Gagea</i>	käenrieskat	3		
<i>Galanthus</i>	lumikellot	19	<i>G. nivalis</i> - <i>puistolumikello</i>	kanit eivät kiinnostu, kestäviä
<i>Leucojum</i>	lumipisarat	3		
<i>Muscari</i>	helmilijjat	2		kanit eivät kiinnostu, kestäviä, varhaisia ja leviäviä
<i>Narcissus</i>	narsissit	1		
<i>Puschkinia scilloides</i>	posliinihyasintti	3		varhaisia ja leviäviä
<i>Ranunculus ficaria</i>	mukulalaleinikki	1		
<i>Scilla</i>	sinilijjat	13	<i>S. siberica</i> - <i>idänsinilija</i>	kanit eivät kiinnostu, leviäviä

Kevätkukkijat

Seuraavasta kysymyksestä – *Mitkä ovat kokemuksesi pohjalta hyviä kevätkukkija -lajeja ja -lajikkeita ja miksi? (huhti- toukokuu)* – saatiin vastauksia 29, joista kolmessa ei osattu vastata. Lajimäärältään tämä kysymys osoittautui ennakoidusti suurimmaksi. Kolme vastaajaa oli maininnut tässä ”katso edellä”, viitaten edellisen kysymyksen vastaukseensa. Heidän vastauksensa on sisällytetty edellisen kysymyksen taulukkoon 15. Tästäkin huolimatta näissä vastauksissa esiintyy samoja kasveja. Kevätkukkijat on esitetty taulukossa 16. Taulukosta jätettiin pois vastauksissa kerran esiintyneet perennat ”*Bellis perennis*” ja ”*arovuokko*” ja kahdesti mainittu sinivuokko. Lisäksi yhdessä vastauksessa esiintynyt ”*pikkuhyasintti*” hylättiin sen epämääräisyyden vuoksi.

Taulukko 16. Vastauksista esiin nousseet keväällä kukkivat sipulikasvit (Ville Immonen).

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Mainintoja	Mainitut lajit / lajikkeet	Mainituja ominaisuuksia
<i>Allium</i>	laukat	1		
<i>Anemone nemorosa</i>	valkovuokko	8		hyvä leviämään
<i>Anemone ranunculoides</i>	keltavuokko	2		hyvä leviämään
<i>Camassia</i>	tähtihyasintit	1		runsaasti jakautuva hieno kasvi
<i>Chionodoxa (Scilla)</i>	kevättähdet	3		
<i>Corydalis</i>	kiurunkannukset	6	<i>C. solida</i> - pystykiurunkannus	
<i>Crocus</i>	sahramit	5		
<i>Erythronium</i>	koiranhampaat	2	'Pagoda'	kaunis ja kestävä
<i>Fritillaria</i>	pikariilijta	3	<i>F. meleagris</i> - kirjopikariilija	
<i>Gagea</i>	käenrieskat	4		leviävä
<i>Galanthus</i>	lumikellot	2		hyviä leviämään laajoillekin alueille
<i>Leucojum</i>	lumipisarot	3		hyviä leviämään laajoillekin alueille
<i>Muscari</i>	helmiilijat	7		valkoinen helmiilija taantuu
<i>Narcissus</i>	narsissit	8		
<i>Puschkinia scilloides</i>	posliinihyasintti	2		hyviä leviämään laajoillekin alueille
<i>Scilla</i>	sinililjat	13	<i>S. Siberica</i> - idänsinilija	
<i>Tulipa</i>	tulppaanit	7		
<i>Ranunculus ficaria</i>	mukulaleinikki	5		hyviä leviämään laajoillekin alueille

Kesäkukkijat

Tiedusteltaessa hyviä kesäkukkijalajeja ja -lajikkeita eniten sai mainintoja laukkojen (*Allium*) suku (Taulukko 17). Suurimmassa osassa mainittiin ai-noastaan ”laukat” tai ”alliumit” ja usein myös viitattiin kaikkiin suvun edustajiin. Joissain vastauksissa oli laji tai lajike mainittuina. Toinen enemmän mainintoja saannut ryhmä oli liljat (*Lilium*), mutta näissä lajitasolle ei menty kuin muutamassa vastauksessa. Yhdessä vastauksessa mainittiin ”*Fritillaria Perscum*”, jonka katsottiin tarkoittavan persianpikariilijaa (*F. persica*). Yhteensä vastauksia tuli 32, joista viidestä ei saatu mitään tietoa. Tulppaanit mainittiin kahdessa vastauksessa, mutta ne jätet-

tiin taulukosta pois. Arovuokko (*Anemone sylvestris*) mainittiin yhdessä vastauksessa, mutta perennana se jätettiin taulukon ulkopuolelle.

Taulukko 17. Vastauksista esiin nousseet kesällä kukkivat sipulikasvit (Ville Immonen).

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Mainintoja	Mainitut lajit / lajikkeet	Mainituja ominaisuuksia
<i>Allium</i>	laukat	23	<i>A. hollandicum</i> "Purple Sensation" - ukkolaukka, <i>A. Giganteum</i> - jättilaukka, <i>A. "Globemaster"</i> - koristelaukka	uskollisen monivuotisia, upeita, eivät kelpaa jysyjille, monipuolisia, graafisia, pitkäkestoisia,
<i>Camassia</i>	tähtihiyasintit	3	<i>C. leichtlinii</i> - isotähtihiyasintti	näyttävä
<i>Erythronium</i> Tuolumnense-Ryhmä	tarhakoiranhammas	1	"Pagoda"	hyvä ja kestävä
<i>Fritillaria</i>	pikarillijat	3	<i>F. meleagris</i> - kirjopikarillija, <i>F. persica</i> - persianpikarillija	pikarillija - villiintyy riittävän kosteassa ja savisessa paikassa
<i>Hyacinthoides</i>	kellosisnilijat	1		leviää
<i>Iris</i>	kurjenmiekat	4		kestäviä
<i>Lilium</i>	liijat	9	<i>L. Bulbiferum</i> - ruskolilja, <i>L. lancifolium</i> - tiikerililja, <i>L. martagon</i> - varjolilja, <i>L. Martagon-Ryhmä</i> - marhanilja	ruskolilja - kestävä ja vaatimaton kasvupaikan suhteen, varjolilja - villiintyy ajan kanssa, näyttäviä talventörröttäjiä
<i>Nectaroscordum siculum</i>	hajulaukka	1		tulee vuodesta toiseen lämpimällä paikalla
<i>Ornithogalum</i>	tähdikit	2	<i>O. magnum</i>	ei taannu

Syyskukkijat

Syksyllä kukkivia sipulikasveja tiedusteltaessa osattiin varautua melko pieneen valikoimaan vastauksissa, joita tuli 25. Näistä 13 ei osattu mainita kasveja. Taulukossa 18 mainittujen lajien lisäksi mainintoja saivat "*punatähkä*", "*leinikit*", "*hemerocallis*" ja "*syysimpi*". Kolme ensimmäistä katsottiin perennoiksi ja viimeisen kohdalla ei tiedetty mihin vastaaja halusi viitata.

Taulukko 18. Kyselyssä esiin tulleet syksyllä kukkivat sipulikasvit (Ville Immonen).

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Mainintoja	Mainitut lajikkeet	Mainituja ominaisuuksia
<i>Allium</i>	laukat	2		
<i>Colchicum</i>	myrkkyliljat	6	<i>C. "Waterlilly"</i> - tarhamyrkkylilja	kukkivat jo istutus vuonna, tuo väriä vielä hetken ennen talvea,
<i>Crocus speciosus</i>	syysahrami	1		
<i>Eremurus</i>	marskiniljat	1		näyttävä kasvi
<i>Lilium</i>	liijat	1	<i>L. lancifolium (tigrinum)</i> - tiikerililja	peruslaji, näyttävä ja terve sekä hyvin kestävä

Tuholaisille alttiit lajit

Seuraavaksi tiedusteltiin kokemuksia erilaisista tuholaisista kysymyksellä: *Mitkä lajit ovat alttiita taudeille ja tuhoeläimille? Tässä kiinnostavat erityisesti lajit, jotka kelpaavat citykaneille.* Kysymykseen vastasi 27 henkilöä, joista 6 kirjoitti "*en osaa sanoa*" tai vastaavaa. Eniten mainittu tuholainen oli kani. Vastaajista 12 ilmoitti kaneille kelpaavan saharmit ja yhdeksän mainitsi niiden syövän tulppaaneja. Kaksi vastausta kuului:

"Citykanit rakastavat krookuksia. Sitä mukaan kun ne nostaa päätään keväällä, kanit hoitelevat ne suit sait sukkelaan."

"Tuppaanit maistuvat citykaneille & jalostetuimmat/uudet lajikkeet saattavat myös maistua kaneille."

Myös rusakon mainittiin syövän sahrameita neljässä vastauksessa ja tulppaaneita yhdessä. Liljakukko mainittiin liljojen tuhoajaksi kolmessa vastauksessa ja fasaani tuhosi sahrameita kahdessa vastauksessa. Muita mainittuja olivat narsissien nappuja syövät hanhet yhdessä vastauksessa ja tulppaaneja ja krookuksia syövät kauriit yhdessä vastauksessa:

"Narissit näyttävät nappuaikanaan olevan hanhien herkkua..."

"Tulppaanit ja sahramit ovat ainakin kauriiden ja kanien ruokalistalla."

Lajiehdotukset

Seuraavasta kysymyksessä – *Onko sinulla ehdottaa lajeja, joiden käyttöä voitaisiin lisätä tai joita olisi hyvä kokeilla?* – vastauksia kertyi 26, joista kuudessa ei osattu suositella mitään. Kahdet maininnat saivat ehdotukset *"kaikkeaa"* ja *"itsestään leviäviä"*. Myös itsestään leviävien pikkusipulien lisäämistä ehdotettiin kahdessa vastauksessa:

"Itsekseen leviävien pikkusipulien käyttöä olisi mielestäni hyvä lisätä."

"Lisää kelta- ja valkovuokkoja sekä pikkusipuleita (Scilla, Chionodoxa, Galanthus, Leucojum) sopiville kasvupaikoille, joissa ne voisivat levitä vapaasti."

Jälkimmäinen vastaus oli myös ainoa, jossa ehdotettiin vuokkojen lisäämistä. Tähtihiyasintin (*Camassia*) käytön lisäämistä ehdotettiin kolmessa vastauksessa ja yhdessä niistä oli mainittu oregonintähtihiyasintti (*C. cusickii*). Laukat (*Allium*) oli mainittu kahdessa vastauksessa, joista yksi sisällytti useampaa eri lajia, muiden kasvien ohella:

"koiranhampaat (Erythronium), karhunlaukka (Allium ursinum) metsäpuutarhaan. Keltalaukka (Allium moly), lehtolaukka (A. 'Zwanenburg'), tähtilaukka (A. christophii). Kirjopikarililja (Fritillaria meleagris) niityille. Espanjansinililja (Hyacinthoides hispanica). Sarjatähdikki (Ornithogalum umbellatum) ja nuokkutähdikki (O. nutans). Virvalilja (Bulbocodium vernum)."

Yhdet maininnat vastauksista tulivat seuraavasti: leinikit, *Gladiolus*, *Cyclamen hederifolium*, *Erythronium 'Pagoda'*, *Corydalis solida*, *Corydalis nobilis*, hyasintit, hajulaukka, *Lilium martago* - varjolilja, värililjat, sahramit ja villitulppaanisekoitukset. Kaikkien edellä mainittujen kirjoitusasu on korjattu.

Toiseksi viimeiseen kysymykseen – *Mitä lajeja tulisi välttää ja miksi?* – vastasi 22 henkilöä, joista kahdeksan ei osannut mainita lajeja. Kolmen vastaajan mielestä mitään lajeja ei tulisi välttää ja kaksi vastaajaa antoi siihen hyvät perustelut:

*"Ei itse asiassa mitään. Jos istutetaan taantuvia tai talvenarkoja tai vaatelaita lajeja ja lajikkeita, pitää se tehdä tietoisena tästä. Esimerkiksi en ole itse koskaan onnistunut Arumeiden ja Eremoruksen kanssa. Myös *Fritillaria imperialis* ja sen lajikkeet taantuvat heti ensimmäisen kesä jälkeen."*

"Ei mitään. kun löytyy oikea paikka määrätyille sipuleille kaikki ovat hyviä. ja makuja on monia."

Kahdessa vastauksessa oltiin sitä mieltä, että sahrameita ei kannata istuttaa. Molemmista vastauksista sai vaikutelman, että syy tähän johtui tuhoalaisista. Yhden maininnan saaneita lajeja perusteluineen olivat:

- arovuokko, leviää helposti
- hietakäenkaali (*Oxalis adenophylla*), taantuu nopeasti
- italiantalventähti (*Eranthis hyemalis*), kasvattaminen ei ole onnistunut
- mukulaleinikki, kamala leviämään
- helmililja, ruma ja tylsä
- marskinliljat ja syklaamit, liian arkoja Suomen olosuhteisiin

Lisäksi neljässä erillisessä vastauksessa kirjoitettiin, että tulisi välttää "*värililjoja*", "*myrkyllisiä kasveja*", "*lyhytikäisiä tulppaaneja*" ja "*kerrottuja tulppaaneja perennapenkeissä*", mutta näille ei annettu mitään perusteluja.

Viimeisessä kysymyksessä – *Tuleeko mieleesi vielä jotain muuta? Mitä?* – vastaajille annettiin mahdollisuus avoimeen kommentointiin. Vastauksia tuli 14, joista seitsemässä ei ollut mainittavaa tietoa. Kolme vastaajaa piti hyvänä, jos sipulikasvien käyttöä lisätään. Yhdessä vastauksessa korostettiin vanhojen kohteiden suojelun tärkeyttä ja yhdessä painotettiin kukkasipulien ylläpidon merkitystä:

"Muscarit, scillat kevätkellot gert skytten puisto Munkassa mahtavan sininen keväällä ja kestäviä sipuleita. tälläisiä esiintymiä on muuallkin. niitä pitää kartoittaa ja suojella etteivät tuhoudu pruskorjauksissa, kaivuluvisissa tms."

"Puistopuutarha: Laajassa selkeässä puistossa voisi olla penkkien lähellä kukkivia istutuksia. Sipulikukat aloittaisivat niissä kasvukauden. Kukkasipulien käytöstä pitäisi saada enemmän oppia, ne vaativat yhtälailla ammattitaitoa kuin perennat ja kesäkukat. Kasvualusta-asioissa olisi opeteltavaa. Ja mitä tapahtuu ylläpidossa kun sipulikukkien aika on ohi?"

Lisäksi yksi vastaaja kannusti kokeilemaan uusia lajeja ja yksi painotti suositeltavan peruslajiston muodostamista:

"Korostaisin helsinkiläisen peruslajiston luomisen tärkeyttä. Näin saataisiin hyvä runko, joka sallisi myös erilaiset kokeilut ja määräaikaiset istutukset."

4.3 Tulosten tarkastelu ja pohdinta

Perustiedot

Kyselyn vastausprosentti oli 56 %, mitä voidaan pitää hyvänä tuloksena. Etenkin vastaukset kysymyksiin missä tiedusteltiin mielipiteitä ja asenteita sipulikasveihin liittyen, voidaan katsoa heijastavan asian parissa työskentelevien yleistä mielipidettä. Näitä olivat kaikki pakollisiksi asetetut kysymykset. Joitain oletuksia vastausten perusteella voitaneen näin muodostaa. Valitettavasti suunnittelijoista ja aluesuunnittelijoista ainoastaan yksi vastasi kyselyyn. Heidän työllään on vaikutusta etenkin uusissa kohteissa ja siinä, kuinka paljon ja missä sipulikasveja käytetään, joten tietoa olisi ollut arvokasta saada. Toisaalta kysyttäessä töiden liittymisestä sipulikasveihin, ainut vastannut suunnittelija ei osannut sanoa. Kertooko tämä osaltaan siitä, että sipulikasveihin liittyviin käytäntöihin ja toimintatapoihin tulisi tehdä tarkennuksia. Staran puolelta puutarhureina toimivilta henkilöiltä saatiin 16 vastausta, mikä oli 40 % vastanneista. Heidän sijoitumisensa kaupungin eri alueille oli melko tasaista. Tietoa saatiin sekä keskustan alueelta, taajamista että kartanon hoitoyksiköiltä ja arboreumeilta. Ylläpitoon ja istuttamiseen liittyvät henkilöt olivat siis kattavasti edustettuina. Kyselyn ulkopuolelle jäivät yksityiset urakoitsijat, jotka vastaavat ylläpidosta joillain kaupungin alueilla.

Sipulikukkien merkitys kaupunkiympäristössä

Kysyttäessä kukkasipulien tärkeintä roolia tai merkitystä kaupungin yleisillä alueilla, sipulikasvien esteettinen merkitys painottui ennakkoidusti. Yllättävää ei myöskään ollut, että kevät tuli esiin useassa vastauksessa. Tämä on ymmärrettävää, sillä värittömässä keväessä kukkivilla sipulikasveilla on merkittävä rooli ympäristön ja kaupunkikuvan ehostajana. Kesä mainittiin ainoastaan kolmessa vastauksessa ja syksy kahdessa. Kesän kohdalla moni ei varmaankaan kiinnitä sipulikasveihin samanlaista huomiota, koska ympärillä on muutakin kukkivaa, mutta syksyn kohdalla kyse saattaa olla osin tietämättömyydestä. Tämän kysymyksen vastausten perusteella onkin hyvä, että vihdoinkin ollaan muodostamassa suositeltavaa peruslajistoa sipulikasvien osalta. Näin edesautetaan lajivalikoiman monipuolistamista ja edelleen kukinnan ulottumista kevästä syksyyn, eri lajeja hyödyntämällä. Monipuolisempi lajivalikoima edistää myös yleisten alueiden monimuotoisuutta, mikä tämän kysymyksen vastauksista nousi esiin ainoastaan neljässä vastauksessa. Kaikista vastanneista 75 % oli sipulikasvien monipuolisemman käytön kannalla, mikä toivottavasti näkyy jatkossa entistä näyttävämpinä ja kerroksellisempina istutuksina Helsingin kaupunkikuvassa.

Nykyiset käytännöt ja toimintatavat

Tilajaorganisaationa Kaupunkiympäristön toimiala hallinnoi Helsingin kaupungin puisto- ja katualueita. Niiden ylläpito ja kunnossapito kuuluvat Staralle eli Helsingin kaupungin rakentamispalveluliikelaitokselle ja osittain yksityisille urakoitsijoille. Työt tilataan ja sopimusten sisällöt määritellään vuosittain. Pääsääntöisesti Staran kaupunkitekniikan ylläpito vas-

taa sipulikukkaistutusten suunnittelusta, istutuksesta ja hoidosta. Työt on sisällytetty vuosisopimuksiin, eikä sipuleille ole kohdistettu erillistä rahoitusta. Sipuleihin liittyvät toiminnot ovat viime vuosina olleet siis pitkälti viheralueiden ylläpitäjän harkinnan varassa, eikä tilaajaorganisaatio ole johdonmukaisesti ohjannut näitä asioita (Ilonen 2016, 8). Käytännössä suuri vastuu on ollut piiripuutarhureilla ja heidän panostuksestaan on riippunut miten, minne ja kuinka paljon sipuleita on istutettu.

Kyselyssä pyrittiin selvittämään, mihin ohjeistuksiin tai sovittuihin toimintamalleihin sipulikasveihin liittyvät työt pohjautuvat. Avovastausten avulla pyrittiin myös saamaan tietoa asioista, jotka kaipaivat tarkennusta tai tulisi määrittää sipulikukkalinjauksessa. Tarve sipulikukkalinjaukselle tulee hyvin esiin ”Nykyiset käytännöt ja toimintatavat” -osiossa. Ainoastaan hiukan yli puolet vastaajista ilmoitti toimivansa jonkin ohjeistuksen mukaan sipulikasveihin liittyvissä tehtävissä. Varsinaisen ohjeistuksen määrittäminen tuotti kuitenkin vaikeuksia monille. Ainoastaan 30 % oli sitä mieltä, että nykyisiä käytäntöjä ei tarvitse tarkentaa yksityiskohtaisemmin. Tämän osion vastauksista nousi esiin selkeä tarve linjaukselle ja niiden pohjalta nousi joitain käytäntöjä, joihin tarkennuksia olisi hyvä tehdä:

- Villiintyvien istutusten sijainnit tulee määrittellä yhdessä aluesuunnittelijoiden kanssa, jotta niiden säilyvyys saadaan taattua. Samalla määritellään ja sovitaan niihin liittyvät hoitotoimenpiteet, jotta esim. kasvit ehtivät tuleentua rauhassa ennen ensimmäistä nurmen leikkuuta.
- Sipulikasvien käytöstä ja sijoittelusta uusien puisto- ja katusuunnitelmien yhteydessä tarvitaan selkeä linjaus. Miten sipuleita sijoitetaan ja kuinka niitä ylläpidetään? Tarvetta on saada ohjeistus, jotta sipulikasveja voidaan hyödyntää eri tyyppisinä istutuksina erilaisilla alueilla. Kuinka otamme käyttöön koko sen potentiaalini mikä niissä piilee?
- Istutuspaikat tulee määrittellä, kun kyseessä on ylläpidettävät, vuosittain perennapenkkeihin istutettavat sipulikukakohteet. Näiden kohteiden määrittely on tärkeää, jotta niiden vaatimille sipuleille osataan varata korvamerkityt rahat vuosisopimuksiin. Näitä ovat myös puistosuunnitelmiin kuuluvat sipulikukkaistutukset, jotka ovat olennainen osa puiston kokonaisuutta.
- Suunnitteluasiakirjoihin tulee laittaa selkeät merkinnät säilytettävistä maa-aineksista, jotta olemassa olevat vanhat istutukset ja siemenpankit saadaan turvattua.

Sipulikukkiin liittyvien töiden haasteita tiedusteltaessa esiin nousi jälleen istutusten sijainnit. Ongelmia esiintyi mm. kaivutöiden ja lumen aurausten kanssa. Tähän voisi olla apuna sipulikukkaistutusten vieminen paikkatietoon, puurekisterin tapaan. Tämä nousi esiin myös parissa vastauksessa. Näin saataisiin tallennettua tietoa niiden sijainneista, sillä suurimman osan vuodesta istutukset eivät ole näkyvissä. Tämä hyödyttäisi useita eri toimijoita, jotka työskentelevät kaupungin yleisillä alueilla. Istuttamiseen ja ylläpitoon liittyviin ongelmiin yhtenä ratkaisuna voisi pitää mahdolli-

simman koneellistettuja istutuksia. Näitä kokeiluja tulisi jatkossa lisätä, jotta niistä voidaan oppia ja päästä toivottuihin tuloksiin. Käsien tehdyt laajat istutukset ovat aikaa vieviä ja raskasta mekaanista työtä, jotka tulisi pitää mahdollisimman minimissä. Monella vastaajalla sipulien vaatim aika osoittautui myös haasteeksi. Tavallaan tämä kummastuttaa, sillä sipulikasvit ovat osa työtämme ja vieläpä melko näkyvä sellainen. Lisäksi verrattaessa muihin kasviryhmiin ja niiden vaatimaan aikaan, sipulien kanssa pääsee melko helpolla. Uskon kuitenkin siihen, että sopimalla yhteiset toimintatavat ja saattamalla sipulikukkalinjaus valmiiksi, tulee meidän kaikkien työt sipulikasvien parissa selkeytymään. Kun tiedossa on selkeät päämäärät ja istutuksilla määrätyt paikkansa, niin istutusten suunnitteluakin tulee jatkossa helpottumaan.

Kysyttäessä kehitysehdotuksia vastaajilta suoraan esiin nousi joitain varteenotettavia ehdotuksia, joita olisi hyvä viedä eteenpäin:

- Kevätistutuksissa olevien sipulien täydellinen kierrättäminen jaksamalla ne eteenpäin eri tahoille.
- Yhteistyön lisääminen asukkaiden kanssa.
- Enemmän panostusta juhlavuosien kertaluontoisiin istutuksiin, sponsoreita tehokkaammin hyödyntämällä.
- Kukkasipuleihin keskittyvän teemapuiston kehittäminen.
- Tiedon tehokkaampi jakaminen kaupungin sisällä. Onnistuneet istutukset ja lajikokeilut kaikkien tietoon.
- Henkilöstön kouluttaminen ja tiedon lisääminen sipulikasveihin liittyvissä asioissa.
- Sipulien tuotantoketjun ekologisen kestävyuden selvittäminen.
- Kattavan sipulikasvisivuston perustaminen kaupungin internet-sivuille; eri tyyppiset istutukset ja niiden sijainnit kaikkien tietoon.

Sipulikasvi-istutukset

Sipulikasvi-istutusten sijoittuminen -kysymyksessä ainoastaan 12,5 % vastaajista oli sitä mieltä, että istutukset sijoittuvat tasaisesti eri puolille kaupunkia (kuva 20). Keskustan alue oli monien mielestä enemmän painottunut taajamiin verrattuna ja osin tämä mielikuva tuntui johtuvan hoitoalueiden vastuusta. Monella ei myöskään ollut selkeää kuvaa koko kaupungin tilanteesta. Ratkaisuna asialle olisi edellä mainitut sipulikukkasivuston perustaminen ja sipulikasvien viemisen paikkatietorekisteriin. Tätä kautta kaupungin tilanne olisi helpommin hahmoteltavissa. Uskoakseni linjauksen myötä myös alueellinen tasapuolisuus tulee kohentumaan. Tiedusteltaessa nykyisiä näyttäviä kohteita, vastaukset eivät myöskään yllättäneet keskustapainotteisuudellaan. Kysymyksen tarkoitus oli selvittää kaupungin sipulikukakohteet, joista voisi muodostaa karttasijoittelun. Vastaukset jäivät kuitenkin sen verran suppeiksi, että koko kaupungin kattavan kartan muodostaminen ei näiden vastausten pohjalta onnistu. Tässä mielessä kysymys osoittautui turhaksi.

Vastaukset kysymykseen eri tyyppisistä sipulikukkaistutuksista jakautuivat melko tasaisesti. Vastaajat saivat valita kolme mieluisinta istutustyyppi-

piä kuudesta kuvasta (liite 1/5). Hajontaa olisi saattanut esiintyä enemmän, jos valittavana olisi ollut kaksi mieluisinta vaihtoehtoa. Suosituimmaksi erottui kuitenkin ”villiintyneet narsissiniityt” ja vähiten ääniä sai ”suuret koneelliset istutukset”. Kumpikaan näistä ei osannut yllättää, sillä villiintyneet niittyistutukset olivat tulleet esille jo aiemmissa vastauksissa useasti. Eri tyyppisistä istutuksista narsissiniityjä on myös lukumäärällisesti vähiten, joten halukkuutta niiden lisäämiseksi tuntuu löytyvän. Koneellisten istutusten heikompaa menestystä voivat osin selittää aiempien koneistutuskokeilujen epäonnistumiset.

Kyselyssä pyydetyt ehdotukset uusien sipulikukkakohteiden sijainneista olivat positiivinen yllätys. Vastauksista tuli esiin 32 istutuspaikkaa eri puolilta kaupunkia. Yllättävintä oli, että samoja kohteita ehdotettiin vain muutamissa vastauksissa. Kysymyksen perusteella on hienoa todeta, että kentällä riittää ajatuksia ja intoa kehittää kaupungin puistoja ja yleisiä alueita entistä viihtyisämmiksi, vaikkakin osassa mainittuja kohteita sijaitsee jo ennestään sipuli-istutuksia. Vastausten pohjalta ei myöskään suoraan muodostu tasapuolinen sijoittelu eri puolille kaupunkia. Keskustan painottuminen on huomattavaa. Vastausten pohjalta on koostettu karttasijoittelu, josta enemmän myöhemmin tässä työssä (Liite 4).

Sipulikasvit

Viimeinen kysymysosio koostui pääsääntöisesti hyvistä lajiehdotuksista. Tulppaani ja narsissi -vastauksissa monet mainitsivat lajikkeita, mikä ei ollut yllättävää, sillä puhekielessä ja työskenneltäessä kasvien parissa se on melko yleistä. Kaikki mainitut tulppaanit ja narsissit ovat myös yleisesti käytössä ja hyväksi todettuja. Muita sipulikasviehdotuksia kysyttäessä, yllätykseksi nousi vastausten jääminen pääosin sukutasolle. Kuten aiemminkin on tullut mainittua, niin sukujen sisällä on suuria eroja. Näin ollen mainitsemalla esimerkiksi ainoastaan ”Alliumit”, vastaus osoittautuu melko suppeaksi, eikä anna kovinkaan paljon tietoa. Laukkojen laajan suvun edustajat soveltuvat mitä erinäisimpiin kasvupaikkoihin. Toivomus olisi ollut, että lajeista olisi saatu enemmän irti, vaikkakin ennakkoon oli tiedossa tämän osion haasteellisuus tämän tyyppisessä kyselyssä.

Osion kysymyksissä pyydetyt perustelut ko. kasvin ”hyvyydestä”, jäivät melko vähäisiksi. Jälkikäteen vastauksien perusteella myös erilliset kevät-kukkija -kysymykset olisi pitänyt pitää yhtenä kysymyksenä. Nyt samat lajit näkyivät kummissakin vastauksissa ja osa vastasi ainoastaan toiseen kysymykseen. Kiinnostavaa olisi ollut saada muodostettua vastausten pohjalta ryhmittelyt varhaisista kevät-kukkijoista ja kevät-kukkijoista nimenomaan Helsingissä. Tähän olisi voinut auttaa, jos tämä olisi tuotu esiin kysymyksen asettelussa. Myös tuholaiskysymyksessä kysymyksen asettelu oli huonosti mietitty. Monesta vastauksesta kävi ilmi, että vastaaja oli maininnut ainoastaan kaneille kelpaavat lajit, vaikka kysymyksen tarkoitus oli laajempi. Maininta ”citykanit” olisi pitänyt jättää kysymyksestä pois. Kaikesta huolimatta laji-vastaukset antavat hyvän pohjan muodostaa suosituslajilistaukset, joita esitellään seuraavassa osiossa.

5 LAJISUOSITUKSET JA KARTTASIJOTTELU

5.1 Helsinkiin suositeltava geofyyttien peruslajisto

Suosittelava peruslajisto (LIITE 1) on muodostettu kyselyssä esiin nousseiden lajien ympärille. Valikoimaa on laajennettu tutkimalla Kaupunginpuutarhan istutettuja sipulikasvilistoja ja kirjallisuuden avulla. Suosituksissa on pysytty pääsääntöisesti lajitasolla. Joitain hyviksi todettuja ja kokeilemisen arvoisia lajikkeita on kuitenkin otettu mukaan. Lajivalinnoissa painotus on ollut kestävydessä ja kukinnassa. Geofyyttien kukinta on pyritty uloittumaan koko kasvukauden ajalle. Isoista suvuista edustajat on valittu niin, että kukinta jakautuisi usealle kuukaudelle ja värivalikoimassa olisi vaihtelua. Valinnoissa on otettu huomioon myös lajien sopiminen villyntymiseen ja ylläpidon minimoiminen.

Taulukossa kustakin lajista mainitaan tieteellisen ja suomenkielisen nimen lisäksi ko. lajin talvehtiva kasvinosa. Tämä antaa lukijalle hiukan tietoa mm. kasvin leviämistavasta ja lisäysmateriaalin säilymisestä sitä varastoitaessa. Lisäksi taulukosta selviää lajin kukinta-aika, kukan väri ja mahdolliset käyttökohteet yleisillä alueilla. ”Huomioitavaa” -sarakeessa on nostettu esiin mahdollisia erityishuomioita liittyen ko. lajiin.

Lähes kaikki tunnetuimmat sahramilajit (*Crocus*) ovat mukana taulukossa, vaikka niihin kohdistuneet kanituhot ovat olleet suuria viime vuosina. Geofyytteinä sahramit ovat kuitenkin niin keskeinen suku, että niiden jättäminen kokonaan pois tästä listasta ei olisi perusteltua. Sahrerien kanssa tulisikin käyttää alueellista harkintaa, sillä kanituhot ovat jakautuneet hyvin vaihtelevasti eri puolille kaupunkia.

Helsinkiläiset alkuperäislajit löytyvät myös listasta, vaikka osaa näistä ei juurikaan istuteta säännöllisesti. Niitä tulee kuitenkin vaalia osana helsinkiläistä kasviperintöä ja niiden säilyminen tulee turvata esimerkiksi maansiirtoja suoritettaessa. Pystykiurunkannuksesta (*Corydalis solida*) löytyy myös monia kokeilemisen arvoisia lajikkeita, joiden avulla valikoimaa voitaisiin monipuolistaa.

Narsissien (*Narcissus*) ja tulppaanien (*Tulipa*) kohdalla valikoimaa ei ole lähdetty juurikaan rajaamaan. Pelkästään lajikkeiden määrä on niin massiivinen, että niiden läpikäyminen ja esiin nostaminen katsottiin turhaksi tässä työssä. Molempia sukuja on istutettu hyvin monipuolisesti kaupungin puistoihin ja näiden avulla on luotu eri lajikkeiden avulla vaihtuvuutta eri vuosina. Keskeistä olisi eteenkin tulppaanien kohdalla määritellä ne puistokohteet, missä puistosuunnitelmiin kuuluvat sipulikukkaistutukset ovat olennainen osa puiston kokonaisilmettä ja ylläpitää näitä istutuksia. Taulukossa mainitut lajikkeet, narsissien ja tulppaanien kodalla, ovat nousseet esiin kyselyn vastauksissa. Kevätistutuksista poistettavat Tête-à-Tête -narsissit sopivat sijoitettaviksi lehtipensaiden alle ja reuna-alueille.

5.2 Helsingin geofyytilajiston laajentaminen

Tähän on koottu ne lajit, joiden avulla lajivalikoimaa voitaisiin kasvattaa Helsingin kaupungin yleisillä alueilla. Kustakin suvusta on kirjoitettu pieni kuvaus ja mainittuna mahdolliset käyttötarkoitukskohteet. Tarkemmat tiedot, kuten kukinta-aika ja kukan väri käy ilmi *Helsingin geofyytilajiston laajentaminen* -taulukosta (LIITE 2). Suurin osa valituista lajeista sopii erinomaisesti vapaasti villiintymään nurmikoille, niityille ja reuna-alueille. Mukana on myös lajeja, joiden avulla perennaistutuksiin saadaan lisää näyttävyyttä sekä uusia lajeja joiden kukinta-aika sijoittuu kesälle ja syksylle. Osasta lajeista on jo käyttökokemusta Helsingissä ja tässä niitä halutaan nostaa enemmän esille, jotta käyttöä saataisiin laajennettua.

Allium – laukat

Sukunsa kokoon nähden laukkoja käytetään aivan liian suppeasti Helsingin yleisillä alueilla. Laajan suvun edustajat sopivat käytettäväksi niin perinteisesti perennojen kanssa kuin villiintymään niityille ja reuna-alueille. Suurikokoisten lajien sijoituksessa kannattaa huomioida isojen lehtien lakastuminen ennen kukintaa. Lajivalikoiman laajentamista ajatellen, tähän on valittu laukoista ne, jotka parhaiten sopivat yleisille alueille. Vaihtelua on niin kukinnan väreissä, kukinta-ajoissa kuin käyttökohteissa.

- *A. christophii* – tähtilaukka
- *A. caeruleum* – sinilaukka
- *A. carinatum* subsp. *Bulchellum* – pisaralaukka
- *A. cyaneum* – syyslaukka
- *A. flavum* – rikkilaukka
- *A. moly* – keltalaukka
- *A. karataviense* – pallolaukka
- *A. oreophilum* – lehtolaukka
- *A. roseum* – kainolaukka
- *A. stipitatum* – sorjalaukka
- *A. tuberosum* – kiinansipuli

Käyttö: Laukat sopivat perennaistutuksiin ja villiintymään niityille, metsiin ja reuna-alueille.

Anemone – vuokot

Helsingiläisten alkuperäislajien valko- ja keltavuokon ohella vuokkojen määrää voitaisiin monipuolistaa näillä lajeilla. Lisäksi valkovuokosta löytyy eri lajikkeita, joiden avulla voidaan saada vaihtelua.

- *A. apennina* – apenniinienvuokko
- *A. blanda* – balkaninvuokko
- *A. nemorosa* – lajikkeita

Käyttö: Vuokot ovat erinomaisia villiintymään lehtipuiden ja -pensaiden alle, reuna-alueille ja metsiin.

Arum – munkinhuput

Munkinhupuista on valittu yksi laji, jonka käyttöä voitaisiin lisätä. Vaaleamunkinhupun koristearvo piilee enemmänkin sen lehdistä ja marjoissa, kuin kukinnassa. Hopeakuviolliset vihreät lehdet nousevat maasta keväällä ja kirkkaanpunaiset marjat muodostuvat loppukesällä lehtien kuiduttua. Kokeilemisen arvoinen laji, joka leviää melko vaivattomasti.

- *A. italicum* – vaaleamunkinhuppu

Käyttö: Sopii lehtipensaiden ja -puiden alle vapaasti leviämään. Viihtyy luontaisesti lehdoissa ja lehtomaisissa metsissä.

Camassia – tähtihasintit

Tähtihasintteja tulisi hyödyntää yleisillä alueilla enemmän. Niiden näyttävät kukinnot puhkeavat kukkaan keskikesällä. Sijoittelussa tulee ottaa huomioon lehtien hidas lakastuminen ja seuraavan vuoden kukinnan varmistamiseksi lehtiä ei saa poistaa liian aikaisin. Isotähtihasintti on sukunsa korkeimpia lajeja ja sen kukinto yltää jopa metrin korkeuteen.

- *C. leitchlinii* – isotähtihasintti

Käyttö: Isotähtihasintti sopii korkeutensa puolesta parhaiten käytettäväksi perennaistutuksissa, mutta se sopii myös kosteille niityille villiintymään.

Colchicum – myrkkyliljat

Myrkkyliljojen avulla saadaan haluttua kukintaa loppusyksyyn. Näistä virvalilja kukkii tosin jo keväällä, maalishuhtikuussa. Kukinnan jälkeen se kasvattaa lehdet, jotka tarvitsevat tilaa kasvaakseen. Muut suvun edustajat toimivat päinvastoin: ensin lehdet keväällä ja kukinta vasta syksyllä. Syyskukkijoista syysmyrkkylilja kukkii ensin. Loisto- ja tarhamyrkkyliljojen kukat ovat suuret ja syksyllä varsin huomiota herättävät.

- *C. bulbocodium* – virvalilja
- *C. autumnale* – syysmyrkkylilja
- *C. speciosum* – loistomyrkkylilja
- *C. Speciosum*-Ryhmä – tarhamyrkkylilja

Käyttö: Myrkkyliljat sopivat parhaiten istutettaviksi matalien perennojen sekaan. Niiden seassa myrkkyliljojen suuret lehdet saavat kasvaa rauhasa.

Corydalis – kiurunkannukset

Peruslajistossa oleva pystykiurunkannus (*Corydalis solida*) kuuluu helsinkiläisiin alkuperäislajeihin ja se kukkii laajoilla alueilla ympäri kaupunkia. Jalokiurunkannus (*Corydalis nobilis*) on taas ihmisen toimesta siirtynyt ja levinnyt kaupungin pihoille ja puutarhoihin. Näiden ohella valikoimaa voi-

si laajentaa etelänkiurunkannuksella, jonka kukan väri vaihtelee roosan ja purppuran eri sävyissä. Pystykiurunkannuksen monet lajikkeet ovat myös kokeilemisen arvoisia.

- *C. cava* – etelänkiurunkannus

Käyttö: Pystykiurunkannuksen lailla etelänkiurunkannus sopii villiintymään nurmikoille ja lehtipensaiden ja -puiden alle.

***Crocus* – sahramit**

Sahramit sopivat lähes joka paikkaan. Kevään ensimmäisinä kukkijoina niitä tulisi istuttaa monipuolisesti eri kohteisiin, jotta niistä saataisiin irti maksimaalinen näyttävyyttä. Helsingin kanipopulaatio on tosin tuottanut haasteita viime vuosina, joten sahraimeita istuttaessa tulisi huomioida alueelliset kaniesiintymät. Syyssahramin rinnalla voitaisiin kokeilla toista syksyllä kukkivaa lajia, makedoniansyysahramia. Muuten kaikki tunnetuimmat lajit löytyvät peruslajilistalta.

- *C. pulchellus* – makedoniansyysahrami

Käyttö: Sahramit sopivat villiintymään nurmikoille, niityille, reuna-alueille, lehtipensaiden ja -puiden alle sekä perennaistutuksiin.

***Eremurus* – marskinliljat**

Marskinliljat ovat näyttäviä korkeita kasveja, jotka kukkivat kesäheinäkuussa. Ne sopivat *suora auringonvalo* -kasvupaikoille. Kasvualustan tulee olla hyvin salaojitettu ja parasta olisi istuttaa ne puhtaaseen hiekkään tai murskeeseen, sillä ne eivät siedä seisovaa kosteutta. Marskinliljojen talvenkestävyys ei ole täysin varmaa, joten niitä tulee kokeilla ensin pienemmällä määrällä.

- *E. himalaicus* – himalajanmarskinlilja
- *E. robustus* – jättimarskinlilja

Käyttö: Marskinliljat sopivat korkeiden perennojen seuraksi perennaistutuksiin, paahteisille paikoille.

***Eranthis* – talventähdet**

Aikainen italiantalventähti saattaa leutoina talvina kukkia jo maaliskuussa. Tämän lajin kestävyyttä tulisi kokeilla reippaasti ja käyttöä lisätä, sillä menestyessään se leviää hyvin ja muodostaa näyttäviä keltaisia kasvustoja.

- *E. hyemalis* – italiantalventähti

Käyttö: Italiantalventähti sopii villiintymään nurmikoille, lehtipuiden ja -pensaiden alusille ja jopa perennapenkkeihin, sillä sen mukula ja juuristo kestävät hyvin maanmuokkausta.

***Erythronium* – koiranhampaat**

Koiranhampaat kukkivat huhti-toukokuussa ja leviävät suotuisissa olosuhteissa. Ne suosivat multavaa läpäisevää kasvualustaa ja aurinkoista tai puolivarjoisaa kasvupaikkaa. Tässä on jätetty pois siperiankoiranhammas (*E. sibiricum*), joka oikeissa olosuhteissa saattaa levitä hyvinkin voimakkaasti. Koiranhampaiden sipuli ei siedä varastointia, joten se tulisi istuttaa heti kun sipuleita on saatavilla.

- *E. dens-canis* – rusokoiranhammas
- *E. tuolumnense* – keltakoiranhammas
- *E. Tuolumnense*-Ryhmä 'Pagoda' – tarhakoiranhammas

Käyttö: Koiranhampaat sopivat lehtipuiden ja -pensaiden alle paikkoihin, jossa ne saavat hyvin valoa ennen lehtien puhkeamista. Ne ovat sopivia kasveja leviämään kaupungin metsiin ja niiden reunavyöhykkeille. Menestyvät hyvin, kunhan saavat kasvurauhan.

***Fritillaria* – pikarililjat**

Pikarililjojen laajan suvun lajien koot vaihtelevat suuresti noin 10 cm:stä yli metriin. Kasvupaikkavaatimuksissa on myös suuria eroja, joten niihin tulee kiinnittää huomiota. Parhaiten meillä käytettäväksi sopivat lajit jotka tulevat Keski-Euroopasta ja Siperian eteläosista. Kirjopikarililja (*F. meleagris*) ja keisarinpikarililja (*F. imperialis*) lienevät suvun tunnetuimmat edustajat ja ne löytyvät suosituslajilistalta (LIITE 1). Varsinkin kirjopikarililjan käyttöä tulisi lisätä matalien maanpeiteperennojen lisänä ja villiintymässä niityillä ja reuna-alueilla. Keisarinpikarililja sopii hyvin perennapenkkeihin, mutta vaatii ravinteikkaan ja hyvin läpäisevän maan menestyäkseen. Nämä pikarililjalajit ovat sopivia villiintymään, mikä oli keskeisin valintakriteeri tässä suvussa.

- *F. acmopetala* – anatolianpikarililja
- *F. camtschatcensis* – tummapikarililja
- *F. pallidiflora* – kalvaspikarililja
- *F. pyrenaica* – ruskopikarililja
- *F. persica* – persianpikarililja

Käyttö: Matalat lajit sopivat villiintymään nurmikoille, niityille ja reuna-alueille sekä lehtipensaiden alle ja matalien maanpeiteperennojen yhteyteen. Korkeammat lajit sopivat perennapenkkeihin.

***Hyacinthoides* – kellosinililjat**

Kellosinililjat viihtyvät monenlaisissa kasvupaikoissa ja leviävät voimakkaasti. Istutuspaikat tulisikin valikoida niin, että ne saavat vapaasti villiintyä. Perennapenkkeihin tai niiden lähetyville niitä ei pidä sijoittaa.

- *H. hispanica* – espanjansinililja
- *H. non-scripta* – englanninsinililja

Käyttö: Kellosinililjat sopivat reuna-alueille ja metsiin villiintymään. Suurien puistojen aluskasvillisuudeksi, lehtipensaiden alle.

***Hyacinthus* – hyasintit**

Hyasintti ei ole kovinkaan yleisesti käytetty geofyytti puistoissa ja puutarhoissa. Moni yhdistää kasvin vahvasti jouluun, mikä osaltaan saattaa selittää niiden vähäistä käyttöä. Hyasinttien sipulia ei saa käsitellä paljain käsin, sillä ne sisältävät kalsiumoksaattia. Ihokontakti voi aiheuttaa kutinaa tai muuta ärsytystä, joka saattaa kestää muutamia tunteja. Perinteisten värien lisäksi lukuisat lajikkeet tarjoavat monia eri väri vaihtoehtoja.

- *H. orientalis* – (tuoksu)hyasintti

Käyttö: Hyasintit toimivat parhaiten nurmikoilla ja reuna-alueilla. Ne eivät juurikaan leviä, joten suositeltavaa on istuttaa niitä heti alkuun suurina määrinä, jotta niistä saadaan näyttäviä istutuksia. Hyasintit toimivat hyvin myös istutuksissa muiden geofyyttien kanssa.

***Lilium* – liljat**

Liljojen käyttöä tulisi lisätä huomattavasti. Niiden avulla saadaan näyttävää kukintaa ja usein vieläpä loppukesälle. Laajasta suvusta löytyy lajeja käytettäväksi eri paikkoihin, niin perennapenkkeihin kuin villiintymään metsäalueille. Tässä valittuna joitain lajeja jotka istuvat yleisille alueille, mutta muitakin tulisi hyödyntää. Monien muiden sipulikasvien tavoin, liljat vaativat läpäisevän kasvualustan menestyäkseen.

- *L. auratum* – kultanauhalilja
- *L. lancifolium* – tiikerililja
- *L. pyrenaicum* – pyreneittenlilja
- *L. regale* – kuningaslilja

Käyttö: Liljat sopivat perennapenkkeihin aurinkoisille tai puolivarjoisille paikoille. Varjolilja sopii villiintymään puolivarjoisille reuna-alueille ja metsiin.

***Muscari* – helmililjat**

Helmililjat ovat hyväksi todettuja ja viihtyneet erinomiasesti Helsingin yleisillä alueilla. Pikkusipuleista ne ovat kuitenkin huomattavasti vähemmän käytettyjä kuin esimerkiksi sinililjat (*Scilla*). Tätä saattaa osin selittää niiden käyttö keväisissä kausikasvi-istutuksissa. Kukintansa puolesta ne eroavat muista samaan aikaan kukkivista sipuleista, joten niiden avulla on mahdollista luoda eri tyyppistä tekstuuria. Tumma-, hento- ja isohelmililjan lisäksi lajivalikoimaa voisi laajentaa kahdella muulla lajilla. Atsurin-helmililjaa on jo jonkin verran istutettu viime vuosina. Sen tiivis kukinto eroaa muista helmililjoista selvästi. Siitä on saatavilla myös valkoinen laji-

ke 'Album'. Persianhelmililjan 'White Magic' -lajike on taas yksi parhaimmista valkoisista helmililjoista.

- *M. aucheri* 'White Magic' – persianhelmililja
- *M. azureum* – atsurinhelmililja

Käyttö: Helmililjat ovat omiaan villiintymään nurmikoille sekä reuna- ja metsäalueille. Ne ovat hyviä käytettäväksi myös perennapenkeissä, jossa ne tuleennuttuaan jäävät perennojen sekaan. Helmililjat toimivat hyvin matalien maanpeiteperennojen kanssa, koska kuihtuneet kasvinosat ovat niin pieniä, etteivät ne rumenna perennakasvustoa kuihduttuaan.

***Nectaroscordum siculum* – hajulaukka**

Aiemmin laukkojen (*Allium*) sukuun kuulunut hajulaukka on lähes täysin Helsingin yleisillä alueilla sivuutettu geofyytti, jonka käyttöä tulisi lisätä. Loppukesästä sen korkea ja näyttävä kellomainen kukinta herättää varmasti huomiota, jo pelkästään tuoksunsa puolesta. Voimakkaasti valkosipulia muistuttava tuoksu karkottaa kaneja, rusakoita ja peuraeläimiä.

Käyttö: Hajulaukka sopii käytettäväksi perennapenkeissä perennojen taapaan. Kukinnan jälkeen lakastuneet kasvinosat peittyvät perennojen sekaan. Kokeilemisen arvoinen myös villiintymään reuna-alueille ja hoitamattomille nurmikoille.

***Ornithogalum* – tähdikit**

Tähdikkien käyttöä Helsingissä voitaisiin lisätä. Parhaiten meille sopivat Euroopasta tulevat lajit. Suotuisissa olosuhteissa ne leviävät ja kylväytyvät itseksensä.

- *O. nutans* – nuokkutähdikki
- *O. umbellatum* – sarjatähdikki

Käyttö: Tähdikit sopivat parhaiten villiintymään nurmikoiden reuna-alueille, lehtipensaiden ja -puiden alle sekä metsiin.

***Scilla* – sinililjat, kevättähdet**

Sinililjat ja kevättähdet peittävät laajoja alueita Helsingissä huhtitoukokuussa. Ne ovat olennainen osa keväistä kaupunkikuvaa. Yleisesti käytettyjen lajien lisäksi valikoimaa voisi monipuolistaa. Tarhakevättähden vaaleanpunaisesta lajikkeesta on jo kokemusta. Italiansinililja on muita sukulaisiaan korkeampi ja unkarinsinililja taas kukkii hiukan muita myöhemmin.

- *S. x allenii* 'Pink Giant' – tarhakevättähti
- *S. italica* – italiansinililja
- *S. litardierei* – unkarinsinililja

Käyttö: Sinililjat ja kevättähdet sopivat parhaiten villiintymään nurmikoille ja lehtipensaiden ja -puiden alle.

5.3 Karttasijoittelu uusien monivuotisten sipulikukkaistutusten sijoituspaikoista

Kyselyssä esiin nousseet ehdotukset uusien sipulikukkaistutusten sijainneista on esitetty karttasijoittelussa (Liite 3). Osassa kohteita on jo ennestään sipulikukkaistutuksia, mutta näiden kohdalla on syytä miettiä, olisiko mahdollista sijoittaa niihin jokin erityyppinen istutus. Muutamissa vastauksissa mainitut ”kaupungin sisääntuloväylät” on kartassa esitetty laajempina alueina, punaisten viivojen avulla. Väyliä lisäksi tässä esityksessä on otettu huomioon myös isoimmat liittymäalueet. Esitystapa tässä on hyvin viitteellinen ja perustuu suoraan kyselyn vastauksiin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän työn tavoitteena oli tuottaa materiaalia taustaselvitykseen, joka tukee Helsingin kaupunkiympäristön toimialan valmisteilla olevaa sipulikukkalinjausta. Alussa asetettuihin tutkimuskysymyksiin saatiin vastauksia. Liitteistä löytyvät lajilistaukset on muodostettu hyödynnettäviksi nimenomaan yleisille alueille ja kyselyn vastauksista muodostettu karttasijoittelu antaa hyvän pohjan sijoittaa monivuotisia kukkasipulikohteita eri puolille kaupunkia. Tässä työssä käsiteltyjen geofyyttien valikoima ei ole kaiken kattava ja pois on jäänyt sukuja, joita ei tässä ole edes mainittu. Työn tarkoitus oli kuitenkin löytää ne lajit jotka sopivat käytettäviksi yleisillä alueilla. Kaupungilla on suunnitelmat lisätä luonnon monimuotoisuutta ja laajentaa kasvivalikoimaa. Ilmaston lämpenemisen myötä uusien lajien edellytykset selviytyä täällä kasvavat. Tämän työn tuloksena syntynyt lajivalikoiman monipuolistaminen antaa tähän joitain vaihtoehtoja.

Kaupungin henkilöstölle suunnatun kyselyn vastauksista nousi esiin selvä tarve sipulikukkalinjaukselle ja yhteisten käytäntöjen ja toimintatapojen tarkentamiselle. Jotkut vastaajat olivat huolissaan, että liika ohjeistus rajoittaa työtä ja vie työstä ilon. Tämä ei tietenkään ole linjauksen tai ohjeistusten tarkoitus. Ensisijaisen tärkeää olisi luoda yhteiset toimintatavat ja käytännöt, jotka tukisivat työtä ja tähtäisivät kaikkia asukkaita palvelemaan hyvään lopputulokseen. Suositeltavan peruslajiston ensisijainen tarkoitus on toimia ohjenuorana suunnittelijoille ja asukkaille. Niiden tarkoitus ei ole rajoittaa uusien lajien kokeiluja, joita osa tuntuu ahkerasti harastavan. Kokeiluihin tulisi päinvastoin kannustaa nykyistä enemmän, tällöin tärkeäksi nousee tiedon jakaminen näistä kokeiluista ja lajilistojen päivittämien.

Sipulikukkiin liittyvät käytännöt ovat olleet hyvin moninaisia. Uskon että linjauksen myötä ja tarkentamalla sipulikasveihin liittyviä ohjeistuksia

pystymme paremmin hyödyntämään niitä kaupungin yleisillä alueilla. Saamme enemmän irti sipulikasveissa piilevästä potentiaalista:

- Monipuolistamalla lajivalikoimaa.
- Lisäämällä villiintyvien istutusten määriä huomattavasti.
- Hyödyntämällä niitä osana kerroksellisia, dynaamisia, istutuksia.
- Lisäämällä kertaluontoisten näyttävien sipulikukkaistutusten määriä.
- Panostamalla enemmän istutusten suunnitteluun.
- Lisäämällä koneellisten istutusten määriä.
- Ohjeistamalla suunnittelijoita sipulikasvien käytöstä uusissa puisto-suunnitelmissa.
- Määrittämällä vuosittain istutettavat ja ylläpidettävät puistoistutukset, jotka ovat osa puistojen kokonaisilmettä.
- Osoittamalla vuosittain istutettaville kukkasipuleille selkeä rahoitus.
- Määrittämällä suunnitteluasiakirjoihin säilytettävät maa-ainekset vanhojen geofyyttikasvustojen säilyttämiseksi.
- Kierrättämällä kevätistutuksista purettavat sipulikasvit 100-prosenttisesti.
- Lisäämällä asukasyyhteistyötä istutuksien yhteydessä.
- Lisäämällä sponsoriyhteistyötä kertaluontoisten istutusten ja teemavuosien yhteydessä.
- Kartoittamalla eri tyyppiset sipuli-istutukset ja viemällä ne paikkatietoon.
- Luomalla kaupunkilaisia ja turisteja palveleva sipulikukkasivusto.
- Jakamalla tietoa kaupungin sisällä onnistuneista lajikoikeiluista ja istutuksista.
- Kouluttamalla ja lisäämällä henkilöstön tietoutta sipulikasveihin liittyvissä asioissa.
- Selvittämällä sipulien tuotantoketjun ekologinen kestävyys.
- Perustamalla kukkasipuleihin keskittyvän teemapuiston.

Saattaa olla, että mitkään muut kasvit eivät tuota yhtä suurta iloa ja ihas-tusta kuin sipulikasvit. Etenkin täällä Pohjois-Euroopassa, missä talvet ovat pitkiä ja pimeitä, niiden merkitys keväällä ympäristön kaunistajina on korvaamaton. Puhuttaessa sipulikasveista harva tulee kuitenkaan ajatelleeksi, miten moninainen sukujen ja lajien kirjo sanan takana piileksii. Eroa löytyy niin kasvibiologiasta kuin maantieteellisistä kasvupaikoista ja biotoopeista. Tästä syystä termiä *geofyytti* tulisikin käyttää enemmän. Monista eroavaisuuksista huolimatta ainoa kaikkia sipulikasveja yhdistävä tekijä on nimenomaan kasvin talvehtivan osan sijaitseminen kokonaan maan alla.

Sipulikasvien suosioista huolimatta, niissä piilevä potentiaali on kuitenkin ollut osin käyttämättä. Osittain tämä saattaa liittyä sipulikasveihin liittyvän tiedon yksipuolisuudesta ja käytetyn lajivalikoimaan suppeudesta. Sipulikasveista ei ole aiemmin tehty vastaavaa selvitystä Helsingissä ja tämä saattaa olla myös ensimmäinen aiheeseen perehtyvä opinnäytetyö Suomessa. Uskon, että tästä työstä on Helsingin lisäksi apua myös muille-

kin kaupungeille – kyselyssä esiin noussutta tietoa voi osittain hyödyntää myös muuallakin.

Kukkivien sipulikasvien käytön pitkä ja moninainen historia Helsingin kaupungin yleisillä alueilla on kunnioitusta herättävä. Kaupungin luonnonvaraiset geofyytit ovat osa arvokasta kaupunkiluontoa, joita tulee varjella ja hyödyntää monipuolisesti eri puolilla kaupunkia. Niiden nimeämistä Helsingin tunnuskasveiksi tulisi harkita. Kaupungin erityyppiset istutukset ovat osa historiaa ja vaalittavaa helsinkiläistä kulttuuriperintöä – jotkut niistä ovat sijainneet samoilla paikoilla useiden vuosikymmenien ja sukupolvien ajan. Niiden rinnalle on tullut uusia kokeiluja, joiden lisäämistä ja kehittelyä tulisi jatkaa. Pitkän historian perustuksiin on hyvä alkaa rakentaa entistäkin monipuolisempaa ja pidempään kukkivaa tulevaisuutta.

LÄHTEET

Bryan, J. E. (1989). *Bulbs, Volume I, A-H*. Portland, Oregon: Timber Press Inc.

Google Maps (n.d. a). Keski-Aasian kartta. Haettu 4.5.2018 osoitteesta <https://www.google.com/maps/@44.1914406,69.3367996,5.27z>

Google Maps (n.d. b). Kaukasian kartta. Haettu 4.5.2018 osoitteesta <https://www.google.com/maps/@35.6901609,54.6454021,4.9z>

Hansson, M. & Hansson, B. (2013). *Lökar och knölar – våra trädgårdsväxter*. Stockholm: Norstedts.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. (1997). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Helsingin kaupungin ympäristökeskus. (2010). *Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma vuosille 2008–2017*. Helsinki.

Helsingin kaupunki. (2018). Helsingin kaupunkitilaohje. Haettu 20.4.2018 osoitteesta <http://kaupunkitilaohje.hel.fi>

Hemgård, G. Taipale, T. & Larjosto V. (2011). *Tähtitorninvuori ja Ullanpuistikko – Hoito- ja kehittämissuunnitelma*. Helsingin kaupungin rakennusvirasto julkaisut 2011:15/Katu- ja puisto-osasto.

Hämet-Ahti, L. (1970). Bioklimaattisesti Suomea vastaavista alueista. *Dendrologian seuran tiedotuksia* 4 / 8.12.1970, 2-11.

Häyrynen, M. (1994). *Maisemapuistosta reformipuistoon – Helsingin kaupunkipuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle*. Helsinki: Helsinki-Seura – Helsingfors-Samfundet r.y.

Ilonen, K. (2016). *Sipulikukkien käytön linjaus – luonnos*. Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

Jaakkola, M. Karisto, M. Kuokkanen-Suomi, L. & Kiljunen-Siirula, R. (2013). *Vihreä ja merellinen Helsinki 2015 – VISTRA osa I: lähtökohdat ja visio*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2013:4.

Ilmasto-opas (n.d.). Suomen muuttuva ilmasto. Uusimaa. Haettu 20.2.2018 osoitteesta

<https://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/suomen-muuttuva-ilmasto/-/artikkeli/08848977-fd1a-4e85-8389-7ecf3ca7de7d/uusimaa-merellisen-ilmaston-maakunta.html>

Kaupunginpuutarha (n.d.). Helsingin Kaupunginpuutarhan tiedostot istutetuista kukkasipuleista, 1925–2017.

Kurtto, A. & Helynranta, L. (1998). *Helsingin kasvit – Kukkivilta kiviltä metsän syliin*. Helsinki: Helsingin kaupungin ympäristökeskus ja Yliopistopaino.

Leikas, P. & Rautiainen, A. (2010). *Kanit Helsingissä ja kanivahinkojen torjunta*. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2016:6 / Katu- ja puisto-osasto.

Lorentzon, K. (2006). Förvildning av värlökar ger långlivad blomsterprakt. *Gröna Fakta 5*, 2-8.

Malmnäs, I. (2017). Blomsterprogram som väcker känslor. *Gröna Fakta 8*, 22-5.

Mikkola, K. Tanner, H. (2001). *Perhospuutarha*. Helsinki: Tammi.

Oksanen, K. (2017). Helsingin kaupungin kesäkukkaistutusten historia. Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu

Oksanen, K. (2018). Suullinen tiedonanto 22.1.2018.

Ollikka, T. (2005). Mehiläiskasvit. SML. Pdf-tiedosto haettu 12.3.2018 osoitteesta

<http://mehilaishoitajat-fi-bin.directo.fi/@Bin/c127d6b325febcc0fd557294c1682b94/1520843143/application/pdf/1224916/kasvikalvot.pdf>

Pankakoski, A. (2003). *Puutarhurin kasvioppi*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Pavord, A. (2009). *Bulb*. London: Mitchell Beazley, an imprint of Octopus Publishing Group Ltd.

Puutarhaliitto (2017). *Viljelykasvien nimistö*. Helsinki: Puutarhaliiton julkaisuja nro 376.

Rinne, J. Koistinen, J. Saltikoff, E. (2008). *Suomalainen sääopas*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Rive, K. (2000). Toim. *Puistomuistoja – Tarinoita Helsingin puistoista 1920-1970*. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, Viherosasto.

Suomen Mehiläishoitajain Liitto ry (2018). Mehiläisten ravintokasvit. Haettu 12.3.2018 osoitteesta

<http://www.mehilaishoitajat.fi/polytyspalvelu/mehilaisten-ravintokasvit/>

Tegel, S. (2006). *Kausikasvit Helsingissä – linjaukset ja teettäminen*. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2006:11/Katu- ja puisto-osasto. Helsinki.

Tegel, S. (2009). *Kasvit ovat kaupungin vaatteet – Helsingin rakennettujen viheralueiden kasvien käytön linjaus*. Helsingin kaupungin Rakennusviraston julkaisut 2009:11/Katu- ja puisto-osasto. Helsinki.

Tegel, S. (2010). *Helsingin kaupunkikasviopas - Helsingin kasvisuunnittelun työkalupakki*. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2010:12/Katu- ja puisto-osasto. Helsinki.

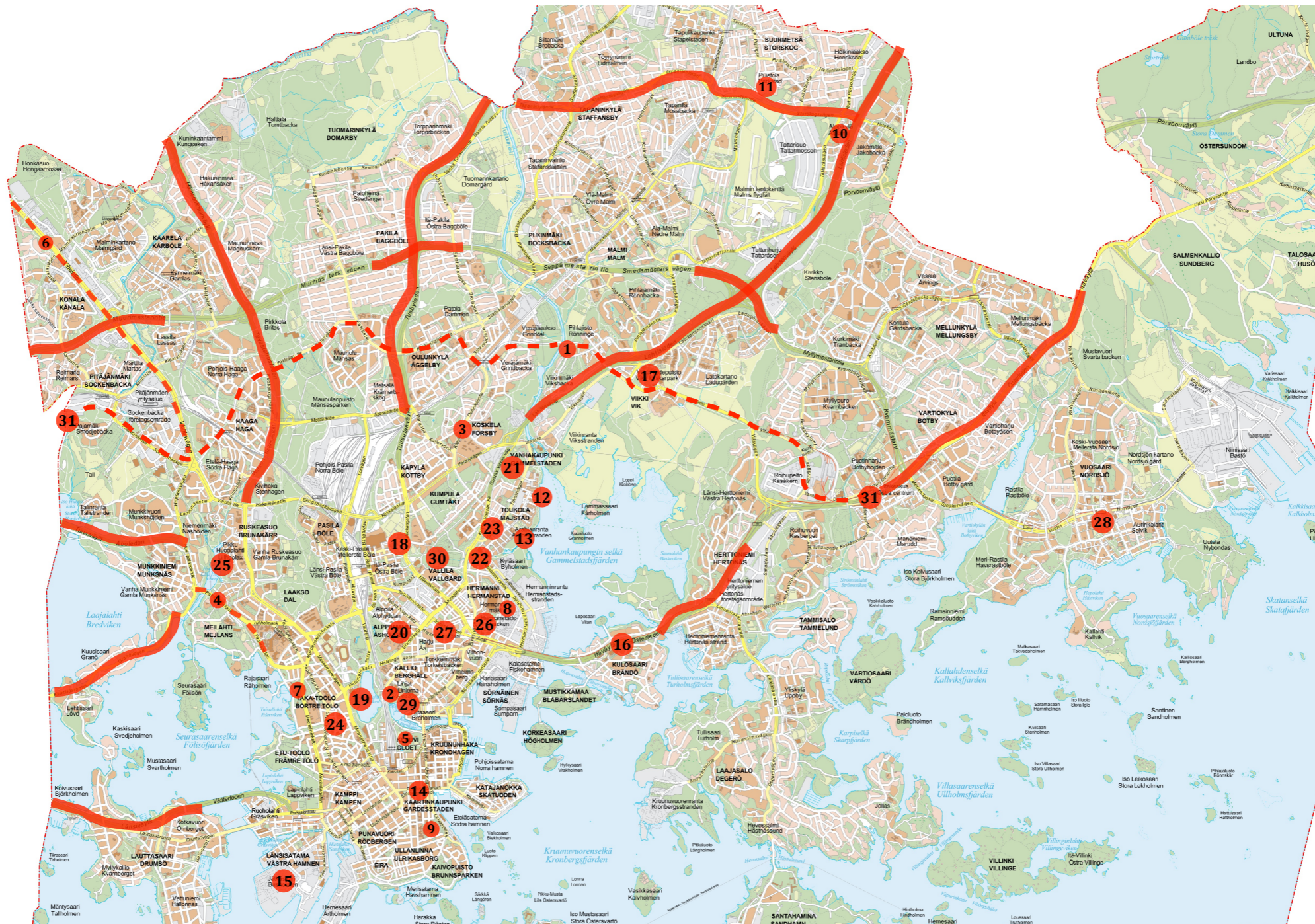
Tieteen termipankki. (2018). Geofyytti. Haettu 1.2.2018 osoitteesta <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:geofyytti>

Tønsberg, T. & Ingebretsen, K. (2013). *Hehkuvat sipulikukat*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Tuomisaari, L. (2007). *Kaivopuiston itäosan pensaat ja ruohovartistet kasvit - Kasvillisuusinventointi 2007*. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2007:10/Katu ja puisto-osasto.

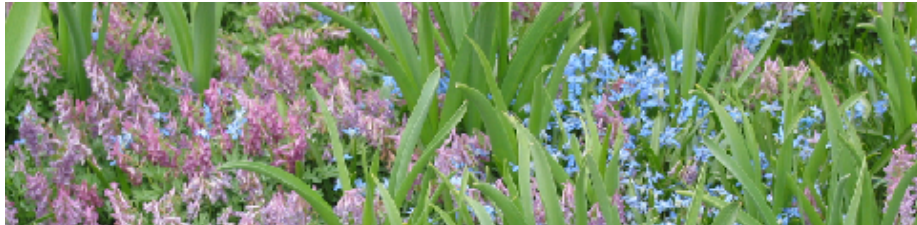
Wahlsteen, E. & Lorentzon, K. (2013). *Geofyter – lökar och knölar för ofentlig miljö*. Gnösjö: GST.

Karttasijoittelu uusien monivuotisten sipulikukkaistutusten paikoista

1. Savelanpuisto	7. Sibeliuksen puisto	14. Esplanadi	21. Annalan kartano	27. Dallapénpuisto
2. Tarja Halosen puisto	8. Agroksemmäki	15. Jätkäsaari	22. Hämeentien ja Kustaa Vaasan tien risteys	28. Mustakivenpuisto
3. Käpyläntien ja Oulunkyläntien liikenneympyrä	9. Tähtitorninvuori	16. Kulosaaren metroasema	23. Kumtähdenkenttä	29. Tokoinranta
4. Paciuksenkatu	10. Alppikylänpuisto	17. Maaherranpuisto	24. Hesperian puisto	30. Vallilanlaakso
5. Kaisaniemen puisto	11. Puistola	18. Velodromipuisto	25. Pikkuhuopalahden puistot	31. Jokerireitin varsi
6. Vihdintie	12. Toukolan rantapuisto	19. Töölönlahti	26. Allotriapuisto	32. Kaupungin sisääntuloväylät
	13. Arabian rantapuisto	20. Leninpuisto		

KUKKASIPULIKYSELY

Kysely kukkivien sipulikasvien ja geofyytien käytöstä Helsingin kaupungin yleisillä alueilla

Moikka

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa hortonomiksi, maisemasuunnittelun koulutusohjelmassa. Kaupungin palveluksessa olen työskennellyt 10-vuotta puutarhurina Staralla, keskustan hoitoalueella. Teen opinnäytetyötä kukkivien sipulikasvien käytöstä Helsingin kaupungin yleisillä alueilla. Kaupunkiympäristön toimiala työstää sipulikukkalinjausta ja opinnäytetyöni täydentää linjauksen tueksi tehtävää taustatyötä. Opinnäytetyön tilaaja on Helsingin kaupunkiympäristön toimiala ja kaupungin puolelta työn ohjaajana toimii Satu Tegel.

Kyselyssä selvitetään sipulikasveihin liittyviä nykyisiä toimintatapoja. Samalla tiedustellaan kokemuksia kestävästä lajeista ja mielipiteitä erityyppisistä istutuksista. Kysely kattaa kukkasipulit ja muut geofyytit. Termi geofyytti viittaa kasveihin, joiden kaikki talvehtivat osat sijaitsevat maan alla. Geofyyttejä ovat mm. valkovuokko, mukulaleinikki ja jalokiurunkannus, mutta se kattaa myös kaikki kukkasipulit (esim. tulppaanit ja narsissit), varsimukulat (esim. sahramit) ja juurakot (esim. kelta- ja valkovuokko). Vaikka kyselyssä puhutaan sipulikasveista, viitataan tällä kaikkiin geofyytteihin. Kyselyn ulkopuolelle jäävät kukkasipulit, joita istutetaan kertaluontoisesti (pääsääntöisesti hyödettyinä) kevätistutuksiin kausikasvien kanssa. Kyselyn ulkopuolelle jäävät myös tietyt mukulakasvit ja juurimukulat, joita käytetään kausikasvi-istutuksissa, mutta joiden talvehtiminen tapahtuu kasvihuoneilla (esim. daalijat ja sinisarjat). Painotus on siis monivuotisissa kasveissa.

Kysely on lähetetty kaupungin palveluksessa oleville ammattilaisille, joiden työ joltain osin sivuaa sipulikasvien käyttöä. Kaikki saamani tieto on erittäin arvokasta ja tulee varmasti palvelemaan ja helpottamaan meidän kaikkien työskentelyä sipulikasvien parissa. Kysely on lähetetty hyvin eri tehtävissä työskenteleville ihmisille, joten osalle jotkut kysymykset saattavat tuntua haastavilta. Kyselyn voi tällöin täyttää niiltä osin, kuin kykenee. Otanta ei ole kovinkaan suuri, joten jokainen vastaus on erityisen tärkeä. Toivon vilpittömästi, että löydätte aikaa vastata kysymyksiin.

Kyselyyn voi vastata nimettömästi tai omalla nimellä. Opinnäytetyössä yksittäisiin vastauksiin saatetaan viitata, mutta nimiä ei mainita. Tiedonkeruun kannalta toivoisin nimellisiä vastauksia. Kentällä on paljon tietoa, jota pyrin kokoamaan kasaan, ja vastausten perusteella voisin olla kiinnostunut haastattelemaan yksittäisiä henkilöitä vielä myöhemmin. Minuun voi myös ottaa

yhteyttä sähköpostitse.

Kyselyn vastaamiseen kuluu aikaa vähintään 15-20 minuuttia. Viimeinen viides osio, jossa kerätään tietoa kestävästä ja hyvistä lajeista, tulee kuitenkin varmasti viemään enemmän aikaa. Tätä osiota silmällä pitäen kannattaa olla varautunut jo ennakoon mahdollisilla omilla muistiinpanoilla tai muulla materiaalilla liittyen kukkasipuleihin kaupungin puistoissa.

KUKKASIPULIKYSELY

Jos kyselystä on jotain kysyttävää tai haluat antaa palautetta, niin minuun voi ottaa yhteyttä alla oleviin yhteystietoihin.

KYSELYN VIIMEINEN VASTAUSPÄIVÄ ON 21.3.2018, JOTEN VASTAATHAN SIIHEN MENNESSÄ.
Ystävällisin terveisin

Ville Immonen
opiskelija, HAMK, maisemasuunnittelun koulutusohjelma puutarhuri, Stara, KTY Hoito 1

*Pakollinen

Perustiedot

Jos haluat vastata kyselyyn nimettömänä, niin laita nimen tilalle nimi-merkki.

Nimi ja sähköposti (vapaaehtoinen) *

Oma vastauksesi

Tehtäväsi kaupunkiorganisaatiossa *

- puutarhuri tai vastaava ylläpidon työntekijä (STARA)
- piiri- tai puutarhuri tai vastaava esimies (STARA)
- ylläpidon tilaaja tai vastaava (RYA)
- suunnittelija tai asiantuntija (KAMU)
- Muu: _____

Miten työtehtäväsi liittyvät sipulikasveihin? *

Oma vastauksesi

SEURAAVA

Sivu 1 / 5

Älä koskaan lähetä salasanaa Google Formsin kautta.

KUKKASIPULIKYSELY

Sipulikasvien merkitys kaupunkiympäristössä

Mikä on mielestäsi sipulikasvien tärkein rooli tai tehtävä Helsingin kaupungin yleisillä alueilla? *

Oma vastauksesi

Tulisiko sipulikasvien käyttöä lisätä? *

- Ei, istutettavien sipulikasvien määrä tulisi vähentää.
- Ei, sipulikasvien tilanne on nykyisellään hyvä.
- Kyllä, sipulikasveja tulisi hyödyntää enemmän nykyisissä perennaistutuksissa.
- Kyllä, sipulikasvien käyttöä tulisi lisätä ja monipuollistaa. Perennapenkkin lisäksi sipuleita tulisi käyttää mm. villiintymään niityillä, teiden varsilla ja kertaluntoisten istutusten määrää tulisi lisätä.

TAKAISIN

SEURAAVA

Sivu 2 / 5

Älä koskaan jätetä saliasi Google Formsin kautta

KUKKASIPULIKYSELY

Nykyiset käytännöt ja toimintatavat

Tässä osiossa on tarkoitus selvittää sipulikasveihin liittyviä nykyisiä käytäntöjä.

Onko sinulla käytössäsi jokin sovittu ohjeistus tai toimintamalli, minkä mukaan toimit työssäsi, kun tehtäväsi liittyvät sipulikasveihin? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, niin mitä ohjeistusta tai toimintamallia noudatat?

Oma vastauksesi

Tulisiko sipulikasvien käyttöön liittyviä käytäntöjä mielestäsi tarkentaa nykyistä yksityiskohtaisemmin? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Perustele vastauksesi edelliseen kysymykseen lyhyesti. *

Oma vastauksesi

Mitkä ovat oman työsi kannalta tällä hetkellä suurimmat haasteet liittyen sipulikasveihin? (esim. suunnittelu, istuttaminen, istutusten sijoittelu, ylläpito, ilkeävalta, työvälineet jne.) *

Oma vastauksesi

Miten sipulikasveihin liittyviä käytäntöjä ja toimitatapoja voitaisiin kehittää? Kaikki viltimmätkin ideat ovat tervetulleita. Sana on vapaa.

Oma vastauksesi

TAKAISIN

SEURAAVA

Sivu 3 / 5

Älä koskaan lähetä salasanaa Google Formsin kautta.

KUKKASIPULIKYSELY

Sipulikasvi-Istutukset

Osassa selvitetään nykyisten ja tulevien sipulikasvi-istutusten sijainteja ja toivetta erityyppisistä istutuksista.

Onko sipulikasvi-istutukset mielestäsi tällä hetkellä sijoittuneet tasapuolisesti eri puolille kaupunkia? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Perustele edellinen vastauksesi lyhyesti.

Oma vastauksesi

Missä tällä hetkellä sijaitsee mielestäsi erityisen näyttäviä sipulikasvi-istutuksia? Älä huomioi tässä keväällä istutettavia kausikasvi-istutuksia, jotka usein koostuvat hyödetyistä sipulikasveista ja orvokeista. *

Oma vastauksesi

Millaisia sipulikukkaistutuksia haluaisit nähdä enemmän? Valitse 3 mieluisinta vaihtoehtoa. *

Vaihtoehto 1: Pikkusipuleita villiintyneinä nummiaalueilla.

Vaihtoehto 2: Villiintyneitä narsissinilittyjä.

KUKKASIPULIKYSELY

- Vaihtoehto 3:** Näyttäviä sipulikukkaistutuksia, joiden sijainnit vaihtuvat vuosittain. Istutukset istutetaan syksyisin kertaluontoisesti eri kohteisiin.

- Vaihtoehto 4:** Monimuotoisia metsäpuutarhaistutuksia, jotka muodostuvat puuvartisista kasveista, perennoista ja kukkasipuleista.

- Vaihtoehto 5:** Kukkaspuleita istutettuna perinteisesti perennapenkkeihin. Istutukset koostuvat pääsääntöisesti tulppaneista, joita ylläpidetään järjestelmällisesti vuosittaisilla täydennysistutuksilla.

- Vaihtoehto 6:** Suuria koneellisia istutuksia, jotka muodostuvat eri lajeista ja sijoittuvat vilkkaiden kulkureittien lähisyyteen.

Ehdota kohdetta tai kohteita, jonne voisi sijoittaa uuden, näyttävän ja pysyvän, sipulikukkaistutuksen alueen/kaupunginosan asukkaiden iloksi.

Oma vastauksesi

TAKAISIN

SEURAAVA

Sivu 4 / 5

Älä koskaan lähetä salasanaa Google Formsin kautta.

KUKKASIPULIKYSELY

Sipulikasvit

Tässä osiossa pyritään selvittämään kokemuksia kestävästä lajeista käytettäväksi kaupungin yleisillä alueilla. Vaikka et työssäsi ole tekemässä eri lajien kanssa, voit vastata kysymyksiin myös ammatillisen kokemuksen pohjalta.

Muistin virkistämiseksi olen koonnut oheiset listat sopivista suvuista (ja pari lajia) käytettäväksi julkisilla alueilla. Listat eivät ole kaiken kattavat, mutta ne on tehty vastaamista helpottamaan, jotta saataisiin koottua mahdollisimman kattavat lajilistaukset. Tässä kevättähdet (Chionodoxa) on esitelty vielä omassa sukunsa vaikka ne nykyään kuuluvat Scilla-sukuun. Tulppaaneille ja narsisseille on omat kysymykset, niiden suuresta laji/lajike kirjosta johtuen.

YLEISIMMÄT SUVUT

Allium - laukat
Anemone - ruokot
Chionodoxa - kevättähdet
Colchicum - myrkkyliljat
Crocus - sahranit (krookukset)
Eranthis - talvintähdet
Fritillaria - pikarillit
Galanthus - lumikellot
Leucojum - lumipeurat
Lilium - liljat
Muscari - helmililjat
Narcissus - narsissit
Scilla - sinililjat
Tulipa - tulppaanit

MUITA GEOFYTTISUKUJA

Anisema - kärekkälet
Arum - munkirihput
Anthericum - hietalliljat
Camassia - tähtähyasintit
Corydalis - klorunkennukset
Eranthis - marskinililjat
Erythronium - kolanhampaat
Gagea - kääriosekat
Hyacinthoides - kelloseinililjat
Hyacinthus - hyasintit
Iris - kurjenmiekat
Nectaroscordum - hajulaukat
Ornithogalum - tähdiköt
Trillium - kolmilohdet

Puschkinia scilloides - postliinhyasintti

Ranunculus ficaria - mukulaleinikki

Mitkä ovat kokemuksesi pohjalta hyviä tulppaanilajeja ja -lajikkeita ja miksi?

Oma vastauksesi

Mitkä ovat kokemuksesi pohjalta hyviä narsissilajeja ja -lajikkeita ja miksi?

Oma vastauksesi

Mitkä ovat kokemuksesi pohjalta hyviä varhaisia kevätkukkija -lajeja ja -lajikkeita ja miksi? (maalis - huhtikuu)

Oma vastauksesi

Mitkä ovat kokemuksesi pohjalta hyviä kevätkukkija -lajeja ja -lajikkeita ja miksi? (huhti - toukokuu)

Oma vastauksesi

Mitkä ovat kokemuksesi pohjalta hyviä kesäkukkija -lajeja ja -lajikkeita ja miksi? (kesä - heinäkuu)

Oma vastauksesi

KUKKASIPULIKYSELY

Mitkä ovat kokemuksesi pohjalta hyviä syyskukkija -lajeja ja -lajikkeita ja miksi? (elo - lokakuu)

Oma vastauksesi

Mitkä lajit ovat alltiita taudeille ja tuhoeläimille? Tässä kiinnostavat erityisesti lajit, jotka kelpaavat citykaneille.

Oma vastauksesi

Onko sinulla ehdottaa lajeja, joiden käyttöä voitaisiin lisätä tai joita olisi hyvä kokeilla?

Oma vastauksesi

Mitä lajeja tulisi välttää ja miksi?

Oma vastauksesi

Tuleeko mieleesi vielä jotain muuta? Mitä?

Oma vastauksesi

Kiitos vastauksestasi ja hyvää kevättä.

TAKAISIN

LATAA

Sivu 5 / 5